

Societat Andorrana de Ciències

Centre de Recerques i d'Estudis Catalans
Universitat de Perpinyà

CREC



ELS MOVIMENTS MIGRATORIS A ANDORRA

2a diada andorrana Universitat Catalana d'Estiu de Prada
Agost de 1989

Debat - 2

Societat Andorrana de Ciències

Centre de Recerques i d'Estudis Catalans

Universitat de Perpinyà

CREC



**Societat Andorrana
de Ciències**

Av. P. Benlloch 30, 3
Edifici Clara Rabassa
Andorra la Vella
Principat d'Andorra

ELS MOVIMENTS MIGRATORIS A ANDORRA

2a diada andorrana Universitat Catalana d'Estiu de Prada
Agost de 1989

© Editorial Maià - agost de 1991 - 1a edició
ISBN: 9920-51-00-0
Dipòsit legal: AND-245
Impressió: EDIGRAF

PRÒLEG

Teniu a mans el segon volum de la col·lecció Debat, que posa a l'abast de tothom les idees, opinions i anàlisis dels participants de la 2a diada andorrana celebrada a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada. Dos anys, dues diades i dues publicacions: comença una tradició. Desitgem que duri tant com les altres tradicions andorranes.

El tema triat no és neutre ni gens fàcil car se sap la importància i les conseqüències contradictòries de *les migracions a Andorra*. Diguem les coses clares: és un tema central de la vida social i política d'Andorra amb implicacions econòmiques i culturals, on s'enfronten interessos i filosofies divergents. Desemboca sobre qüestions com la política de protecció social, la natura i el paper de l'ensenyament, la nacionalitat i, al cap i a la fi, té implicacions directes sobre la identitat andorrana mateixa.

S'ha d'agrair a la Societat Andorrana de Ciències que hagi escollit aquesta proposta de reflexió i debat. L'any anterior ja s'havia proposat una altra qüestió cabdal: Estat, institucions i societat. (Debat-1 publicat per l'editorial Maià pel Sant Jordi de 1990), i la tercera diada va reflexionar sobre la identitat nacional d'Andorra. A més de ser una de les poques trobades on es reflexiona i es debat sense demagògia ni crispacions sobre temes de fons, amb els andorranos sempre majoritaris entre els ponents, cal subratllar la voluntat de publicar-ne els resultats per oferir-los a tota la societat.

Les dues entitats que, amb l'editorial Maià, col·laboren en la publicació, la Societat Andorrana de Ciències i el CREC de la Universitat de Perpinyà, van decidir no guardar aquesta riquesa dins un petit cercle d'iniciats on, finalment, no passa res si les opinions divergeixen sinó fer una aportació al debat cívic per tal que totes les persones i entitats interessades puguin opinar, apreciand o rebutjant els continguts. El debat públic d'idees és un dels fonaments de la democràcia. Cal dir que la Universitat Catalana d'Estiu de Prada és el marc adient per a aquestes iniciatives, on es retroben participants i ciutadans de tots els Països Catalans, on es pot debatre de tot amb llibertat, però amb rigor i respecte davant les opinions dels altres. La SAC, membre del Patronat de la UCE, ha sabut introduir i imposar Andorra, amb una remarcable dignitat, dins les preocupacions i la tradició d'aquesta famosa institució universitària estiuenca.

Us presentem el conjunt de les ponències i aportacions de la 2a diada andorrana. La comunicació de Josep Vila, presentada i llegida a Prada

davant els participants i la premsa aleshores present, tractava de manera brillant el tema fonamental de les relacions entre economia i migracions. És el rovell de l'ou: les relacions són sempre estretes entre el moviment migratori i les necessitats econòmiques. Una immigració és generada habitualment per una demanda del país receptor, i reciprocament aquesta mà d'obra (força física de treball, capacitat de gestió o *savoir-faire*) és un dels motors de la creixença; l'altre és el diner. Això provoca, sempre indirectament, dues qüestions difícils de resoldre: d'una banda la inserció harmoniosa d'una població sovint diferent dins el teixit social i cultural del país i, d'altra banda, al cap d'un temps, l'adquisició de la ciutadania per l'immigrant estabilitzat o pels seus fills.

Amb la mateixa vista clara es va analitzar la política econòmica i la política laboral, subratllant la relació estreta entre Andorra i l'exterior. Es veu tant en qüestions generals com pot ser el creixement econòmic en relació amb el Mercat Comú o bé anecdòticament quan s'estableix una relació entre el càstig de la primes úniques a Espanya i la més gran compra de pisos a Andorra.

Per tornar a les aportacions del llibre que us oferim, Debat-2 comença per un exposat general sobre els estudis de població amb les possibles orientacions de recerca i aplicacions a Andorra. La historiadora Martina Camiade fa després un repàs acurat de l'evolució econòmica i política i social d'Andorra en les èpoques moderna i contemporània, o sigui del segle XVI fins a avui dia. Ens permet situar el tema dins el context històric i d'aclarir actituds encara vigents (i aleshores comunes a tot el Pirineu), que tenen la seva arrel dins les tradicions i el més profund de la idiosincràcia andorrana. Comprovem també que malgrat el conservadorisme (que es pot interpretar com una reacció d'autodefensa) hi ha a Andorra una tradició d'obertura i contactes, especialment mitjançant les migracions.

Segueix una breu però molt interessant aportació de Lídia Armengol, llegida a Prada per Pere Caveró. És la caracterització dels moviments migratoris dels andorrans al segle XIX, bàsicament dels cabalers. Més que un estudi són reflexions sobre línies d'investigació a conrear. Com hi ha novel·les on es dibuixa una novel·la dins la novel·la, darrere els fets i els mecanismes esmentats, la comunicació es mereix una segona lectura, diríem més antropològica o sociològica sobre la família andorrana i de quina manera la història d'Andorra l'acostuma a presentar.

Per completar el panorama, Francesca Ros fa una exposició molt completa de la població i de les migracions actuals a Andorra des d'un punt de vista geogràfic. Són unes dades precises a meditar que subratllen els dese-

quilibrís de població, tant en l'aspecte territorial com en la repartició per nacionalitats.

Agustí Font, dins un altre registre, fa una sensible i apassionant aportació sobre la situació concreta i les angoixes de molta gent pobra a Andorra, essencialment immigrada que, d'una certa manera, són la base de la riquesa andorrana. Es veuen també els esforços solidaris fets des d'Andorra per intentar solucionar aquests problemes existencials. Es dissenya el que podrien ser les mesures més urgents en un acte de fe vers un futur solidari per a Andorra.

La comunicació d'Enric Bartumeu fou llegida per Antoni Pol. Tracta de la immigració i de la protecció social a Andorra. Insisteix sobre les transformacions de les estructures socials i laborals, sobre la dificultat de regular l'allau immigratòria sense afectar el procés de creixement econòmic. El sistema de la seguretat social andorrà és una conseqüència directa del fenomen migratori, en néixer una nova classe treballadora sense protecció social. Tenim, doncs, un interessant estudi sobre la naixença de la seguretat social a Andorra, els seus caràcters actuals i els eventuais fenòmens distorcionadors.

Sobre un altre punt fonamental, podreu llegir l'excel·lent comunicació de Ladislau Baró, que va impactar molt els participants a la diada. En efecte, amb una gran claredat fa una anàlisi bastant completa de la política d'immigració. A més de les precisions necessàries sobre les lleis i decrets, i un breu repàs dels continguts, té mèrit caracteritzar els objectius i enfocaments polítics, les actituds dels diversos actors, per després aportar judicis de valor. S'analitza el procés de presa de decisió (o de no-decisió), i es veuen clarament els interessos divergents que s'autolimiten i que porten a la situació qualificada de bloqueig decisonal. S'ha d'agrair que, en el context andorrà com dels països veïns, parlem de la reflexió política general sobre la presa de decisió tant en el pla teòric com a través de l'anàlisi dels deu anys de política d'immigració, car desemboca sobre una problemàtica més àmplia. El lector es trobarà portat cap al tema de la reforma institucional i de la necessària constitució.

Tenint en compte els complements dels debats que també foren transcrits, trobareu aquí un conjunt d'aportacions variades, amb enfocaments disciplinaris o cívics diversos, però finalment complementàries. Pel fet que siguin ofertes pels ponents o pels participants a la 2a diada podeu estar segurs que emanen de persones que s'estimen molt Andorra i que us proposen les seves reflexions a debat.

Joan Becat

Societat Andorrana
de Ciències

Av. P. Benlloch 30, 3
Edifici Clara Rabassa
Andorra la Vella
Principat d'Andorra

INTRODUCCIÓ ALS MOVIMENTS MIGRATORIS I
EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ANDORRANA

Joan Becat

BANALITAT I ESPECIFICITAT DEL CAS ANDORRÀ

En el marc de la 2a diada andorrana a la UCE de Prada, haig de presentar una introducció als moviments migratoris, sobretot perquè es considera sovint el cas andorrà —des de l'interior d'Andorra— com a específic. Això implica eludir les referències als altres casos i les possibles lliçons i iniciatives que es podrien traslladar a Andorra, amb totes les adaptacions necessàries, és clar. En realitat s'hi observen tots els caràcters de qualsevol Estat amb forta immigració.

La peculiaritat resideix en la brutalitat del fenomen migratori, numèricament d'una gran importància en relació amb la població anterior, concentrat en el temps, i desestructurant per la societat del país més que en altres llocs. Al límit de la polèmica, però amb bastants fonaments, es podria dir que la població andorrana estricta es troba marginada o en situació de gueto en el seu propi país, si es pren com a referència no la direcció política o econòmica sinó els diversos aspectes socials.

Per exemple, a Andorra, la llengua vehicular dels nens a l'hora de jugar, de relacionar-se amb els companys, la llengua dels carrer més habitual pels més grans, moltes vegades, per no dir gairebé sempre, no és la llengua del país, és a dir el català, sinó la llengua del grup immigrant majoritari, el castellà. A terme, comporta una pèrdua o com a mínim una alteració de la identitat, ja que se sap que cada llengua té el seu tarannà, la seva idiosincràcia. La mateixa persona no pensarà i no reaccionarà igual segons la llengua que adopti. Vol dir que avui dia a Andorra, a nivell de la manera

de pensar, actuar, de les actituds dels cos social, ja es pot observar un funcionament dicotòmic, amb una evolució regressiva per a la identitat andorrana si no s'hi porten remels.

Es podrien prendre molt altres exemples senzills i corrents. Avui dia és molt difícil d'imaginar sales d'espectacles plenes de gom a gom a Andorra amb Maria del Mar Bonet, Raimon, Marina Rossell o un espectacle només català, quan és una operació perfectament equilibrada financerament o beneficiària si es fa venir Julio Iglesias o Bibi Anderson, car atreuen milers d'espectadors. També seria molt difícil i arriscat invitar un artista francès per fer un show a Andorra, per tant famós que sigui. Són indicacions indirectes que ensenyen que el cos social es belluga i que hi ha, avui dia, uns codis dominants bastant diferents dels de fa només una o dues dècades.

Tot això és molt clàssic a qualsevol país que es beneficia d'una immigració forta. No ens ha d'estranyar. És un dels problemes més difícils de solucionar —encara no és greu a Andorra perquè el desequilibri no és tan fort i hi ha eines i voluntat de resoldre'l— de la gran aglomeració barcelonina, certs barris de la ciutat i la faixa periurbana que va del Baix Llobregat al Maresme, passant pels dos Vallès. La integració d'aquests immigrants castellanoparlants a la societat catalana és un dels grans reptes de la Generalitat si vol mantenir la cohesió i la identitat de Catalunya.

Se sap, igualment, que a l'Estat francès, tot i posseir només un 12 o 15% d'immigrants, localment, hi ha problemes de xenofòbia i de no-integració dels estrangers; entre altres llocs, a Perpinyà mateix. En general, la qüestió es localitza en un barri, o part d'una metròpoli, i no és el problema de tot l'Estat. Però hi té evidents repercussions polítiques arreu, i condiciona els programes i les actuacions de tots els partits.

Encara que el cas andorrà no sigui únic, el fenomen migratori s'hi hauria d'estudiar més a fons: quins migrants? quins circuits? com funciona? què provoca dins la societat? quines respostes? ¿Quins estudis sociolingüístics, sociològics i antropològics serien necessaris per entendre més bé els canvis socials i poder tractar-los? La rapidesa del fenomen, el caràcter acumulatiu i el desequilibri poblacional fan difícil i gairebé impossible, en les condicions actuals, l'assimilació dels nousvinguts. A Andorra, més que a altres llocs, la societat ha canviat a conseqüència de les fortes migracions.

Observem un segon caràcter major que fa que el cas andorrà sigui absolutament original: l'Estat andorrà es troba davant la necessitat

d'assimilar com més immigrants millor i no domina ara per ara —i desitjo que ho faci ben aviat— les eines habituals d'integració dels estrangers residents en el seu territori. És una situació molt curiosa on, per les raons històriques que sigui o per la pròpia ciutadania dels coprínceps i serveis, la sobirania de l'Estat no es pot exercir sobre els mitjans de comunicació social i on aquests precisament contribueixen a evitar la integració dels dos grups estrangers principals.

Ja d'entrada podem avançar un punt de conclusió: Andorra es troba davant un dilema. D'una banda, ha d'ampliar la seva base nacional, de gent amb ciutadania andorrana i, de l'altra, no pot fer d'altra manera que acceptant estrangers que viuen a Andorra, o com a mínim tota la segona generació, sense tenir a les mans les eines habituals d'integració, que són els mitjans de comunicació social, l'escola, la ràdio i la televisió, o la societat andorrana mateixa, molt poc integradora. En efecte, el desequilibri és tal que difícilment la societat a Andorra pot jugar el paper assimilador que fan generalment les societats civils quan els immigrants hi són minoria i estan immersos dins uns ambients diferents, als quals s'han d'adaptar. La societat andorrana ha integrat persones puntualment o localment, però no en la quantitat que hagués estat necessària. Fins i tot, les mesures i codis del període recent van anar en sentit contrari, protegint els andorrans, però obrint més l'espai entre andorrans i immigrants, creant situacions de tancament, a banda i banda, molts recels i malestars, fent inútil tot esforç individual d'integració i provocant al cap de quinze anys una situació més greu i difícil de resoldre sense danys per a la identitat andorrana, que es volia preservar.

Sembla, doncs, que per conèixer el fenomen migratori es pot prendre una base semblant a qualsevol altre lloc; no cal desvincular-lo dels moviments migratoris en general. Es pot seguir la mateixa trama d'estudi. Però caldrà afegir, després, uns elements específics. Per això la comunicació serà en dues parts. D'una banda, els moviments migratoris, l'estudi general i, d'altra banda, la població andorrana: com encaixa en aquest esquema? El meu paper no serà descriure la població, d'altres ho faran dins la jornada. Deixaré més interrogants que respostes, com sovint passa als col·loquis i seminaris, sobretot al primer sobre aquests temes. Però diuen que una cosa preguntada ja està mig resolta.

ELS MIGRANTS

Què és una migració? Segons les Nacions Unides és el desplaçament d'una persona d'un punt A, punt d'origen, a un punt B, punt d'arribada o d'acolliment, amb un canvi de domicili. Però, per tan senzilla i evident que sembli, aquesta definició explícita dues coses. Primera: que qualsevol

mobilitat de la població no és migració. Això permet de fer la diferència entre mobilitat habitual, ordinària i migració. És una noció bàsica quan es tracta de definir el migrant i d'establir criteris per a una finalitat estadística: diferència clarament el migrant de qui es desplaça per lleure, turisme, feina temporera (un o dos mesos), estudis, o per qualsevol gènere de vida que implica desplaçar-se. També té la seva importància quan cal definir la població censada. Per exemple: residents secundaris, andorrans no —residents o alumnes andorrans interns dins un liceu o institut a Perpinyà o a Barcelona.

Hi ha criteris admesos internacionalment per diferenciar mobilitat, migració i qui se censa. Cada país té les seves adaptacions. Això pot ajudar a solucionar les deficiències que hi ha hagut en els padrons i censos d'Andorra, que estaven lligades a la definició (o més ben dit a l'absència de definició) de qui era censat o resident.

Segona: implica un canvi de lloc amb canvi de domicili. Per ser migrant cal canviar de residència. Vol dir que un que se'n va un mes de vacances o té una residència secundària no és un migrant. I un pot ser migrant amb un canvi de residència a poca distància, diguem d'Encamp a Andorra la Vella; en aquest cas, serà un migrant interior. Un pot venir de París a Andorra a passar vacances o a ocupar un mes un pis que hi va comprar i no és ni un migrant ni un habitant d'Andorra: hi ve pel lleure, forma part del seu tarannà, el seu estil de vida, però guarda sempre el seu domicili principal parisenc. Qui va a Andorra per poc temps, per una feina temporal, tampoc no és un migrant, com no ho són a altres llocs els veremadors o els venedors de xurros a l'agost a les platges. Però, qui s'instal·la i resideix a Andorra amb permís de sojorn —o sense, si és un clandestí— per alguns mesos o un any és un migrant i un nou habitant de les Valls.

Aquesta definició, doncs, per tan elemental i digna de la Palisse que sembli, és bàsica, còmoda i poc ambigua. És adoptada per tothom, amb alguns matisos que hi aporta cada Estat. Faig constar que fins ara no hi ha hagut mai una reflexió per a Andorra, ja no dic política, sinó universitària o d'estudiosos, sobre què és la mobilitat, què és un migrant, qui immigra i emigra, etc. Com que Andorra té molts immigrants, també molt treballadors temporers estacionals, molta gent que s'hi ha comprat un pis, i bastants andorrans que quasi sempre viuen i resideixen a fora d'Andorra, una reflexió seria benvinguda.

Aquesta classificació o tipologia és el primer problema amb què es topa quan es vol estudiar les migracions a qualsevol país del món. A Andorra, una classificació com aquesta no seria neutra per implicacions polítiques,

perquè aquestes definicions portarien cua. És una qüestió sobre la qual caldria trobar tant criteris científics com polítics i concrets, car és el dret de cada Estat de definir l'estatut de cada persona que viu en el seu territori. Fins i tot, es poden adoptar unes regles una mica diferents de les normes habituals si hi ha necessitat objectiva de fer-ho.

LA MOBILITAT HABITUAL NO ÉS MIGRACIÓ

La mobilitat habitual o ordinària, segons el vocabulari emprat en els estudis de població, pot ser quotidiana, setmanal o anual, a curta o molt llarga distància. Què és? Hi entren totes les mobilitats relacionades amb una manera de viure, sense que impliquin una ruptura, un canvi, un trauma per a la persona que es mou. Per exemple, hi entren la vida pastoral i la transhumància, és a dir, les formes de mobilitat pastorals, que, després de ser l'estil de vida dominant, estan, avui dia, en via de desaparició a Andorra i al Pirineu català. També hi entren els desplaçaments temporals relacionats amb la feina, com poden ser els treballs estacionals, sovint lligats a l'agricultura (plantacions, collites,...) o al turisme d'estiu o d'hivern. És mobilitat habitual cada vegada que el desplaçament entra dins un sistema de vida, sense ruptura amb la residència principal. Podem citar els valencians, murcians i andalusos que van a fer veremes al sud de França, com ho feien també antany els andorrans, formant colles apreciades a Catalunya Nord o al Llenguadoc. També és encara mobilitat habitual tot el que està relacionat amb el lleure. Són moviments que es descriuen sovint —i equivocadament— com a grans migracions d'estiu de la gent de ciutats o del nord d'Europa cap al Mediterrani. Són desplaçaments que els són necessaris, car entren dins una manera de ser, un model de vida, com ho eren en altres temps la vida pastoral, les fires o els aplecs i peregrinacions als llocs sagrats. També són mobilitat habitual les compres als mercats i, avui dia, als supermercats cada setmana, i tots els moviments pendularis domicili-treball, fins i tot quan s'ha de passar una frontera.

La distinció entre mobilitat habitual i migració és important en relació amb la integració dels afectats. Mentalment, una persona que es desplaça per mobilitat habitual, *no s'instal·la* i no s'integra; hi és de pas. Té més interès a conservar els seus hàbits que a adaptar-se. És diferent el cas de qui arriba per sis mesos o un any per treballar, amb ruptura amb domicili i vida anterior, car *s'instal·la*. Potser no aprendrà tots els costums del país, però s'hi adaptarà. Més o menys bé, més o menys profundament, però d'una certa manera s'integra en el país on arriba: la seva inserció depèn molt, aleshores, del clima i de les condicions que troba. Un assalariat amb feina temporal o qualsevol que efectua una mobilitat habitual vénen a fer actes concrets com gaudir, treballar i cobrar, i després se'n van fins més

tard o l'any que ve, aquí o a un altre lloc. No necessita integrar-se ni que sigui mentalment i, per tant, no aprèn llengua ni costums. Té unes altres preocupacions. L'Estat que els rep els ha d'acollir, facilitant-los protecció social, habitatge i altres serveis, però no s'ha de preocupar d'oferir-los possibilitats d'integració i formació, ni cap pla d'assimilació. És com un ocell de pas. Evidentment, llur presència crea necessitats socials: salut, pis, feina, etc., però no d'integració ni de nous ciutadans.

LA JOVENTUT DELS ESTUDIS DE MIGRACIONS

Dins els estudis de població, l'anàlisi de les migracions és segurament el punt de més complexitat i dificultat. Va conèixer desenvolupaments en els últims vint anys, però a l'inici dels anys setanta, quan vaig entrar d'ensenyant a la universitat, era difícil trobar bibliografia sobre el tema de les migracions. Sobre població i demografia, bastant; sobre migracions, poquíssima: uns estudis puntuals sobre Polònia, magribins, mexicans,... En aquests últims deu anys s'han multiplicat estudis, reflexions i publicacions. També s'han plantejat davant de les opinions públiques els problemes polítics que hi estan relacionats, com a conseqüència d'una mena de jurisprudència a través de les diverses mesures dels Estats per limitar o afavorir les migracions, per controlar el nombre d'estrangers, integrar la primera o segona generació d'immigrants estables. Aquest corpus científic i jurídic és bastant recent. Un dels llibres d'abast general que primer va sortir a França és el de Pierre George, l'any 1974, sobre població i poblament; després ve el manual de G. Noin, l'any 1979, sobre geografia de la població, on fa constar la feblesa de la documentació pel que fa a les migracions; més tard sortiren publicacions sobre pobles en moviment, una síntesi de 1986 publicada per l'IEM, i, el mateix any, un manual de base de Georges Tapinos. Es veu que els llibres generals i els manuals per a estudiants que s'especialitzen són de fa pocs anys, amb tot el que comporta de feina i hesitacions per precisar el vocabulari i els conceptes. Avui la investigació es pot desenvolupar en un camp conreuat car hi ha les nocions i estudis de referència.

Però sempre es topa amb la qüestió de les fonts. No hi ha fonts sistemàtiques o adaptades per estudiar migracions en profunditat; vet aquí el problema bàsic. No hi són, a Andorra, però tampoc no hi són als Estats francès o espanyol. Els censos de població, fins i tot els més ben fets, no contempen com caldria el fet migratori. Només es treuen balanços globals. Per exemple, a França hi ha un cens de l'any 1976 i un altre de l'any 1982, ara per ara; entre els dos, 60.000 persones van immigrar i 40.000 van emigrar als Pirineus Orientals. El detall no se sap, ni els moviments contraris o alternats, repetits, ni el que va passar mentrestant, per no parlar d'altres elements més qualitius com motius, tipus de

migrants, orígens, classes socials, feina,... Hi ha registres de migració, però pensats per als estrangers. Hi ha el registre civil, les inscripcions a les escoles. Però no hi ha cap seguretat que siguin fiables o complets. Els clandestins no van a matricular-se als registres; les escoles només poden permetre de conèixer la situació de les parelles amb fills, etc. I se sap que molts immigrants estrangers són solters o emigren sols, deixant la família al país. Són fonts que no són fetes per a l'estudi de les migracions; són pensades per a altres finalitats. S'han d'utilitzar, car falten dades i no cal fer el difícil, però plantegen dificultats de tractament. I no cal parlar dels registres electorals per conèixer habitants i migracions dels ciutadans; arreu, són poc fiables i manipulats. Com que aquestes fonts són sovint poc fiables, i les que s'utilitzen són habitualment parcials o incompletes, s'han de creuar i de completar per sondejos. Es veu que encara ens cal moure'ns amb bona part d'empirisme. Avui dia, es pot dir sense exageració que no hi ha a cap lloc del món un cens o un estudi comparable que sigui sistemàtic, fiable i amb dades completes sobre migracions. Els sondejos serveixen per substituir les fonts informatives quan no hi són i per verificar-les, en el cas contrari; per saber si són fiables. És el problema que tindrà Andorra el dia que s'enfronti a l'estudi de les seves migracions que, ara per ara, està per fer. Subratllo la valentia de la Societat Andorrana de Ciències per haver plantejat aquest tema amb voluntat de tractar-lo i d'obrir un debat. Crec que serà la primera vegada per a Andorra. Es veu, doncs, la complexitat dels moviments migratoris. Però hem vist que avui hi ha els llibres de referència i prou experiència.

ELS TEMES A ESTUDIAR A ANDORRA

Sense duplicar la bibliografia esmentada ni fer un curs, em limitaré ara a enumerar els temes o les problemàtiques en relació amb les migracions que tenen un interès o una incidència a Andorra.

En primer lloc, cal diferenciar, com ja hem vist, *la mobilitat habitual de la població*. Per això cal conèixer la societat i el país; és a dir, els autòctons i els altres. En el cas d'Andorra, ciutadans andorrans, d'origen i naturalitzats, turistes i gent que acostuma a venir a les Valls, residents i temporers. Saber quins són els seus hàbits i la seva mobilitat habitual, com viuen. Tot plegat per poder diferenciar qui emigra, d'on ve, si arriba per una feina estacional o més llarga, si té la intenció de quedar-s'hi a viure. Això és un estudi previ que cal fer sempre. Aleshores, cal definir els migrants. Si hi ha una definició jurídica al país, és aquesta. Si no hi és, com és ara el cas d'Andorra, cal definir, per mitjà de l'estudi, el concepte de migrant. És a dir, prenent el concepte general, bo i adaptant-lo al cas del país, diferenciant especialment, els casos dels desplaçaments per lleure, per anar a una residència secundària o per feines temporeres. O bé, dit d'una altra

manera, esbrinar qui migra, on comença el migrant i on acaba el temporer.

Les fonts informatives són un altre tema. ¿Quines fonts es poden mobilitzar, i, eventualment, és que se'n pot crear de noves? Verificar la fiabilitat de les fonts informatives del servei d'immigració, del servei de treball i de la seguretat social, del cens —quan existeix— i en cas que ho contempli. Arreu del món, el marge d'error més gran dels censos radica en el nombre de migrants i llur afectació. Aquí falla tot sovint i no hi ha cap raó que no passi també a Andorra —a més, de l'actitud reàcia dels propis andorrans a qualsevol padró, cens o enquesta. A més a més, cal preveure unes enquestes per sondeig, fins i tot empíriques.

Un altre punt és *distingir les migracions estacionals de les de més llarga durada* i fer-ne un estudi qualitatiu. Per què? Doncs perquè una persona que emigra i sap que ho fa per temps, psicològicament, tindrà una altra adaptació al país receptor que aquest que sap que hi és de pas, encara que s'hi estigui sis mesos o un any. Per tant, totes les qüestions socials per resoldre i les repercussions que impliquen les migracions, com la llengua, la inserció social, l'escolarització dels fills, etc. És bàsic. Són els estudis habituals de temps d'estacionalitat i durada de la migració.

Convé conèixer molt bé *les migracions interiors*, és a dir, de la gent del país i dels immigrants ja instal·lats o, més ben dit, del conjunt de la població resident que acull els nouvinguts. És estable aquesta població? O bé, per les transformacions econòmiques i territorials que siguin, es troba ella mateixa en moviment? El nou immigrant tindrà davant seu un cos social estable que pot jugar el paper d'integració o bé trobarà una població en part desarrelada que ella mateixa té problemes d'adaptació amb els nous veïns i parroquians? Amb graus diferents, els passa tant als migrants exteriors com als habitants de Canillo o Ordino que emigraren cap a Andorra la Vella i Escaldes. La capacitat d'integració és molt diferent segons la composició i la situació de la societat, i del grau de les migracions interiors.

És molt determinant, de cara a les migracions, conèixer *l'economia i la demanda de mà d'obra*. Permet d'apropar-se a la qüestió de *la clandestinitat*. No hi ha cap política que hagi aturat la migració clandestina. La clandestinitat és un problema que no té cap solució totalment satisfactòria ni remei. En el món s'han aplicat diverses polítiques per bloquejar l'entrada de clandestins. Una de les últimes va ser a França, mentre Jacques Chirac era primer ministre: bloqueig total de les entrades, controls estrictes a les fronteres, caça dels clandestins i reconducció a les fronteres de la gent en situació irregular sense prèvia presentació a la justícia. En clar: la política de la garrotada. Va reeixir a

limitar la immigració declarada però no la clandestinitat; dit més clarament, la política restrictiva de l'expulsió i de la no-renovació sistemàtica dels visats no va fer tornar al seu país els immigrants afectats sinó que va fer créixer el percentatge de clandestins. Als Estats Units també tenen una política estricta per limitar les migracions estrangeres i, a terme mig, la concessió de la ciutadania americana, sobretot als negres caribenys i als llatinoamericans. Però les estimacions xifren, segons els moments, en una o dues desenes de milions els treballadors immigrants en situació il.legal, sobretot, mexicans i caribenys. Les polítiques dràstiques fracassen als dos Estats.

Quan hi ha una demanda interna de mà d'obra i alhora una limitació estricta de les migracions, aleshores augmenta la clandestinitat, sovint tolerada i més o menys coneguda. Ara bé, quan hi ha una política més permissiva o quan es vol normalitzar la situació dels clandestins, es crea un efecte de crida, car, a més de les regularitzacions de situació es provoquen noves entrades massives. Les qüestions dels clandestins, quan hi ha autoritzacions d'entrada i la immigració que es dispara, sempre estan relacionades amb un problema interior. Hi ha clandestins perquè l'economia i la societat demanen i accepten clandestins. Si vénen immigrants no és perquè sàpiguen que existeixi un determinat contingent fixat pel govern, sinó perquè saben o intueixen que el món del treball de la societat receptora necessita mà d'obra a qualsevol preu. L'impuls o l'aturada de les migracions no ve de les polítiques migratòries, que només modifiquen o controlen els fluxos, sinó principalment de la demanda interna. Per tant, conèixer la situació econòmica i el mercat de treball és la millor manera de poder dominar, a mig termini, la clandestinitat i la qüestió migratòria. No hi ha cap política, voluntarista o no, que, quan es desadapta de la demanda social i de la demanda de treball, arribi a controlar la immigració. Quan s'hi adapta, el control és més fàcil i eficient.

Cal provar de determinar *els fluxos de migració i els camps migratoris*. La migració, encara que molta gent ho cregui, no és una cosa que es fa a l'atzar. És un fenomen molt ben regulat. La persona que migra, moltes vegades no se n'adona, però hi ha predeterminacions, fluxos de migracions de tal contrada a tal altra, i xarxes establertes, amb etapes i coneguts; en general, migrants anteriors. No és qualsevol magribí, portuguès o iugoslau que arriba a qualsevol ciutat europea. Ho ha fet seguint indicacions, connexions i xarxes, i per tant els punts de sortida i d'arribada ja estan relacionats. Saber com i qui ha migrat permet saber qui potencialment pot migrar al mateix lloc. És un dels avenços metodològics dels últims anys. Es pot gairebé fer el retrat robot del migrant: d'on ve, on anirà i què hi farà.

S'hi afegeix la noció de camp migratori. A més a més, els migrants, quan no es poden relacionar amb la societat del país on s'instal·len, creen llur propi camp de relació i guarden més la seva pròpia identitat. Quan no s'integren, o quan no es poden integrar —cas andorrà— conserven relacions més estretes amb el món que han deixat enrere i els seus conciutadans. La gent necessita relacions socials; si no hi ha estructures socials acollidores o predisposició de la gent del país a assimilar es creen estrats de relació sense comunicació entre ells, fet que provoca prevenicions i moltes dificultats per a la convivència.

Les tipologies dels migrants i de les motivacions són altres aspectes a tractar. Ara se sap que es pot fer una tipologia dels migrants, fins i tot dels migrants potencials, abans que es produeixi la migració. Per exemple, en països amb forta tradició migratòria com Catalunya Nord, Andalusia..., es pot determinar el perfil dels possibles migrants, dels qui tenen predisposicions. Fent l'estudi dels migrants anteriors al país d'arribada i de les condicions al país proveïdor es pot deduir qui té propensió a migrar, sigui a Andorra o a un altre Estat.

Quins elements permeten d'elaborar una tipologia? Heus-ne aquí uns quants com a exemples, sense que la llista sigui exhaustiva. Entre altres, hi ha els fonaments culturals, que tothom té i porta amb ell, ja siguin de llengua, cultura o manera de pensar, de models de conducta o de la cultura relacionada amb el seu món socioprofessional (que pot ser un bon instrument d'integració), de paleta, de mestre o de qualsevol altra activitat. També hi ha l'educació, la formació i el nivell intel·lectual de la persona; segons la demanda del país d'acolliment, la crida serà diferent com també ho serà el nivell d'inserció. Un altre aspecte important: el migrant va tenir una mobilitat anterior? Es mou més fàcilment qui abans s'ha mogut. Per exemple, antany, l'emigració dels cabalers era un fet corrent a Andorra, a cada generació i gairebé a cada família. Hi ha una predisposició dels andorrans a la migració, tant a dins com a fora de les Valls. Cal saber si un es troba bé o no allà on viu; qui no s'hi troba bé tindrà més tendència a emigrar. Un altre aspecte interessant per una tipologia és saber si el migrant ha pogut escollir entre diverses opcions migratòries. Ha migrat només amb la idea d'anar a Andorra o bé, quan ha pres la decisió de canviar de lloc, podia triar entre diferents direccions? Això vol dir que si una opció no li funciona tornarà a emigrar fins que trobi el lloc que li convé. Si només ha triat un país s'adaptarà més fàcilment o bé se'l podrà pressionar més per integrar-lo.

L'estudi de la inserció i de l'espai relacional dels migrants és un altre aspecte ric en informacions. La inserció dins un país pot ser bona o dolenta, fluida i amb acceptació per part de la societat o conflictiva i amb

rebuig, amb constitució de guetos. El camp relacional del migrant es fa principalment amb els seus compatriotes i coneguts —ja hem parlat del camp migratori— però convé saber si és exclusiu o bé si el contacte amb la societat local és possible i suficient; es pot fer mitjançant els fills i l'escola. Qüestió cabdal a Andorra on, a moltes parròquies i barris, els andorrans són minoritaris i els migrants es troben dins un bany social i lingüístic propi, creant cercles relacionals o nuclis on l'andorranització pot ser difícil.

Quin impacte tenen els migrants sobre el país d'acolliment? Quins són els comportaments recíprocs dels migrants i de la població autòctona? ¿Hi ha dilució dins la població i el territori o bé localitzacions espacials, bosses de migrants dins el teixit urbà i social? El migrant ¿com veu el país i com qualifica la seva migració? De la visió i de la valoració que tindran uns i altres, de les actituds dels migrants i de la població receptora, d'aquesta dialèctica en sortirà la integració, una nova migració o una situació intermitja plena d'incomprensions i malestars. A nivell d'estudi, consisteix a determinar el paper dels possibles factors d'integració i quins elements favorables, però latents o mal utilitzats, caldria potenciar.

Un tema interessant en general, i que ho pot ser també a Andorra, consisteix a examinar *l'impacte de la migració sobre el país d'origen*, la valoració que se'n fa, i *les actituds de les autoritats d'aquest país* de cara als seus ciutadans emigrats. En el cas d'Andorra, hi pot haver la temptació, per part dels Estats veïns, d'utilitzar els treballadors emigrats com a grup de pressió o elements desestabilitzadors de la societat andorrana, directament, per a les seves reivindicacions i pressions o, indirectament, mitjançant el bloqueig dels instruments habituals d'integració social com són l'escola i els mitjans de comunicació.

Per fi, no cal insistir més car ja hem esmentat la qüestió, cal veure *les migracions clandestines i les migracions no controlades* o disfressades en turisme o altres motius en aparença no laborals.

LA POBLACIÓ D'ANDORRA I LES FONTS

Estudiar la població a Andorra, i especialment el fenomen migratori, planteja qüestions generals com qualsevol estudi d'aquest tipus —ja ho hem vist—, però amb uns problemes específics agreujants. En primer lloc, cal posar les fonts, tant per la seva llarga absència o insuficiència, com en llur delicada valoració, avui dia. Les fonts a Andorra són insuficients¹.

¹ L'anàlisi de les fonts es va publicar en el primer fascicle de l'*Atlas d'Andorra* (CEA Perpinyà, 1979).

Amb graus diferents, però, es podria dir la mateixa cosa si es tractava d'estudiar migracions d'altres llocs. En el capítol de la *Gran Geografia Comarcal* que tracta de Catalunya Nord, en unes ratlles, em queixo de la manca de fonts per estudiar més a fons les migracions, especialment amb altres regions franceses.

El problema que més molesta a Andorra és l'absència d'aprofundiment històric. No hi ha sèries. No hi ha recomptes de població —que no són censos— abans de 1947. Fins el 1976 no hi ha padró, car allò que se'n va dir cens permanent o registre no era un cens sinó un padró regularment actualitzat. No hi ha cens abans de 1989. per tant, fins i tot quan avui dia existeix una eina, manca la profunditat: la sèrie homogènia. És insuperable. Per compensar, es necessitarien uns bons estudis qualitius actuals amb elements de comparació sobre els últims trenta anys, elaborats amb les mateixes normes.

LES MIGRACIONS I LA PROBLEMÀTICA D'ANDORRA

Fins i tot quan es tenen xifres i estadístiques, com és el cas des de fa deu anys, el coneixement de les migracions és insuficient. Hi ha pocs treballs i publicacions. Diria que hi ha hagut un recel, com *una autocensura de la societat* a l'hora de plantejar el tema, ja que tothom sabia que era difícil, calent, que portava cua, tant a nivell social com a nivell educacional. Fins i tot desemboca directament sobre qüestions polítiques car posa en discussió el paper dels coprínceps i dels veguers; és a dir, al cap i a la fi, saber si la seva actuació anava orientada vers els interessos d'Andorra o bé a favor i en defensa dels interessos de llurs conciutadans francesos i espanyols i dels Estats veïns. Un estudi qualitatiu de les migracions i de la inserció dels migrants portava també ineluctablement a qüestionar el paper d'una escola inadeguada, una societat andorrana massa tancada i, a terme mig, de la nacionalitat. Per tant, s'entén aquesta autolimitació, aquesta por de destapar l'olla dels vents.

Com en altres llocs, quan se sabrà la quantitat de migrants, el resultat serà encara insuficient. A Andorra es necessita més que un estudi quantitatiu. No importa saber-ho exactament car la qüestió essencial és el desequilibri poblacional intern del país. Amb un 85% d'immigrants, Andorra està molt per damunt del percentatge del 10 i el 15%, llindar damunt del qual és difícil d'integrar els estrangers pel simple bany dins la societat. Comptant tots els nats a Andorra, s'arriba només al 17% de població autòctona. Amb els immigrants catalanoparlants que serien fàcils d'assimilar i que, ara com ara, poden ajudar a integrar els altres, es puja entre el terç i la meitat dels habitants. Es veu, doncs, que cal anar per altres camins. Sembla més fonamental i ric d'explicacions conèixer *la*

composició sociològica de la població d'Andorra i la realitat sociolingüística, de les relacions entre idiomes. Caldria també *estudis antropològics*, en el sentit modern de la paraula, per conèixer i comparar els comportaments, els hàbits, les cultures confrontades, els fenòmens d'aculturació i les resistències. Semblen encara més indispensables a Andorra, tenint en compte l'evolució recent del país.

Se sap que *les migracions tenen una doble influència* i que, a més a més, aporten unes quantes pertorbacions secundàries, modifiquen força el país d'acolliment i aporten sempre modificacions o pertorbacions culturals o de comportament, tant al país d'origen amb els retorns com al país d'arribada. *Provoquen actitud de xenofòbia*. Cal veure si la població andorrana és xenòfoba, i fins a quin grau. D'evident ho és, com qualsevol població presa en el seu conjunt. La qüestió és saber si —i com— es manifesta. Hem de conèixer quina és l'actitud dels migrants anteriors, ja instal·lats i integrats des de fa una generació, de cara a l'immigració nova i diferent, d'una altra procedència. Dit d'una altra manera, els antics emigrats espanyols més o menys integrats al país ¿fan bloc amb la població andorrana, tenen actituds acollidores o xenofòbiques de cara als nous portuguesos o magribins? ¿Els andorrans fan una tria entre els immigrants o els posen tots d'un mateix cantó? O sigui que hi ha tota una cadena a definir. És una qüestió essencial si es vol tractar el tema i ampliar la nacionalitat.

Andorra també té un altre tema molt greu per solucionar, i no es pot defugir: *la segona generació*. França el té, amb la segona generació d'àrabs, els *beurs*. A qualsevol país democràtic, els fills d'immigrants nascuts al país, tenen drets. Evidentment, tenen drets sindicals, com també qualsevol treballador, autòcton o immigrant, però també tenen drets polítics, diferents fins a la majoria legal, quan poden votar, sovint, amb la necessitat, aleshores, d'escollir entre la nacionalitat del país (els drets potencials es fan efectius) i la nacionalitat dels pares (llavors els perden). De fet, ja estan integrats, però sovint formen grups que poden trobar-se marginats —de vegades, amb automarginació degut a la dificultat de triar entre dues cultures i als fenòmens d'autoodi que comporta, però coneixent la llengua, sabent a quin país són, tenen contactes des de sempre amb els joves del país i hi ha uns quants casaments mixtos. El procés d'integració està força avançat, més pels fills que pels pares. Ells ja són del país, no són del país dels pares. Es pot anar més lluny i afirmar —cosa coneguda— que una persona que ha migrat, que ha deixat el seu país alguns anys, si són deu o quinze anys, es troba inadaptat quan torna a casa seva. Ha canviat de manera de pensar, té un altre codi de valors i, troba dificultats per a la reinserció en la seva pròpia societat. Vol dir que un migrant de llarga durada i, per descomptat, els seus fills nascuts a fora, no són mai més de *casa seva*. En tenen una altra, encara que els hagi pogut costar

d'entrar-hi. Per tant, arreu, els immigrants de llarga durada i la segona generació plantegen un problema d'inserció que no pot ser altra cosa, al cap i a la fi, que una via cap a la ciutadania. Per regla general, els Estats, ho resolen permetent als residents de llarga durada l'adquisició de la nacionalitat per demanda (per nacionalització), i als de segona generació per concreció a la majoria dels drets adquirits per naixença. Aquests tenen la ciutadania dels pares fins que arribin als divuit anys, aleshores tenen accés a l'altra.

Ara bé, cal considerar que això passa sempre en països on es regulen i es dominen els mecanismes d'integració, on l'escola i la societat ja han fet el motlle. Aleshores, el problema és estrictament de caire jurídic per a l'Estat, i de tria personal per a l'implicat, car finalment se'l deixa escollir sempre. Poques vegades se'l posa davant d'una tria excloent i se li regala la doble nacionalitat.

No cal perdre de vista que els immigrants estables, i sobretot els de segona generació, constitueixen un objectiu pel sindicats i els partits polítics. Són una clientela potencial amb qui es pot fer molta demagògia. No cal descuidar tampoc que els immigrants representen una influència —i, per tant, un mitjà de pressió— del país d'origen dins el país d'arribada.

Tots aquests estudis presenten un evident interès per a Andorra en previsió de qualsevol línia política, limitadora o integradora.

LA SITUACIÓ A ANDORRA ÉS ESPECÍFICA I ORIGINAL

Per ser complet, cal tenir en compte que, a més dels temes més habituals que acabem de repassar, Andorra presenta unes condicions especials. En fan un cas específic i original com a mínim per tres raons principals que examinarem a continuació.

1. *El desequilibri poblacional.* És a dir, la proporció anormal entre nacionals i estrangers. Això provoca actituds d'autodefensa del cos social i polític andorrà. La reticència, ja esmentada, contra els estudis de població en seria una manifestació. Aquestes actituds de tancament, paleses en el codi de la nacionalitat fins ara, han accentuat el desequilibri i, de fet, només han aconseguit desplaçar en el temps la qüestió a resoldre, fent-la cada vegada més difícil i més portadora de renúncies.

En conseqüència, dels dos fets la integració per osmosi i per la vida social no pot funcionar més. Fins i tot es poden observar casos de progressiva marginació lingüística dels andorrans, com aquesta anècdota que citàvem

en la introducció o l'escola amb una gran proporció de fracàs escolar.

2. *Els coprínceps d'Andorra són ciutadans estrangers.* Tenen ciutadania andorrana durant llur mandat, però no abandonen mentrestant la seva ciutadania principal ni els altres càrrecs de responsabilitat dins els països estrangers que més immigrants i més interessos tenen a Andorra. Els seus representants, delegats permanents i veguers, es vulgui o no, es troben en situació totalment ambigua i, en el cas dels immigrants, contradictòria. Dins la pràctica quotidiana (si més no, així ho veuen els francesos i espanyols residents) són, a la vegada, autoritats andorranes que regulen l'entrada dels immigrants i un recurs per als dos grups principals d'estrangers, en situació privilegiada.

Seria més lògic i efectiu veure aquesta regulació tractada per qui ho regula habitualment en els Estats normals —i especialment a França i a Espanya—, és a dir, pel govern i per les assemblees deliberants. Aleshores, la confusió i les suspicàcies, fundades o no, desapareixerien del tot.

3. Mitjançant els òrgans que gestionen el país i l'economia, volem dir Consell General i govern, *els andorrans no posseeixen ni dominen les eines habituals de la integració dels immigrants.* Són en mans d'altres, o encara no existeixen, com la televisió pròpia.

El problema que es planteja avui dia a Andorra és molt clar: haurà d'integrar-se políticament la segona generació d'immigrants i molts residents de llarga durada, d'una forma o d'una altra, sense tenir resolts els pressupòsits de la integració. Com que la societat no ho pot fer queda l'escola. Però a Andorra, l'escola no és andorrana sinó que precisament és feta per al menester dels dos grups immigrants majoritaris dins la població. Objectivament (utilitzar, com alguns fan, la paraula *intencionalment* seria polèmic), priva d'integrar-los al país de residència, tot facilitant-los una reinserció fàcil dels fills al país d'origen quan s'acabi la migració.

Els mitjans de comunicació, que darrerament estan controlats per l'Estat andorrà —ja que no hi ha més concessions exteriors— no funcionen com a eina integradora, quan ho podrien fer. De la mateixa manera que TV3 es fa servir per la Generalitat de Catalunya a fi d'integrar els immigrants de l'àrea metropolitana barcelonina. Molta gent de Lleida o Girona es queixa que TV3 no és de *tot Catalunya*, o que no és l'eina de promoció del català prop dels catalans, privats durant dècades dels contacte amb la seva llengua. No veuen que és un esforç d'assimilació de dos milions d'immigrants estrangers sobre els sis milions d'habitants de Catalunya, i que TV3 juga molt bé aquest paper. Ja se sap que els catalans de Lleida o

Girona es queixaran, però continuaran mirant TV3 perquè no tenen cap altra oferta en la seva llengua. Se'ls demana, a ells, nacionals, d'adaptar-se a una televisió (i de pagar-la) que no està pensada per a ells sinó per integrar els altres. Andorra s'hauria d'inspirar en aquest esforç, en aquesta voluntat integradora. Fins i tot podria servir una televisió que emetria, entre altres, cançons espanyoles o l'estatge del Barça a Andorra,... Hi ha molts camins.

ELS ESTUDIS NECESSARIS

Estan fets els estudis necessaris?

Diria que ni les institucions ni associacions o intel·lectuals en el marc d'estudis privats no es van atrevir en aquest camp. Per les raons que sigui es van evitar aquestes temes delicats i compromesos. No és cap retret especial que faig sinó la constatació d'una situació significativa. I em poso també en qüestió car en el marc de l'Institut d'Estudis Andorrans, llevat d'una breu anàlisi del padró de 1976, no s'ha proposat mai un estudi de població ni de demografia quan, des de l'any 1972, asseguro un ensenyament de geografia de la població a la universitat de Perpinyà. He estat prudent, amb una part d'autocensura; he fet com tothom. He proposat estudis de muntanya, que era un altre camp per córrer.

Que sàpiga, ara per ara, ni les institucions andorranes mitjançant les seves estructures de recerca o estudis encarregats (llevat del recent informe Tapinos), ni les organitzacions ciutadanes d'Andorra o de l'exterior que es preocupen de la recerca no s'han dedicat massa als temes de població, als temes socials, ni a l'estudi del fenomen major de les migracions. És molt curiós perquè sempre hi ha arreu com a mínim uns estudis universitaris o tesines sobre qualsevol tema, especialment, si és d'importància. Ens hauríem de preguntar per què.

Quan s'ha tocat el tema, és amb una perspectiva històrica, i referint-se a l'emigració tradicional dels andorrans. Quan, al final dels anys setanta es van proposar —i començar a elaborar— estudis sobre població i societat a Andorra, sobre les necessitats socials i la inserció, es van censurar i rebutjar. S'ha de reconèixer que, en el seu temps, l'IEA va descartar les propostes sobre aquests temes. Des d'aleshores queda aquest buit.

La mateixa institució de recerca andorrana (única fins ara), encapçalada pels dos coprincipes, pel Consell General i pel govern d'Andorra — finançada pel dos últims citats— no ha fomentat cap estudi sobre uns temes bàsics per a Andorra: Estat, poders i reforma (quan s'ha publicat

sobre nacionalitat no va ser per foment sinó que es va assumir la publicació d'un estudi, molt ben fet, realitzat en un altre marc); necessitats socials; població; migracions i implicacions de les migracions; sociolingüística i problemes lingüístics; llengua i modalitats del parlar andorrà; mitjans de comunicació (no es va voler assumir un estudi sobre les ràdios a Andorra); sistema educacional i conseqüències socials; economia i necessitats laborals. Quan hi ha estudis econòmics —és un camp més conreuat— són més de balanç o de perspectives que de necessitats laborals i aspectes socioeconòmics. Tots aquests temes estan per conrear. Alguns són d'una importància vital per entendre les migracions.

En el camp d'estudi fixat per a la diada, sembla que *algunes línies d'estudi s'haurien de promocionar*, com a estudis puntuals, o com a capítols d'un llibre blanc sobre migracions. No són exhaustives. Són orientacions que la Societat Andorrana de Ciències podria fomentar com a continuació de la 2a diada andorrana a la UCE de Prada, mitjançant beques per a estudiants. Haurien de ser seguides amb la màxima objectivitat i independència. Se sap que res no és totalment neutre en el camp de la investigació, sobretot sobre qüestions com aquestes i a Andorra. Però es necessiten les primeres constatacions; cal crear matèria i qui vulgui que en tregui conclusions.

Quins camps? En veig sis de principals.

1. *La composició de la població andorrana*; és a dir, andorrans i residents. Com es configura aquesta població, socialment, culturalment i professionalment? És prou factible; si no, es pot fer d'altra manera; no és necessari ser exhaustius. Unes quantes mostres ben estudiades ja portarien bastant informació.

2. *Quines van ser les etapes dins la legislació sobre la nacionalitat?* Globalment ja se sap i hi ha estudis jurídics detallats sobre el tema. Però es tractaria d'explicitar per cada llei o decret el per què i el context, andorrà i exterior. Quina actitud hi havia a Andorra de cara a l'estrany, refús o integració, i quins interessos concrets? Qui era concernit? Quin va ser el resultat, qualitatiu i quantitatiu? I per què es va canviar després la norma jurídica: fracàs de les mesures anteriors? noves condicions econòmiques i socials? nous interessos creats?... Cal posar en relació obertura o tancament de la nacionalitat i les conseqüències que tenen les dues opcions sobre la societat andorrana i el cos electoral.

3. *Els migrants*. És la tipologia dels migrants que esmentava més amunt. Qui són i per què emigren? Motivacions. Orígens. Visió que tenen de llur

pròpia migració. Actituds de cara a Andorra. Condicions de vida. En referència a llur situació, com veuen la posició dels andorrans i de les autoritats. Com entenen o interpreten les institucions andorranes i els seus representants: per exemple, és convicció corrent dins els immigrants que els veguers no són autoritats andorranes sinó una mena de còsols o ambaixadors de França i d'Espanya encarregats de solucionar els problemes a Andorra dels ciutadans d'ambdós Estats que es creu que representen, i de pressionar, en conseqüència, les autoritats percebudes per ells com a andorranes, és a dir el Consell general, el govern (especialment, educació, població, treball i seguretat social), i els comuns.

4. *Els fluxos de migració i les filières*, les xarxes de l'emigració cap a Andorra. Xarxes de relacions. Mecanismes de la migració. Camps migratoris que afecten Andorra. Evolució dins el temps d'aquests camps migratoris.

5. *Els conflictes lingüístics*. És una qüestió a prendre de front. Al meu entendre, no cal ocultar ni menyspreuar aquest aspecte. Els conflictes lingüístics existeixen arreu del món cada vegada que hi ha llengües en contacte. Andorra és un país amb conflictes lingüístics: quins, com es manifesten, com edulcorar-los? Cal l'objectiu de tenir dades utilitzables per a una política d'andorranització. Sigui quina sigui la seva posició efectiva dins la societat actual, el català, única llengua oficial d'Andorra, ha de superar aquests problemes. Calen bons estudis sociolingüístics a Andorra.

6. *Quines són les necessitats socials?* Entre elles, especialment, cal fer uns estudis acurats sobre tres punts essencials. Primer, el sistema comunicacional: ràdio, televisió, però també comunicació social (relacions, lleure,...). ¿De quina manera aquest sistema comunicacional pot contribuir a l'andorranització, i com impedir que vagi en contra? Segon, les condicions de vida dels immigrants i llurs perspectives. Tercer, el sistema educatiu, amb el seus efectes, defectes, paper social, polític i ideològic. Però ja és una altra història...

Joan Becat

Professor a la Universitat de Perpinyà (geografia). Director del CREC i director de l'Institut Franco-Català. Secretari del Patronat de la UCE

BIBLIOGRAFIA

Alguns títols sobre població i migracions:

COURGÉAU, D., *Analyse quantitative des migrations humaines*, París, Ed. Masson, 1980

DOLLOT, L., *Les migrations humaines*, París, Ed. PUF, Que sais-je?, 1976

GEORGE, P., *Géographie de la population*, París, Ed. PUF, Que sais-je?

GEORGE, P., *Les migrations internationales*, París, Ed. PUF, SUP, 1976

GEORGE, P., *Population et peuplement*, París, Ed. PUF, SUP

NOIN, D., *Géographie de la population*, París, Ed. Masson, 1979

PRESSAT, R., *L'analyse démographique*, París, Ed. PUF, 1983

Revistes:

Cahiers de l'INED, París, Ed. PUF

Etudes démographiques, Nova York, publicació de les Nacions Unides

Migrations et sociétés, París, Ed. La Documentation Française

Population, París, publicació de l'INED

TAPINOS, G., *Eléments de démographie. Analyse, déterminants socio-économiques et histoire des populations*, París, Ed. Colin, 1985

THUMERELLE, P.-J., *Peuples en mouvement. La mobilité spatiale des populations*, París, Ed. CDU-SEDES, 1986

Sobre Andorra:

ADELLACH, B. i GANYET, R., *Estadistiques de les Valls d'Andorra*,

Andorra la Vella, M.I. Consell General, 1977

ARMENGOL, A. i BENET, C., *Etude critique des méthodes d'enregistrement en Andorre*, DEA d'Estudis andorrans, Universitat de Perpinyà, 1979

BECAT, J., *La població de les Valls d'Andorra dins Atlas d'Andorra*, Arles, Ed. Terra Nostra, Institut d'Estudis Andorrans, 1980

BRICALL, J.M. i altres, *Estructura i perspectives de l'economia andorrana*, Barcelona, Edicions 62, 1975

Butlletí informatiu conselleria de Treball i Benestar Social, govern d' Andorra, Andorra la Vella, des de 1987

Estadístiques:

Estadístiques escolars, Andorra la Vella, Assessoria Pedagògica i després conselleria d'Educació i Cultura, govern d'Andorra, des de 1974

Estadístiques de població, Andorra la Vella, departament de Població i després conselleria de Treball i Benestar Social, govern d'Andorra, des de 1977

ESTIVILL, J. i PONS, I., *Morir a Andorra dins Annals* del Centre de Perpinyà de l'Institut d'Estudis Andorrans, Andorra la Vella, 1981

Gran Geografia Comarcal de Catalunya, volums *Andorra* i *Geografia general*, Barcelona, Fundació Gran Enciclopèdia Catalana, 1985

LES MIGRACIONS ANDORRANES AL SEGLE XIX

Lidia Armengol

Pretendre parlar de migracions a Andorra al segle XIX, requereix, prèviament, fer esment de dues consideracions fonamentals. En primer lloc, cal tenir ben present que, fins avui, no s'ha dut a terme cap investigació acurada sobre els referits moviments migratoris i que, tanmateix, qualsevol anàlisi —encara que sigui molt general— reposa únicament sobre les hipòtesis que suggereix l'estudi de les estructures socials tradicionals, que no deixaran de ser suposicions fins que hom no pugui fonamentar-les en les conclusions d'una recerca específica. En segon lloc, cal evitar de recercar possibles o probables lligams entre les circumstàncies migratòries que coneix avui Andorra i aquelles que caracteritzaven el segle XIX, i que cal emmarcar preferentment en «l'horitzó existencial dels muntanyencs d'arreu d'Europa, durant els segles XVII i XVIII», que Abel Poitrineau, en la seva obra *Remues d'Hommes*, ha estudiat exhaustivament.

Voldria també precisar que les consideracions que intentaré aportar sobre els moviments migratoris andorrans al segle XIX no poden considerar-se com una anàlisi sinó com uns eixos generals de reflexió que m'ha suscitat l'estudi de la família tradicional andorrana. A les preguntes que hom pot formular-se sobre qui, quan, com i per quina raó emigraven els andorrans al segle XIX només podré aportar interpretacions molt genèriques ja que no dispo de elements sobre el marc estructural més ampli format per Andorra i el lloc d'acolliment dels migrats andorrans.

Dit això, i si hom vol partir d'alguna circumstància precisa per intentar aproximar-se a les causes dels moviments de població que va poder conèixer Andorra al segle XIX, podem recórrer a un mòbil versemblant i

que consistiria a dir que les migracions eren un mitjà per resoldre provisionalment o definitivament els problemes de subsistència. La provisionalitat s'aplicaria a les migracions estacionals i temporeres mentre que la solució definitiva concerniria els migrats que no retornaven més al seu país.

Per endinsar-se millor en aquest punt de partida hem de tenir ben presents en l'esperit els trets fonamentals de la societat tradicional andorrana, trets que, evidentment, es retroben en el conjunt de les col·lectivitats rurals pirinenques. Tres característiques fonamentals defineixen aquesta societat:

- a) una societat vinculada a un territori d'alta muntanya, amb un clima rigorós, amb reduïdes terres de conreu i on gran part de l'espai és d'ús i aprofitament comú
- b) una societat amb una economia agro-pastoral de gairebé autosubsistència que autoregula la seva demografia en funció de la lògica de la família i de les necessitats de la col·lectivitat
- c) una col·lectivitat estructurada en cases que generen mecanismes propis per codificar les relacions familiars (com poden ser la transmissió del patrimoni a un hereu únic o l'exclusió definitiva dels germans no-hereus) i el codi social, on la momentaneïtat de l'individu desapareix davant la permanència del grup. Aquesta casa andorrana, en vincular íntimament família i patrimoni, esdevé la clau de volta de la memòria col·lectiva i el punt elemental de referència per percebre el significat més genuí de la societat tradicional andorrana.

Entre els mecanismes que generava la casa per garantir la permanència del grup social, els moviments migratoris ocupen un lloc cabdal. Les migracions eren, sens dubte, un element òptim per regular l'equilibri entre la demografia i els recursos econòmics limitats que imposava el medi ecològic. Seguint aquesta lògica, les migracions eren fonamentalment de tres tipus: estacionals, temporeres i definitives.

Les *migracions estacionals* eren una resposta a una oferta de treball col·lectiu i de curta durada que brinden les contrades veïnes. Eren particularment importants en arribar el temps de les veremes als departaments francesos de l'Hérault o dels Pirineus Orientals. Aquestes migracions suposaven usualment el desplaçament de tots els membres de la família majors de disset anys i, en època de penúria, fins i tot dels infants a partir dels tretze o catorze. Si hi havia infants petits, els avis en prenién cura; si aquests havien mort, la mare es quedava. Les migracions estacionals, relativament curtes, es produïen en un radi geogràfic

relativament pròxim i no significaven solament guanyar diners sinó que alleujaven l'economia familiar de les despeses de manutenció durant gairebé un mes.

Les migracions temporeres concernien sobretot els homes majors de divuit anys i es produïen a l'hivern, és a dir, en una època on el treball del camp era inexistent. Eren de més llarga durada que les migracions estacionals, però el radi geogràfic restava també pròxim al país. Molts andorrans es desplaçaven a les mines de talc de Luzenac o bé cercaven en les regions veïnes alguna ocupació que els permetés romandre ocupats durant els mesos d'hivern. Les migracions temporeres, algunes vegades, esdevenien definitives particularment per aquells que ja sabien que, tard o d'hora, serien exclosos definitivament del grup familiar.

Les migracions definitives eren conseqüència de la indivisibilitat del patrimoni mitjançant la institució de l'hereu universal. Un cop designat l'hereu, les estructures humanes i econòmiques del grup familiar es capgiraven totalment i els germans no-hereus restaven definitivament exclosos de la unitat familiar. Les alternatives, per a tots ells, eren molt minses. La que tots acaronaven era casar-se amb una pubilla i entrar de jove a una altra casa per no haver d'abandonar el país. Però les germandats eren sovint importants i els candidats a entrar de *jove* un xic massa nombrosos. Tanmateix, si l'hereu no considerava necessari que algun germà restés a casa per ajudar-lo fins que els seus fills fossin útils per al treball, els germans rebien la dot i abandonaven definitivament el país. L'espai geogràfic d'acolliment era més ampli per a aquest tipus de migracions tot i que existia una xarxa precisa sobre la qual reposava, particularment, l'activitat transhumant. Algunes vegades, aquesta migració definitiva esdevenia temporera en sentit invers, és a dir, que a l'estiu, quan el camp andorrà requeria més treball, els germans que es trobaven en les contrades més pròximes tornaven al país per ajudar l'hereu. Cal dir, però, que aquesta circumstància no era freqüent. En primer lloc, perquè tornar a treballar a casa per una temporada no suposava cap guany de diner i, d'altra banda, perquè els andorrans que havien hagut d'optar per abandonar definitivament el país no gaudien de la possibilitat de disposar de tres mesos per oferir la seva força de treball.

És evident que si els andorrans havien d'abandonar el país per poder treballar, difícilment hom pot concebre que paral·lelament fos terra d'acolliment. Els registres parroquials —l'única font d'anàlisi demogràfica de la qual es disposa fins ben entrat el segle XIX— corroboren aquesta consideració. En efecte, les defuncions que no corresponen a un naixement en territori andorrà concerneixen només les persones de l'exterior que, mitjançant les estratègies matrimonials, havien vingut a residir

permanentment a Andorra. Els probables, encara que poc nombrosos, treballadors de les fargues andorranes romanien durant curts períodes. En no existir —com ja he dit— cap tipus de cens o recompte de la població és impossible quantificar-ne la importància.

Molt breument, he traçat els eixos generals dels diferents moviments migratoris que probablement va conèixer Andorra al segle XIX i que restaran inamovibles en el marc social andorrà fins el moment en què l'economia tradicional coneixerà un total capgirament. En canviar la utilització del seu sòl i mutar l'economia agro-pastoral per una altra que es fonamentarà essencialment en el comerç i el turisme, Andorra no solament no exclourà els andorrans sinó que obrirà les seves portes a una massa exorbitant de mà d'obra que, en poc temps, esdevindrà quatre vegades més important que la població autòctona.

Lídia Armengol Vila

Historiadora. Autora, entre altres obres, d'*Aproximació a la història d'Andorra i Una mostra del nostre llegat històric*. Actualment (1991) és secretària general tècnica adjunta a la Presidència per a l'organització administrativa i les relacions exteriors

POBLACIÓ I MIGRACIONS ACTUALS

M. Francesca Ros Pascuet

El propòsit d'aquesta ponència és el de donar a conèixer l'actual situació de la població al Principat d'Andorra; donat que el seu estudi constitueix un dels paràmetres més essencials per comprendre la trajectòria política, social i econòmica que ha sofert el país.

El principal obstacle amb el qual ens trobem és la manca de dades. La seva poca fiabilitat comporta certs riscos a l'hora d'establir conclusions. Les dades tractades en aquest estudi han estat facilitades per la conselleria de Treball i Benestar Social i pel cens ofert pel comú d'Escaldes-Engordany. A aquest darrer organisme vull transmetre-li el meu sincer agraïment.

Les dades analitzades corresponen, per una banda, al període 1980-1987; per l'altra, al cens dels comuns del 31.05.89. Aquestes darreres han aportat més varietat de paràmetres tractats i han mostrat més fiabilitat. Cal remarcar, també, que per establir comparacions s'han emprat dades d'altres treballs sobre aquest mateix tema.

Des de sempre, el Principat d'Andorra ha estat un país d'acollida, fins el punt que «el pas de la demografia *antiga* a la *moderna* és motivat bàsicament per l'afluència a les Valls d'un corrent immigratori»² que arriba a representar, avui per avui, el 82,5% del total de la població. En un principi, «aquest corrent immigratori ve a complir el *desfasament* existent entre el creixement de la renda —a un ritme superior a la taxa de creixement natural— i el de la població —creixement vegetatiu»³. El

2 Bricall,... 1975, p. 266

3 Bricall,... 1975, p. 266

creixement natural o vegetatiu —diferència entre el nombre de naixements i el de defuncions en un mateix any— de la població del Principat representa una xifra molt reduïda sobre el total.

Des del final dels anys 30, Andorra s'ha convertit en un lloc de recepció massiva d'estrangers, fet que comporta el canvi de la tendència de decreixement de la població andorrana, experiment a començament del segle xx. Des d'aleshores, la societat andorrana s'ha transformat de manera important: «aquest fet s'ha traduït en un enriquiment econòmic excepcional i en una mutació sense precedents de les estructures econòmiques i demogràfiques del país»⁴.

No fou fins a la dècada dels seixanta que el Principat conegué l'explosió demogràfica, fet que l'allunya molt del model demogràfic observat a Europa. Des d'aleshores, no s'ha aturat en cap moment; al contrari, ha anat creixent de forma exponencial fins a aquests moments.

En la taula I s'observa l'augment mitjà anual acumulatiu que en aquests darrers trenta-set anys s'ha advertit en la població del principat d'Andorra.

Taula I
Augment mitjà anual

1950-1959.....	1,78%
1960-1969.....	9,00%
1970-1975.....	6,32%
1976-1987.....	5,36%

Font: Adellach i Ganyet, 1977. Conselleria de Treball i Benestar Social. Elaboració pròpia.

Segons ens mostren les dades, sembla, però, que aquesta constant tendència a l'increment inicia una davallada, causada, molt possiblement, entre altres factors, per l'adopció, per part de les institucions, d'una política nacionalista més oberta.

En aquest espectacular creixement, constatat en el Principat, la immigració hi juga el principal rol. La població immigrada representa, avui per avui, el 82,5% del total.

En les tres taules següents s'observa l'evolució de la nacionalitat andorrana, l'estrangera i l'espanyola, dins el total de la població de les

4 Tapinos, G., 1987, p. 56

Valls, en diferents moments. A les dades de les taules II, III, IV, s'adverteix que el pes relatiu de la població espanyola sembla iniciar una important davallada, ja des de 1982, en benefici, però, de residents d'altres nacionalitats. Observi's, també, les dades de la taula VII. Malgrat tot, el creixement de la població de nacionalitat espanyola es mou a un ritme similar al del total de les Valls.

Taula II

Evolució de la població de nacionalitat andorrana (en percentatges)

	1962	33,3% del total		
	1972	29,3%	"	"
	1982	17,7%	"	"
(31.05)	1989	17,5%	"	"

Taula III

Evolució de la totalitat de la població estrangera (en percentatges)

	1962	66,7% del total		
	1972	70,4%	"	"
	1982	82,3%	"	"
(31.05)	1989	82,5%	"	"

Taula IV

Evolució de la població de nacionalitat espanyola (en percentatges)

	1962	59,2% del total		
	1972	60,9%	"	"
	1982	58,7%	"	"
(31.05)	1989	52,0%	"	"

Fonts: 1962 i 1972: Bricall,..., 1975; 1982: conselleria de Treball i Benestar Social; 1989: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

Els llocs d'origen de la població espanyola és molt divers. Les principals emissores són les comarques que envolten el Principat; sobretot, les pertanyents a la província de Lleida. Trobem, també, residents procedents d'altres indrets dels Països Catalans, d'Almeria, Pontevedra, Granada, Saragossa, etc.

Tal i com mostren les dades de la taula VI, l'increment d'immigrants d'altres nacionalitats representa una mitjana del 18,7% del total d'habitants. En termes relatius, el creixement d'aquest grup és més important, tot i que continua sent irrellevant en termes absoluts.

L'increment de la població resident de nacionalitat francesa presenta un

ritme de creixement pausat, però important. L'augment d'aquest grup de residents, en aquests vint-i-set anys, ha estat del 5,8% de mitja anual. L'origen de la immigració francesa se centra en els departaments dels Pirineus Orientals, l'Hérault, Haute Garonne, regió de París, Aude, Gironde i Ardenes.

Taula V

Evolució de la població de nacionalitat francesa (en percentatges)

	1962.....	1,6%	del total
	1972.....	6,4%	" "
	1982.....	6,3%	" "
(31.05)	1989.....	7,8%	" "

Taula VI

Evolució de la població d'altres nacionalitats (en percentatges). (S'exclouen l'andorrana, la francesa i l'espanyola.)

	1962.....	5,9%	del total
	1972.....	3,2%	" "
	1982.....	17,3%	" "
(31.05)	1989.....	22,7%	" "

Fonts: 1962 i 1972: Bricall,..., 1975; 1982: conselleria de Treball i Benestar Social; 1989: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

Taula VII

Població d'algunes nacionalitats en percentatges (dades del 31.05.89)

Portuguesa	4,9%	del total
Britànica	1,9%	" "
Alemanya.....	0,7%	" "
Belga	0,5%	" "
Marroquina.....	0,5%	" "
Zaireses	0,4%	" "
Índia.....	0,2%	" "
Italiana	0,2%	" "

Font: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER PARRÒQUIES

El comportament que presenta la distribució de la població de les Valls dins les seves set parròquies difereix molt en unes o en les altres. Malgrat tot, podem establir quatre grups que engloben situacions similars:

1. Andorra la Vella i Escaldes-Engordany: aglomeracions urbanes
2. Canillo i Ordino: parròquies altes
3. Encamp i Sant Julià: extrems fronterers
4. La Massana: acollidora d'altres nacionalitats.

1. Per una banda ens trobem amb una gran concentració dels immigrants en els nuclis urbans d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany. Ja des de 1947, ambdues poblacions vénen caracteritzades pel mateix tret: la progressiva concentració de la població en una superfície aproximada de seixanta-cinc quilòmetres quadrats⁵.

Hom constata, a partir de les dades de la taula VIII, com ambdues poblacions experimenten creixements anuals molt elevats, fins l'any 1977. Des d'aleshores, el pes relatiu dels habitants d'Andorra la Vella i d'Escaldes-Engordany manifesta una certa tendència a la baixa. Aquesta tendència s'adverteix amb més intensitat a Escaldes-Engordany. La forta aglomeració en aquestes dues localitats ha desencadenat una gran especulació del sòl. La parròquia d'Andorra la Vella manifesta, avui per avui, una mancança força important de solars per edificar. Convé remarcar que el conjunt dels habitants d'aquestes dues poblacions representa, en dades del 31.05.89, el 62% del total de les Valls, fet que les dota d'una densitat de població de 478hab/km².

Les dades que mostra la taula IX fan referència a la distribució per nacionalitats en aquestes dues parròquies sobre el total de cada una d'elles. Observi's la gran proporció d'espanyols residents a Andorra la Vella sobre la població d'andorrans. La mateixa situació, però amb menys pes, es dona a Escaldes-Engordany. Del conjunt de les set parròquies, solament a Andorra la Vella, Escaldes-Engordany i Sant Julià, el percentatge de població de nacionalitat espanyola representa més del 50% del total parroquial.

Convé remarcar, també, la presència d'un important contingent de nacionalitat portuguesa, que sembla incrementar-se dia a dia. Aquest grup de població representa, en dades del 31.05.89, el 4,5% dins el conjunt d'habitants d'ambdues parròquies.

Per una altra banda, podem fer esment d'un percentatge, petit però

⁵ Aquesta superfície és aproximada perquè es desconeix la delimitació exacta entre Escaldes-Engordany i Andorra la Vella.

important, d'indeterminats. Segons les darreres dades, corresponents al 31.05.89, el 0,9% de la població total d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany no està identificada. Si, a més a més, hi afegim la gran quantitat d'il·legals incontrolats establerts, sobretot a Escaldes, la xifra s'incrementaria en un 2 o 3% més.

Taula VIII

Evolució de la distribució de la població de les parròquies d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany (en percentatges)

ANYS	ANDORRA LA VELLA	ESCALDES-ENGORDANY
1947	19,2	24,4
1957	26,3	25,2
1967	39,0	27,1
1977	40,5	28,0
1987	39,1	24,9

Fonts: 1947-1967: Bricall,..., 1975; 1977: Adellach i Ganyet, 1977; 1987: conselleria de Treball i Benestar Social. Elaboració pròpia.

Taula IX

Distribució de la població per nacionalitats a Andorra la Vella i Escaldes-Engordany (dades del 31.05.89)

	ANDORRA LA VELLA		ESCALDES-ENGORDANY	
	Abs	%	Abs	%
Espanyols	10.867	57,97	6.833	55,38
Andorrans	2.805	14,96	2.115	17,14
Nats a And.	2.418	12,90	1.670	13,53
Francesos	1.022	5,45	589	4,77
Portuguesos	804	4,29	584	4,73
Altres	762	4,07	481	3,90
Indeterminats	67	0,36	67	0,54

Font: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

2. La situació inversa a l'exposada anteriorment s'adverteix en les parròquies de Canillo i Ordino. Aquests dos casos il·lustren la gran diferència de densitat entre les anomenades *parròquies altes* (Ordino i Canillo) i les *parròquies baixes* (Andorra la Vella i Escaldes-Engordany). Amb dades del 31.05.89, tant els habitants de Canillo com els d'Ordino representen el 2,5% del total de les Valls, respectivament. Canillo, amb una superfície aproximada de 111km² gaudeix d'una densitat de població

d'11hab/km²; mentre que Ordino, amb 85km², té una densitat de 15hab/km².

Les dades de la taula X fan referència a l'evolució de la distribució de la població en relació al total de les Valls. Observi's com ambdues parròquies van perdent, de forma espectacular, pes relatiu sobre el total del Principat fins l'any 1987, any en el qual la població experimenta una important recuperació, manifestada, sobretot, a Ordino. Convé fer esment que molt dels habitants d'aquestes dues parròquies han emigrat vers els nuclis urbans d'Andorra la Vella i Escaldes-Engordany.

En la taula XI s'observa la distribució per nacionalitats en aquestes parròquies sobre el total de cada una d'elles. En ambdues, hi juguen un paper essencial els immigrants de nacionalitat francesa; i els d'altres nacionalitats —britànics i alemanys, sobretot—, a Ordino, representen el 17,4% i 19,1%, respectivament. Convé remarcar que Canillo és l'única de les set parròquies en què la població de nacionalitat andorrana és majoritària amb un 34,54% del total d'aquesta parròquia. Canillo també és l'única que no gaudeix de cap individu sota la rúbrica dels indeterminats. Pel que fa a Ordino, trobem el nombre més baix d'indefinites, amb un únic individu, que representa el 0,08% del total de la població d'aquesta parròquia.

Taula X

Evolució de la distribució de la població en les parròquies de Canillo i Ordino (en percentatges)

ANYS	CANILLO	ORDINO
1947	10,8	8,7
1957	6,6	6,5
1967	2,7	2,5
1977	2,1	1,8
1987	2,5	2,3

Font: 1947-1967: Bricall, ..., 1975; 1977: Adellach i Ganyet, 1977; 1987: conselleria de Treball i Benestar Social. Elaboració pròpia.

Taula XI

Distribució de la població per nacionalitats a Canillo i Ordino (dades del 31.05.89)

	CANILLO		ORDINO	
	Abs	%	Abs	%
Andorrans	431	34,54	386	30,51

Espanyols	391	31,33	403	31,86
Francesos	217	17,39	134	10,59
Altres	129	10,34	241	19,05
Portuguesos	56	4,49	52	4,11
Nats a And.	24	1,91	38	3,79
Indeterminats	-	-	1	0,08

Font: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

3. En tercer lloc, ens trobem amb la situació que ens ofereixen les parròquies d'Encamp i Sant Julià de Lòria; ambdues es podrien incloure en una situació intermitja entre els casos d'Andorra la Vella-Escaldes-Engordany i Canillo-Ordino, és a dir, entre les parròquies altes i les baixes.

A partir de les dades de la taula XII, referides a l'evolució de la població d'Encamp i Sant Julià en relació al total de les Valls, s'observa com el desenvolupament de la densitat d'aquestes dues poblacions ha seguit un ritme similar. Aquesta evolució s'ha caracteritzat per una constant pèrdua de pes relatiu i absolut de la població. Encamp ha sofert, però, una davallada molt més suau, respecte Sant Julià, iniciant, a partir de 1977, una important recuperació. Sant Julià, contràriament, ha patit d'una forma més inestable la davallada de la població, iniciant, també des de 1977, un procés vers l'estabilització.

Encamp, amb una superfície que s'aproxima als 80km², i Sant Julià, als 62km², gaudeixen d'una densitat de població, en dades del 31.05.89, de 86hab/km² i 95hab/km², respectivament. En la taula XIII es mostra la composició de la població per nacionalitats. D'aquestes xifres, convé remarcar, en ambdues parròquies, l'elevat pes de la població de nacionalitat espanyola, respecte del total, representant més del 50% i el 46,8% a Sant Julià i a Encamp, respectivament.

Com ja s'ha esmentat amb anterioritat, solament s'adverteixen tres parròquies en les quals els residents de nacionalitat espanyola representin més d'un 50% del total parroquial. Són Andorra la Vella i Escaldes-Engordany, pel fet de ser els centres de les activitats econòmiques del país, i Sant Julià, pel fet de ser propera a la frontera.

Observi's l'elevat pes de la població resident de nacionalitat francesa a la parròquia d'Encamp. Aquest fet ve influït per la seva proximitat amb la frontera del Pas de la Casa.

Un altre fet que convé remarcar és el pes de la població de nacionalitat

andorrana en el conjunt dels habitants de Sant Julià, que representa el 23,8%. Solament en tres de les set parròquies es constata que la població de nacionalitat andorrana representa més del 20% del total parroquial. Són Canillo i Ordino amb el 34,5% i 30,5%, respectivament, i Sant Julià.

Cal destacar, també, la presència d'un percentatge d'indeterminats, els quals representen el 0,43% i 0,46% del total de la població d'Encamp i Sant Julià, respectivament.

Taula XII

Evolució de la distribució de la població a les parròquies d'Encamp i Sant Julià (en percentatges)

ANYS	ENCAMP	SANT JULIÀ
1947	10,8	14,8
1957	10,6	16,5
1967	10,4	13,8
1977	10,7	11,7
1987	12,4	11,7

Font: 1947-1967: Bricall,...., 1975; 1977: Adellach i Ganyet, 1977; 1987: conselleria de Treball i benestar Social. Elaboració pròpia.

Taula XIII

Distribució de la població per nacionalitats a Encamp i Sant Julià (dades del 31.05.89)

	ENCAMP		SANT JULIÀ	
	Abs	%	Abs	%
Espanyols	3.228	46.80%	3.101	52,43%
Francesoa	1.231	17.85%	277	4,68%
Andorrans	990	14,35%	1.408	23,80%
Portuguesos	550	7,97%	169	2,86
Nats a And.	439	6,36%	628	10,62%
Altres	430	6,23%	305	5,16%
Indeterminats	30	0,43	27	0,46

Font: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

4. En darrer lloc, trobem el cas particular de la Massana. La situació d'aquesta parròquia representa una posició intermitja entre els casos Encamp-Sant Julià i Canillo-Ordino. La Massana, amb 65km², té una densitat de població de 58hab/km².

En les dades de la taula XIV, s'observa la important pèrdua del pes relatiu de la població d'aquesta parròquia, fins l'any 1977. A partir d'aleshores s'inicia una notable recuperació.

El tret més remarcable de les dades que ens ofereix la taula XV és l'elevat pes relatiu, en el conjunt de la parròquia, dels residents d'altres nacionalitats. La Massana és l'única població en la qual el contingent d'aquest grup d'habitants representa més del 20% del total. Convé remarcar la posició que ocupen, sobre el total parroquial, els residents britànics i els alemanys, amb el 11,6% i 3,0%, respectivament. La majoria d'aquests residents són retirats que escullen la Massana per gaudir de la tercera edat. Observi's, també, el poc pes dels habitants amb nacionalitat andorrana en el conjunt d'aquesta població, que representa el 17,6%. Tanmateix, convé remarcar, la presència d'un reduït, però important, nombre d'indeterminats, els quals vénen a significar el 0,2% del total parroquial.

Taula XIV.

Evolució de la distribució de la població a la parròquia de la Massana (en percentatges)

ANYS	LA MASSANA
1947	11,3
1957	8,4
1967	4,4
1977	5,2
1987	7,1

Font: 1947-1967: Bricall,..., 1975: 1977: Adellach i Ganyet, 1977; 1987: conselleria de Treball i Benestar Social. Elaboració pròpia.

Taula XV

Distribució de la població per nacionalitats a la Massana (dades del 31.05.89)

LA MASSANA		
	Abs	%
Espanyols	1.255	33,5
Altres	870	23,2
Andorrans	660	17,6

Francesos	418	11,2
Nats a And.	319	8,5
Portuguesos	218	5,8
Indeterminats	6	0,2

Font: cens dels comuns. Elaboració pròpia.

COMPOSICIÓ DE LA POBLACIÓ TOTAL PER NACIONALITATS

Taula XVI

Proporció de la població d'andorrans i estrangers respecte a la població global d'Andorra. 1980-1987

ANYS	POBLACIÓ TOTAL	ANDORRANS		ESPANYOLS		FRANCESOS	
		Pobl	%	Pobl	%	Pobl	%
1980	35.460	6.476	18,3	20.378	57,5	2.474	7,0
1981	37.825	6.906	18,2	22.025	58,2	2.413	6,4
1982	39.940	7.082	17,3	23.423	58,6	2.510	6,2
1983	41.627	7.271	17,4	24.095	57,8	2.723	6,5
1984	42.712	7.290	17,0	24.443	57,2	2.938	6,8
1985	44.596	7.789	17,4	24.930	55,9	3.120	6,9
1986	46.976	7.952	16,9	25.880	55,0	3.492	7,4
1987	48.933	8.414	17,1	26.374	53,8	3.735	7,6
1989	50.156	8.795	17,5	26.078	52,0	3.888	7,8

De l'examen de la taula XVI, podem destacar els següents punts:

La població de nacionalitat andorrana perd pes relatiu, no absolut, en el conjunt de la població total del Principat, passant de representar un terç del total, l'any 1962, al 18,3%, l'any 1980, i al 17,5%, actualment.

Taula XVI

Continuació

ANYS	ALTRES NACIONALS		TOTAL ESTRANGERS	
	Pobl	%	Pobl	%
1980	6.132	17,2	28.984	81,7

1981	6.481	17,1	30.919	81,7
1982	6.925	17,3	32.858	82,2
1983	7.538	18,1	34.356	82,5
1984	8.041	18,8	35.422	82,9
1985	8.757	19,6	36.807	82,5
1986	9.652	20,5	39.024	83,0
1987	10.410	21,2	40.519	82,8
1989 *	11.395	22,7	41.361	82,4

(* indica les dades corresponents al 31.05.89)

Font: conselleria de Treball i Benestar Social. Cens dels comuns.
Elaboració pròpia.

Els residents de nacionalitat espanyola perden pes relatiu, però no absolut, en el conjunt de la població del Principat, passant del 62,2%, l'any 1962, al 57,4%, l'any 1980, i al 52,0%, actualment.

La població de nacionalitat francesa guanya, de forma moderada, pes relatiu, i també absolut, dins el total de les Valls, passant del 3,6%, l'any 1962, al 7,0%, l'any 1980, i al 7,8%, actualment. Observi's, però, la lleugera pèrdua de pes relatiu, no absolut, durant el transcurs de 1980 a 1982, que es recupera l'any següent.

El conjunt de la població estrangera incrementa el seu pes relatiu i absolut dins el total de les Valls. Aquest contingent passa del 66,7%, l'any 1962, al 81,7%, l'any 1980, i al 82,4%, actualment.

Els residents d'altres nacionalitats incrementen el seu pes relatiu i absolut en el conjunt de la població d'una forma ràpida, passant a representar el 0,9%, l'any 1962, el 17,2%, l'any 1980, i el 22,7%, actualment. Val a dir que el creixement d'aquestes altres nacionalitats —portuguesa, britànica, alemanya, marroquina, belga, índia i italiana— representa el 19,20% de mitjana anual durant el període 1980-1989. L'increment d'aquest contingent de població, juntament amb el de nacionalitat francesa és, doncs, més important, en termes relatius, que el d'espanyols, malgrat que en termes absoluts sigui irrellevant.

A partir de les dades de la taula XVII, hom constata que l'increment total de població a Andorra es dona bàsicament pel fet migratori ja que el creixement natural o vegetatiu de la població del Principat representa una

xifra molt reduïda sobre el total.

Taula XVII

Saldo net migratori

ANYS	1	2	3	4	5	6
1977	28.082	-	-	12,36	347	447
1978	30.066	1.984	70,65	10,01	301	1.683
1979	31.274	1.208	40,17	9,91	310	898
1980	35.466	4.186	134,04	11,96	424	3.762
1981	37.825	2.365	66,51	10,68	404	1.961
1982	39.940	2.115	55,91	12,60	503	1.612
1983	41.627	1.687	42,23	9,75	406	1.281
1984	42.712	1.085	26,06	7,22	308	777
1985	44.596	1.884	44,10	8,79	392	1.492
1986	46.976	2.380	53,36	7,83	368	2.012
1987	48.933	1.957	41,65	7,17	351	1.606

1: Població total

2: Increment

3: Increment en %

4: Taxa de creixement vegetatiu (%)

5: Creixement vegetatiu

6: Saldo net migratori

Font: conselleria de Treball i Benestar Social. Elaboració pròpia.

L'elevat ritme de creixement de l'economia andorrana —molt superior a la taxa natural de creixement— és causa directa de l'entrada massiva d'estrangers al Principat d'Andorra, així com de l'èxode rural de les parròquies altes.

Aquell corrent immigratori, que en un principi havia d'omplir el desfasament existent entre el creixement de la renda i el de la població, ha comportat, en conseqüència, un elevat grau de dependència de la nostra economia envers l'exterior, així com una transformació en la composició ètnica de les Valls.

El desequilibri entre la població de nacionalitat andorrana i les poblacions immigrades impossibilita que els mecanismes tradicionals d'integració i d'absorció siguin operants.

Existeixen dos objectius, tal i com adverteix Tapinos en el seu informe⁶,

⁶ Tapinos, G., 1987

que no poden esperar-se en un futur proper. Per una banda, el control i la reducció de la immigració —donat que l'increment d'aquest corrent segueix unes lleis pròpies a causa del seu pes— i, per una altra, l'increment de la proporció dels andorrans.

En general, la mà d'obra al Principat és poc estable, degut, essencialment, a la no-integració. «Els treballadors haurien de considerar-se com un grup social en relació amb la comunitat social andorrana»⁷, per això crec que cal facilitar la nacionalitat andorrana d'acord amb uns criteris menys restrictius que els actuals, però, seguint sempre la racionalitat i la coherència. Per una altra banda, convé, també, cercar l'equilibri entre el medi físic, la població i l'evolució de la renda, paràmetres que no mantenen les degudes proporcions per l'actual desenvolupament econòmic de les Valls.

M. Francesca Ros Pascuet

Licenciada en geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment (1991) és directora d'Immigració de la conselleria de Treball i Benestar Social

7 Bricall,...., 1975, p. 464

BIBLIOGRAFIA

ADELLACH BARÓ, B. i GANYET SOLÉ, R., *Estadístiques de les Valls d'Andorra*, Andorra la Vella, M.I. Consell General, 1977

BRICALL, J.M. i altres autors, *Estructura i perspectives de l'economia andorrana*, Barcelona, Edicions 62, 1975

TAPINOS, G., *Rapport sur l'immigration en Andorre. Diagnostic et perspectives*, Paris, exemplar mecanografiat, 1987

Estadístiques de població, conselleria de Treball i Benestar Social, Andorra la Vella, govern d'Andorra, de 1977 a 1988

IMMIGRACIÓ I PROTECCIÓ SOCIAL A ANDORRA

Enric Bartumeu Maza

La immigració és un dels fenòmens més significatius de l'Andorra del segle XX. L'allau immigratori que es produeix a partir dels anys 60, i que es continua produint avui en dia, ha provocat profundes repercussions en la identitat nacional andorrana i transformacions en les estructures econòmiques i socials dels país.

Hom coneix que aquest fenomen ha estat provocat per l'espectacular creixement econòmic que ha sofert Andorra en els darrers trenta anys i la demanda de mà d'obra generada per aquest creixement. Avui en dia, encara, però, la definició i l'aplicació d'una política clara i precisa sobre el problema de la immigració és un tema pendent. En els darrers anys, l'accentuació del creixement econòmic ha fet encara més evident la dificultat de regular l'allau immigratori sense perjudicar aquest creixement.

Es pot dir que el naixement, al final dels anys 60, del sistema de protecció social andorrà és conseqüència directa del fenomen migratori. Molt probablement, de no haver-se produït aquest fenomen, el sistema de protecció social hagués nascut molt més tard i, molt probablement, també, amb unes característiques ben diferents.

Aquest treball analitza el fenomen migratori en una vessant poc estudiada de les seves interrelacions amb el naixement, el disseny i el funcionament

dels sistema de protecció social.

1. ELS INICIS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ SOCIAL A ANDORRA

Antecedents

A mitjans de la dècada dels 60, l'espectacular creixement econòmic iniciat al final dels anys 50 i la consegüent allau immigratòria han donat lloc ja al naixement d'una classe treballadora, provinent, en la seva major part, de la veïna Espanya. En iniciar-se aquest profund canvi, apareixen tota una sèrie de problemes desconeguts en l'economia agrícola i ramadera que caracteritza Andorra fins aquell moment. Un d'ells, el de la manca de cobertura social per a la nova classe treballadora. Malgrat que, ben aviat, aquesta mancança comença a ser assumida per alguns responsables polítics i per alguns sectors de la societat andorrana, no és, però, gens fàcil introduir un sistema de protecció social en un país amb ben poca tradició social i un sistema econòmic que té com a característiques el caràcter marcadament liberal i una nul·la regulació social.

Un fet puntual, però important, es produeix en aquest moment. Sense dubte, no és la causa del naixement del sistema de protecció social, ja que aquesta és la pròpia voluntat dels responsables polítics i de la societat andorrana del moment, però, potser sí, és l'espurna que el desencadena. En un moment donat, la veïna Espanya comunica a les autoritats andorranes que sotmetrà els treballadors espanyols residents a Andorra al règim espanyol de seguretat social, amb totes les conseqüències que això implica; entre altres, la cotització de les empreses andorranes a la seguretat social espanyola. Aquesta ingerència en la sobirania podia originar vàries respostes de les autoritats andorranes. El cert és que aviat es fan els primers passos per a la creació d'un règim propi de seguretat social.

Els models escollits

Dissenyar i implantar un sistema de protecció social partint de zero no és una tasca senzilla i més en país amb nul·la experiència en la matèria. Partir de zero, però, té alguns avantatges, com no estar condicionat per cap estructura pre-existent, conèixer els errors dels règims d'altres països i poder-se aprofitar d'aquesta experiència.

Pel que fa a la *cobertura de les despeses sanitàries*, varis models de protecció social podien ser adoptats en aquells moments. És usual distingir entre tres grans models:

- a) el model de servei nacional de salut, caracteritzat per proporcionar cobertura universal a la població, estar finançat pels impostos generals i controlar i proveir, ell mateix, els serveis sanitaris
- b) el model de sistema de seguretat social, caracteritzat per exigir l'assegurança obligatòria a amplis col·lectius de la població, finançar-se a partir de les cotitzacions dels empresaris i dels treballadors, i proveir els serveis sanitaris a través d'organismes públics o privats no directament controlats pel sistema de seguretat social
- c) el model de sistema privat, on l'assegurança social és lliure i està assumida per organismes privats i on la provisió de serveis sanitaris és també de caràcter privat.

En la pràctica, cap d'aquests models existeix de forma químicament pura; en un mateix país solen conviure elements dels tres models descrits. Podem dir, però, que el model espanyol té els tres fonamentals del sistema nacional de salut i el model francès, els trets fonamentals del sistema de seguretat social.

Si l'allau immigratòria és el que desencadena la voluntat de crear el sistema de protecció social a Andorra i la gran majoria de la classe treballadora prové d'Espanya, i està habituada, per tant, a utilitzar el sistema espanyol, podia semblar lògic crear un model de sistema nacional de salut similar a l'espanyol.

El cert és, però, que el model escollit per al règim andorrà és pot classificar dins el sistema de seguretat social pel que fa al seu finançament, i, ja que la majoria de proveïdors sanitaris són de caràcter privat, dins el sistema privat pel que fa a la provisió dels serveis sanitaris. Els serveis sanitaris són remunerats a l'acte; és a dir, en funció dels actes mèdics realment prestats, a partir d'un sistema amb característiques molt similars a les del sistema francès de l'assegurança de malaltia.

Diversos factors poden haver influït en aquesta elecció:

- a) el sistema adoptat permet la lliure elecció del proveïdor de serveis sanitaris per part de l'assegurat, principi que encaixa perfectament amb el caràcter marcadament liberal del model socioeconòmic andorrà
- b) tot i que pot semblar anecdòtic, els experts que dissenyaren el sistema eren francesos i/o coneixedors del model francès
- c) com veurem més endavant, les fórmules d'obertura dels drets a cobertura sanitàries del model francès (en funció dels dies o períodes cotitzats) permetien adaptar-se millor al fenomen de la mobilitat de

la població immigrada

d) en la pràctica, el sistema francès semblava funcionar millor que l'espanyol.

Pel que fa a la *cobertura de la jubilació per vellesa* és usual distingir entre dos models ben diferents:

a) el sistema de capitalització, on l'assegurat s'adhereix lliurement al sistema i la seva pensió depèn exclusivament de les quotes o cotitzacions individuals aportades per ell mateix i dels rendiments financers derivats d'aquestes quotes

b) el sistema de repartició, basat en el principi de la solidaritat entre les generacions. l'afiliació al sistema és obligatòria i les càrregues originades per la població passiva de cada període són finançades per les cotitzacions de la població activa del mateix període.

El model que s'escull per al règim andorrà és el de sistema de repartició per punts, molt similar al model de l'assegurança francesa complementària de vellesa. Es tracta d'un sistema mixt, on el càlcul de les pensions s'efectua a través d'un sistema de capitalització i el seu finançament, a través d'un sistema de repartició. Veurem, més endavant, com el funcionament d'aquest sistema està fortament condicionat per les característiques i per la mobilitat de la població immigrada.

Dues branques tradicionals de la protecció social no foren incorporades al sistema de protecció social andorrà:

a) la branca de subvencions familiars. Aquesta omisió respon a una opció política que prefereix el finançament directe dels serveis tradicionalment utilitzats per les famílies (educació, esport escolar, etc.), de manera que siguin gratuïts o quasi gratuïts, a la subvenció directa de les famílies

b) la branca de prestacions per desocupació. Andorra tenia, en aquells moments, i continua tenint, una economia amb plena ocupació, fenomen produït per l'espectacular creixement econòmic, la manca de mà d'obra autòctona per fer front a aquest creixement i l'autoregulació del flux immigratori en funció de la demanda de mà d'obra de cada moment.

La Caixa Andorrana de Seguretat Social

L'any 1966, el Consell General de les Valls d'Andorra decreta la creació del règim andorrà de seguretat social. Com hem vist anteriorment, el sistema dissenyat comprèn dues de les branques tradicionals de la seguretat

social: la malaltia i la vellesa. Alhora, es crea la reglamentació necessària per regular el funcionament del règim. Es crea l'organisme que l'administra, la Caixa Andorrana de Seguretat Social. Aquest organisme gestiona alhora les branques de malaltia i vellesa, i s'ocupa tant de la recaptació de les cotitzacions com del pagament de les prestacions. Ens trobem, a diferència del que succeeix en altres països, amb un sol organisme que assumeix la globalitat de la gestió del règim de seguretat social.

La Caixa Andorrana de Seguretat Social (en endavant CASS) està regida per un consell d'administració, on seuen representants dels col·lectius afectats per la protecció social (assalariats, no-assalariats, patrons, professions mèdiques), així com representants del Consell General. Es tracta d'un organisme parapúblic amb autonomia de gestió i tutelat pel Consell General. A partir de 1981, amb la reforma institucional que crea la institució de govern, aquest darrer substitueix el Consell General en les seves funcions d'intervenció en el consell d'administració i tutela de l'organisme.

Les dificultats inicials i la consolidació

Entre 1966 i 1968, el règim funciona, únicament i de forma obligatòria, per als empleats de l'administració pública. A partir de l'1 d'abril de 1968, l'obligatorietat es fa extensiva a la resta de la població resident a Andorra. L'obligatorietat d'afiliació no és ben percebuda per alguns dels sectors afectats, especialment pel que fa a la població no-assalariada, és a dir, empresaris i professions liberals. Ben aviat, a conseqüència de l'oposició d'aquests sectors, l'obligatorietat d'afiliació es redueix únicament a la població assalariada.

Malgrat això, una part important del món empresarial no assimila immediatament el sistema de protecció social ni les noves càrregues que li produeix. En un país sense impostos directes i amb una baixa pressió fiscal, la introducció d'una cotització patronal a la seguretat social ha de ser necessàriament mal acceptada, encara que sigui comparativament molt inferior a la dels països veïns (13%). Per contra, altres sectors del món empresarial raonaran en el sentit que la seguretat social és un *tribut* necessari a pagar pel creixement econòmic i per a l'estabilitat social. El règim però, s'anirà consolidant de forma progressiva i bona part de la població no-assalariada, no obligada a afiliar-s'hi, també s'hi adherirà.

Com es pot apreciar en el quadre 2, una de les conseqüències més directes de l'allau migratori és que la població de nacionalitat andorrana es troba en minoria en relació a la població d'altres nacionalitats. Aquesta

desproporció és encara més acusada entre la població afiliada al règim de seguretat social, degut a què l'afiliació és obligatòria per als assalariats i perquè, en aquesta població, els estrangers hi són en major proporció que en la població general.

2. CARACTERÍSTIQUES DEL SISTEMA

Dues branques, un sol organisme

Com ja hem vist abans, el règim andorrà de seguretat social consta de dues branques: la malaltia i la vellesa. Cada una d'aquestes branques —si bé estan gestionades pel mateix organisme, la CASS— és completament independent de l'altra, té el seu propi equilibri financer i no pot transferir fons a l'altra. Així, per exemple, el superàvit d'una branca no pot utilitzar-se per finançar el dèficit de l'altra. El finançament del règim s'efectua a través de les cotitzacions pagades per les empreses i pels mateixos assegurats (assalariats, no-assalariats i pensionats). Una part d'aquestes cotitzacions es destina a finançar les despeses de la branca *malaltia*; l'altra finança les de la branca *vellesa*.

Els beneficiaris del sistema

L'afiliació al règim és obligatòria per a tots els treballadors assalariats i facultativa per a les altres persones residents a Andorra. També són presos en càrrec pel sistema els drethavents d'aquests afiliats, és a dir, el cònjuge, els fills menors de divuit anys, els fills menors de vint-i-un anys que encara cursen estudis, els ascendents i certs tipus de familiars (nebots o oncles), a condició que no exerceixin cap activitat i que visquin en la llar de l'assegurat.

Les prestacions del sistema

Les prestacions servides per cada branca poden resumir-se així:

a) en la malaltia:

- cobertura de les despeses sanitàries dels assegurats i els seus drethavents (cònjuges, fills, persones a càrrec, etc.)
- pagament d'indemnitzacions de salari als assegurats assalariats en cas d'atur de treball originat per malaltia, maternitat o accident de treball
- pagament de pensions als assegurats en cas d'invalidesa ocasionada per malaltia o accident de treball, i als vidus i orfes

d'assegurats difunts en cas de defunció per accident de treball

- pagament de capitals de defunció als drethavents dels assegurats difunts

b) en la vellesa

- pagament de pensions de vellesa als assegurats en arribar als seixanta-cinc anys

- pagament de pensions de reversió a vidus i orfes d'assegurats difunts (excepte per defuncions per accident de treball, cobertes per la branca malaltia)

Pagament a l'acte i lliure elecció del metge

La cobertura de les despeses d'assistència sanitària dels assegurats i els seus drethavents (beneficiaris del sistema) s'efectua a través d'un sistema de pagament a l'acte.

El beneficiari escull en cada moment el proveïdor de serveis sanitaris a utilitzar. La seguretat social reembossa les despeses originades en funció dels actes sanitaris realment dispensats, sigui directament al proveïdor (hospitalitzacions en hospitals convencionats i accidents de treball), sigui al mateix assegurat, el qual prèviament ha avançat l'import de les despeses (resta dels casos).

Els proveïdors de serveis sanitaris d'Andorra signen anyalment un conveni amb la CASS, en el qual es fixen les tarifes dels honoraris a aplicar als beneficiaris del règim. El beneficiari pot escollir lliurament entre aquests professionals. Les despeses originades seran reembossades sobre la base de les tarifes del conveni. El beneficiari pot escollir, també, un metge o un hospital estranger. En aquest cas, el reembossament s'efectua sobre la base de les tarifes aplicables a Andorra. No obstant, la CASS té signats convenis amb varis hospitals públics i privats de l'àrea catalana; en aquest cas, el reembossament s'efectua sobre les tarifes convencionades amb aquests centres, que coincideixen amb les aplicades als beneficiaris. Així mateix, les hospitalitzacions en els hospitals públics francesos, malgrat que no existeix conveni amb ells, són reembossades sobre la base dels preus realment aplicats quan aquests corresponen a les tarifes de responsabilitat de la seguretat social francesa.

Els percentatges de reembossament són del 75% per a les despeses originades en atenció primària i del 90% per a les originades en atenció hospitalària. En cas d'accident de treball, però, es prenen en càrrec el 100% de les despeses. En cas que l'assegurat pateixi dificultats

econòmiques que no li permetin de fer front al percentatge de despesa al seu càrrec (25% o 10%) o en cas de malalties llargues i que provoquin despeses elevades, el règim pren en càrrec el 100% de les despeses originades.

3. ELS PROBLEMES DE SEGURETAT SOCIAL LLIGATS A LA IMMIGRACIÓ

Hem vist, abans, com el fenomen migratori és el que desencadena el naixement del sistema andorrà de protecció social. Les característiques pròpies d'aquest fenomen a Andorra han condicionat tant el disseny d'aquest sistema com el seu funcionament. Alhora, i a la inversa, sembla que les característiques del sistema han influït en certs aspectes del fenomen migratori.

a) Les influències del fenomen migratori en el règim andorrà de seguretat social

Els convenis internacionals

Una de les causes principals de l'existència dels convenis internacionals de seguretat social és la gran proporció d'estrangers en la població afiliada al règim andorrà (vegeu quadre 2).

En el camp de les prestacions sanitàries, aquests convenis permeten de regular les prestacions rebudes pels afiliats d'un país en el territori de l'altre. Així, per exemple, permeten regular el finançament de les prestacions dels assegurats espanyols o andorrans del règim andorrà que realitzen una estada temporal a Espanya o les dels pensionats espanyols o andorrans del règim andorrà que resideixen a Espanya (i viceversa).

En el camp de les prestacions de vellesa, els convenis permeten d'aplicar conjuntament la legislació dels dos països contractants per determinar les pensions de les persones que hagin cotitzat en ambdós països, especialment pel que fa a la determinació dels períodes mínims de cotització. En el camp de les prestacions d'invalidesa, permeten de prorratejar la pensió final d'invalidesa dels assegurats que han cotitzat en els dos països, en funció dels períodes cotitzats en cada un d'ells. Andorra té, actualment, en aplicació dos convenis, un amb França i l'altre amb Espanya. Amb gran diferència, i atesa la proporció d'espanyols entre els afiliats al règim andorrà, el conveni més utilitzat és l'hispano-andorrà. Recentment, s'ha signat un conveni entre Andorra i Portugal, el qual entrarà properament en funcionament. Aquest conveni és conseqüència

directa del naixement, al final dels anys 70, de la immigració portuguesa a Andorra (vegeu quadre 2).

Obertura dels drets en la branca «malaltia» i mobilitat de la població immigrada

En la branca *malaltia*, l'obertura del dret a reembossament de les despeses d'atenció sanitària es produeix en funció dels períodes cotitzats per l'assegurat. Així, l'assegurat precisa haver cotitzat almenys quaranta dies abans de tenir dret al reembossament d'aquestes despeses. Al mateix temps, però aquest dret als vint-i-cinc dies d'haver deixat de treballar (les condicions aplicables en cas de despeses derivades de maternitat o d'accident de treball i les aplicables als assegurats no-assalariats són, però, diferents). Aquesta regulació, pròpia del règim andorrà, contrasta amb el que succeeix en els règims dels països veïns. Així, a Espanya, aquest dret s'ha universalitzat a tota la població, àdhuc a la població que no cotitza, i a França s'atorga per períodes semestrals o anyals.

L'explicació, la trobem en la intenció de fer front al problema de la mobilitat de la població immigrada. En efecte, aquesta població té un nucli estable i consolidat en el país, però, tal com es pot apreciar en el quadre 3, una part important es renova contínuament. Així, al final de 1988, únicament el 30% dels assegurats al règim andorrà de seguretat social eren cotitzants al sistema. El 70% restant hi havia cotitzat en un moment donat però ja no ho feia més. Es tracta, doncs, de treballadors que han retornat al seu país d'origen, en la gran majoria dels casos, Espanya. A partir de les xifres de població resident total i tenint en compte el fenomen de la plena ocupació, es pot deduir que aquesta població que no cotitza no resideix més a Andorra.

El règim andorrà no pot sostenir, doncs, aquesta proporció d'assegurats no-cotitzants i arbitra mesures per cobrir, únicament, als assegurats cotitzants, que, considerant el fenomen de la plena ocupació, coincideixen amb aquells que resideixen efectivament en el país.

L'obertura dels drets per accedir a una pensió d'invalidesa es produeix després de períodes de cotització encara més llargs (sis mesos) que per al reembossament de les despeses sanitàries.

La immigració i la despesa de la branca «malaltia»

Esbrinar en quina mesura les característiques socioculturals dels diversos col·lectius que componen la població immigrada poden influir en les

despeses de la branca *malaltia*, tant en el reembossament de despeses sanitàries com en el pagament de prestacions econòmiques, precisa d'un estudi aprofundit que roman fora de l'abast del present treball.

Sí que es pot considerar, però, que la baixa edat mitja de la població immigrada (vegeu quadre 5) repercuteix a la baixa en el consum en despeses sanitària i, per tant, en una menor despesa en els corresponents capítols de la branca *malaltia* del règim. Diversos estudis situen el percentatge del Producte Interior Brut, que Andorra destina a la sanitat, a l'entorn del 3%. Aquest percentatge oscil·la entre el 6,5% i el 10,5% en els països desenvolupats de renda per càpita comparable a la d'Andorra. Els mateixos estudis consideren la baixa edat mitja de la població resident a Andorra com un dels factors, no l'únic, que expliquen aquest baix percentatge.

El sistema de vellesa i la immigració

A diferència del que succeix en la branca *malaltia*, el dret a una pensió de vellesa no es perd en deixar, l'assegurat, de cotitzar al sistema. La pensió final rebuda és una proporció estricta de la suma total dels salaris sobre els quals l'individu ha cotitzat durant la seva carrera, comptabilitzats en pessetes constants. Es tracta d'un càlcul similar al que s'efectua en un sistema de capitalització. La pensió es determina, doncs, en funció dels salaris d'un determinat període. Alhora, no existeixen períodes mínims de cotització per obrir el dret a pensió. No obstant això, el sistema es finança per repartició, tal i com hem vist abans. És a dir, les càrregues del període són finançades pels ingressos del mateix període. Aquest fet lligat al fenomen de la mobilitat de la població immigrada pot introduir, a llarg termini, un important element de distorció en el sistema.

En efecte, tal com es pot apreciar en el quadre 3, la mobilitat de la població immigrada ha provocat una clara desproporció entre la població activa cotitzant i la població no-cotitzant (persones que tenen drets de vellesa adquirits, que ja no cotitzen més al sistema, no formen part del col·lectiu socioeconòmic andorrà i no han arribat a l'edat de jubilació). En produir-se, a llarg termini, la progressiva jubilació de la població no-cotitzant, la població cotitzant pot trobar-se en dificultats per finançar les càrregues originades per una població passiva desproporcionada (entendem per població passiva la formada per les persones que ja perceben la pensió). (Vegeu quadre 3.)

Aquesta possibilitat obliga a reflexionar sobre la possible introducció d'un sistema de finançament per capitalització en el sistema de vellesa andorrà. Així, les pensions meritades per la població immigrada que ja no forma

part del col·lectiu de cotitzants podrien ser finançades per capitalització, mentre que les meritades pels assegurats cotitzants continuarien sent finançades per repartició.

A curt i mig termini, però, i mentre no es produeix la jubilació de les primeres generacions de no cotitzants, la baixa edat mitja de la població resident a Andorra, produïda, en gran part, pel mateix fenomen de la immigració, fa que la proporció entre actius cotitzants i passius sigui encara molt alta (vegeu quadre 4) i que el sistema de vellesa andorrà estigui generant importants superàvits.

El fenomen de la immigració té, doncs, dos efectes contradictoris en el sistema andorrà de vellesa. D'una banda, la quantitat i la baixa edat mitja de la població immigrada originen, a curt termini, una alta proporció entre actius cotitzants i passius, la qual cosa beneficia la salut financera del sistema. De l'altra, la mobilitat d'aquesta població pot introduir, a llarg termini, efectes distorsionadors i invertir la proporció anterior. Aquests efectes distorsionadors serien més forts si, alhora, el flux migratori s'aturés.

Existeixen altres elements distorsionadors en el sistema de vellesa andorrà, els quals, però, no estan lligats al fenomen de la immigració. Així, l'alt rendiment del sistema (15,625%; és a dir, per cada 100 PTA constants cotitzades durant tota la carrera s'obtenen 15,625 PTA de jubilació anyals) i l'atribució de complements de pensió no-contributiva a les persones que havien treballat a Andorra amb anterioritat a la instauració del règim de seguretat social.

b) Les influències del règim andorrà de seguretat social en el fenomen migratori

Determinar amb precisió aquestes influències requeriria un estudi ben aprofundit d'aquesta qüestió, el qual roman fora de l'abast del present treball. Ens limitem aquí a posar sobre la taula aquest tema i avançar-ne els aspectes que poden semblar més rellevants.

És molt probable que algunes característiques del règim andorrà de seguretat social hagin afavorit el fenomen migratori, especialment pel que fa a l'immigració espanyola. Així, el conveni de seguretat social amb espanya permet l'assimilació dels períodes cotitzats a Andorra per un treballador espanyol a efectes d'obertura del dret a indemnització per desocupació a Espanya. En existir una alta taxa de desocupació a Espanya i plena ocupació a Andorra, és probable que algunes persones hagin arribat a Andorra amb l'objectiu de cotitzar el períodes necessaris per obrir

el dret a indemnització per desocupació i retornar a Espanya una vegada obtingut. Al mateix temps, la cobertura per part del règim andorrà, de certes despeses no cobertes a Espanya, la facilitat d'accés a una pensió d'invalidesa, malaltia o l'atribució, per part del govern d'Andorra, de pensions de vellesa no-contributives poden haver afavorit, també, el fenomen migratori.

4. QUADRES ESTADÍSTICS

Els quadres estadístics que es presenten a continuació pretenen completar amb xifres els temes desenvolupats anteriorment. En particular, interessa mostrar l'evolució del nombre i de la composició per llocs d'origen dels beneficiaris del règim andorrà de seguretat social i, alhora, comparar les xifres d'aquestes variables amb les que es presenten per a la població resident total.

Quadre 1. Població beneficiària i població resident

En el quadre 1 es pot apreciar l'espectacular evolució de la població coberta pel règim, que ha estat paral·lela a l'evolució de la població total. Els increments més significatius es produeixen en els períodes 1968-1975 i, especialment, en el període 1975-1980, on, en tan sols cinc anys, es dobla el nombre de beneficiaris. Els percentatges de cobertura del règim en relació a la població total es mantenen a l'entorn del 83%, si bé cal considerar que, en existir un bon nombre de persones que, tot i no residir efectivament a Andorra, continuen mantenint la seva residència legal al país. Aquest percentatge podria situar-se entorn del 90%⁸.

8 El 1988, prop del 90% dels utilitzadors del Centre Hospitalari Andorrà eren beneficiaris de la seguretat social, tot considerar en el total d'utilitzadors els transeünts no-residents. Es pot pensar, doncs, que la xifra total de població resident està lleugerament inflada, tot i que aquesta xifra no contempla les persones que, estant assegurades a la CASS, no tenen permís de treball (vegeu comentaris al quadre 2).

La població resident ha estat rectificada per poder-la fer comparable amb la població beneficiària del règim. Així, se li ha afegit la població no-resident coberta pel règim andorrà (pensionats del règim andorrà residents a l'estranger) i se li ha deduït la població resident coberta per règims de seguretat social estrangers.

No hem pogut disposar de les dades de la població resident anteriors a 1977. D'altra banda, tampoc hem pogut disposar de les dades per calcular la població resident rectificada de 1980. Per aquesta raó, únicament hem pogut comparar la població beneficiària amb la resident a partir de 1985.

Fins l'any 1980, les poblacions d'assegurats són la mitja de l'any. A partir de 1985, el nombre d'assegurats és la xifra de cap d'any. El nombre de drethavents és sempre la xifra de cap d'any.

Quadre 2. Població beneficiària i població resident per lloc de naixement i nacionalitat

Les dues primeres taules del Quadre 2 mostren la composició del beneficiaris del règim andorrà pels seus llocs de naixement. La població d'origen espanyol és ja clarament majoritària en iniciar-se el règim, l'any 1968, amb un 83% del total⁹. El seu percentatge, però, disminuirà de forma progressiva durant els vint anys següents, fins a situar-se a l'entorn del 67%, l'any 1988. Aquesta disminució és deguda a l'increment de la participació dels altres col·lectius de població immigrada, especialment, i a partir de 1980, del col·lectiu portuguès. Aquest col·lectiu és, avui en dia, el tercer en importància per davant del francès i després de l'espanyol i l'andorrà.

El percentatge de població nascuda a Andorra es manté estable en tot el període analitzat, entre el 12% i el 13% del total. El seu percentatge de participació és, però, molt inferior al de la població d'origen espanyol.

En la tercera i quarta taula del quadre es mostren l'evolució i la composició de la població resident per nacionalitats. Comparant-les amb les dues primeres apareixen diferències ben significatives¹⁰. La primera, i més significativa, és que els andorrans i els nats a Andorra figuren en molta major proporció en la població resident que en la població beneficiària (aproximadament, 28% contra 13%). L'explicació d'aquest fenomen la trobem en què els estrangers figuren en molta major proporció en la població assalariada i que l'afiliació per a aquest col·lectiu és obligatòria. En tot cas, però, és sorprenent el baix percentatge d'afiliació entre els beneficiaris d'origen andorrà.

Caldria explicar la disminució del nombre d'*andorrans* i *nats a Andorra* que es produeix l'any 1987 en l'estadística subministrada per la conselleria.

9 Les estadístiques de la CASS de beneficiaris per lloc de naixement fan referència únicament als assegurats. Hem suposat que els llocs d'origen dels drethavents es reparteixen en la mateixa proporció que per als assegurats.

10 La CASS subministra les seves estadístiques per lloc de naixement als assegurats. La conselleria de Treball i Benestar Social, per nacionalitats dels residents. Tot i que els dos criteris no són exactament equivalents si pensem que les estadístiques derivades de l'un i l'altre són susceptibles de comparació. En les taules 3 i 4, a efectes de facilitar aquesta comparació, Hem agrupat els conceptes *andorrans* i *nats a Andorra* utilitzats per la conselleria de les seves estadístiques.

D'altra banda, també s'observa que els beneficiaris d'origen espanyol, portuguès i marroquí són superiors als nacionals d'aquests països que, oficialment, figuren en la població resident. Aquest fenomen no es dona en els beneficiaris d'origen francès i anglès. L'explicació, la trobem (prescindim de la diferència entre el criteri de lloc de naixement i el criteri de nacionalitat) en què l'afiliació al règim de la població immigrada es produeix en tramitar el permís de treball i la inscripció en la població resident, en atorgar-lo. En el cas dels beneficiaris d'origen espanyol, caldria afegir, també, com a explicació, l'existència dels treballadors fronterers.

Existeix, doncs, un col·lectiu molt important de població immigrada que, tot i estar assegurada, no ha obtingut el corresponent permís de treball. Hi ha, també, un col·lectiu que no està assegurat ni té el permís de treball; aquest col·lectiu no està quantificat, però el fet que l'afiliació al règim no estigui directament lligada a l'obtenció del permís de treball fa pensar que no és tan important com l'anterior.

Quadre 3. Proporcions entre actius cotitzants i no-cotitzants

El quadre 3 mostra una de les conseqüències més evidents de la mobilitat de la població immigrada: el de la progressiva desproporció entre els assegurats actius cotitzants i els assegurats no-cotitzants a la branca *vellesa del règim*. La proporció de no-cotitzants ha passat del 30% de l'any 1968 al quasi 70% de l'any 1988, si bé existeix un lleuger punt d'inflexió en la tendència a partir de 1987 amb una petita recuperació de la proporció de cotitzants¹¹.

Quadre 4. Proporció entre actius cotitzants i passius

La baixa edat mitja de la població resident, provocada en gran part per la baixa edat mitja de la població immigrada, fa que el nombre d'actius que han de finançar les pensions de vellesa sigui molt elevat en relació als passius que les han de cobrar. Així, aquesta proporció se situa a l'entorn de 8,5 actius per cada passiu, mentre que en els països occidentals desenvolupats se situa a l'entorn de 3¹².

11 Tant per la població d'actius cotitzants com per a la d'actius no-cotitzants s'han considerat únicament els assegurats amb drets de vellesa adquirits i s'han exclòs els assegurats que ja perceben una pensió, sigui de vellesa, orfenesa, viduïtat o invalidesa.

12 S'han considerat assegurats actius cotitzants aquells que són cotitzants i no perceben cap pensió. S'han considerat passius aquells que perceben una pensió, sigui de vellesa, orfenesa, viduïtat o invalidesa. S'han exclòs dels assegurats passius els pensionats no contributius a càrrec del govern, malgrat que també siguin assegurats del règim.

Quadre 5. Edat mitja de la població beneficiària

El quadre 5 mostra la baixa edat mitja de la població beneficiària. Donat que les taxes de natalitat d'Andorra no són gaire elevades hem de concloure que aquest fenomen es deu, principalment, al flux migratori. A més, l'edat mitja es manté estable en tot el període, a l'entorn del trenta-dos anys. L'edat mitja dels assegurats, però, augmenta al llarg del període i la dels drethavents disminueix. Aquesta tendència és, sens dubte, deguda a la progressiva incorporació de la dona en el món del treball (sembla, alhora, que la tendència s'estabilitza a partir de l'any 1985).

5. CONCLUSIONS

El naixement, al final dels anys 60, del sistema de protecció social andorrà és conseqüència directa del fenomen migratori, en néixer una nova classe treballadora mancada de cobertura social. Molt probablement, de no haver-se produït aquest fenomen, el sistema de protecció social hagués nascut més tard i amb unes característiques ben diferents. Les característiques pròpies del fenomen migratori a Andorra han condicionat tant el disseny del sistema de protecció social com el seu funcionament. Alhora, i a la inversa, sembla que les característiques del sistema han influït en certs aspectes del fenomen migratori. Així:

la constant mobilitat de la població immigrada ha provocat que l'obertura dels drets a la branca *malaltia* del règim no s'hagi universalitzat sinó que s'hagi lligat a la condició de cotitzant

la baixa edat mitja d'aquesta població ha influït, sens dubte, a la baixa en les despeses per atenció sanitària de la branca *malaltia*. Cal, però, estudiar com d'altres característiques de la població immigrada poden haver influït, també, en les despeses de la branca *malaltia*, tant en les derivades de l'atenció sanitària com en les derivades del pagament de prestacions econòmiques

en la branca *vellesa* del règim, el fenomen de la immigració té dos efectes contradictoris. D'una banda, la quantitat i la baixa edat mitja de la població immigrada originen, a curt termini, una alta proporció entre actius cotitzants i passius, la qual cosa beneficia la salut financera del sistema. De l'altra, la mobilitat d'aquesta població ha originat que el col·lectiu de no-cotitzants (assegurats que han retornat al seu país d'origen però que conserven els seus drets de vellesa) hagi esdevingut molt més important que el d'actius cotitzants (70% contra 30%, el 1988). Aquest fenomen pot introduir, a llarg termini, efectes distorsionadors en jubilar-se la població de

no-cotitzants i invertir la proporció entre els actius cotitzants i els passius. Aquests efectes distorsionadors serien més forts si, alhora, el flux immigratori s'aturés

l'assimilació dels períodes cotitzats a Andorra per a l'obertura del dret a indemnització per atur a Espanya pot haver afavorit la immigració temporal de treballadors d'origen espanyol a Andorra

Els quadres estadístics posen de manifest diversos fenòmens rellevants:

la població coberta pel règim ha sofert una espectacular evolució durant els vint anys d'existència (especialment, en el període 1975-1980), paral·lela a l'evolució de la població total resident

els beneficiaris d'origen espanyol són clara majoria entre els beneficiaris del règim (83%, l'any 1968), si bé el seu percentatge sobre el total ha disminuït de forma progressiva (67%, l'any 1988) en incrementar-se la participació d'altres col·lectius, especialment el dels beneficiaris d'origen portuguès. El percentatge de població nascuda a Andorra es manté estable en tot el període analitzat, entre el 12% i el 13% del total

la majoria de població immigrada entre els beneficiaris del règim és una de les causes del naixement dels convenis internacionals de seguretat social amb França i, molt especialment, amb Espanya. La posterior aparició de la immigració portuguesa és la causa directa del conveni amb Portugal

els andorrans i els nats a Andorra figuren en la població resident en major proporció que en la població beneficiària del règim (aproximadament, 28% contra 13%). Aquest fenomen és degut a que els estrangers figuren en major proporció en la població assalariada, i que per a aquest col·lectiu és obligatòria. En tot cas, però, és sorprenent el baix percentatge d'afiliació entre els beneficiaris d'origen andorrà

en alguns col·lectius (espanyols, portuguesos i marroquins) el nombre de beneficiaris del règim és superior al nombre de residents inscrits, degut a que existeixen grups importants de població assegurada que no han obtingut encara el permís de treball i també, per als treballadors d'origen espanyol, a l'existència dels treballadors fronterers. Existeix un col·lectiu de treballadors no-assegurats i sense permís de treball que se suposa que és menys important en

nombre que l'anterior

l'edat mitja dels beneficiaris del règim s'ha mantingut estable durant tot el període de vint anys, a l'entorn dels trenta-dos anys. Aquest fenomen és degut a què la renovació de la població immigrada ha estat en bona part realitzada amb població jove. La progressiva incorporació de la dona al món del treball ha fet que l'edat mitja dels assegurats hagi augmentat i la dels drethavents, disminuït, tot i que la mitja d'ambdós col·lectius s'ha mantingut estable.

Quadre 1
Població beneficiària i població resident

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Assegurats	5.144	7.543	10.568	20.621	23.228	24.776	26.234	28.994
Drethavents	1.965	4.394	6.753	13.652	14.688	14.694	14.205	14.599
Total beneficiaris	7.109	11.937	17.321	34.273	37.916	39.470	40.439	43.593
Població resident	-	-	-	-	46.116	48.376	50.431	52.309
Beneficiaris/residents	-	-	-	-	82,22%	81,59%	80,19%	83,34%

Fonts: CASS, conselleria de Treball i Benestar Social i elaboració pròpia

Quadre 2

Població beneficiària i població resident per lloc de naixement i nacionalitat
Beneficiaris per lloc de naixement (nombre)

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Andorra	874	1.485	1.948	4.260	4.933	5.082	5.214	5.591
Espanya	5.880	9.509	13.558	25.727	27.287	28.076	28.145	29.288
França	172	567	984	1.602	1.852	2.033	2.179	2.322
Portugal	19	28	85	1.226	1.981	2.252	2.718	3.860
Marroc	70	89	139	273	350	380	390	471
Gran Bretanya	0	18	46	60	222	267	317	376

Altres	93	240	560	1.126	1.291	1.380	1.475	1.685
TOTAL	7.109	11.937	17.321	34.273	37.916	39.470	40.439	43.593

Fonts: CASS i elaboració pròpia

Beneficiaris per lloc de naixement (percentatges)

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Andorra	12.30%	12.44%	11.25%	12.43%	13.01%	12.88%	12.89%	12.82%
Espanya	82.72%	79.66%	78.28%	75.06%	71.97%	71.13%	69.60%	67.19%
França	2.42%	4.75%	5.68%	4.67%	4.88%	5.15%	5.39%	5.33%
Portugal	0.26%	0.24%	0.49%	3.58%	5.22%	5.71%	6.72%	8.85%
Marroc	0.99%	0.75%	0.80%	0.80%	0.92	0.96%	0.96%	1.08%
Gran Bretanya	0.00%	0.15%	0.26%	0.17%	0.59%	0.68%	0.78%	0.86%
Altres	1.31%	2.01%	3.23%	3.29%	3.40%	3.50%	3.65%	3.87%
TOTAL	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Fonts: CASS i elaboració pròpia

Residents per nacionalitats (nombre)

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Andorranos i nats a And	-	-	-	9.792	12.296	12.921	10.437	14.003
Espanyols	-	-	-	20.378	24.390	25.880	26.374	26.734
Francesosos	-	-	-	2.474	3.120	3.492	3.735	3.932
Portuguesos	-	-	-	1.092	1.731	1.944	2.262	2.480
Marroquins	-	-	-	163	211	223	251	267
Britànics	-	-	-	426	658	728	827	900
Altres	-	-	-	1.135	2.190	1.788	5.047	2.212
TOTAL	-	-	-	35.460	44.596	46.976	48.933	50.528

Fonts: conselleria de Treball i Benestar Social

Residents per nacionalitats (percentatges)

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Andorranos i nats a And.	-	-	-	7,61%	27,57%	27,51%	21,33%	27,71%

Espanyols	-	-	-	57,47%	54.69%	55.09%	53.90%	52.91%
Francesos	-	-	-	6,98%	7.00%	7.43%	7.63%	7.78%
Portuguesos	-	-	-	3.08%	3.88%	4.14%	4.62%	4.91%
Marroquins	-	-	-	0.46%	0.47%	0.47%	0.51%	0.53%
Britànics	-	-	-	1.20%	1.48%	1.55%	1.69%	1.78%
Altres	-	-	-	3.20%	4.91%	3.81%	10.31%	4.38%
TOTAL	-	-	-	100%	100%	%100%	100%	100%

Fonts: conselleria de Treball i Benestar Social

Quadre 3

Proporcions entre actius cotitzants i no-cotitzants (exclou pensionats)

Nombre		1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Actius cotitzants		5.140	7.516	10.532	18.274	19.593	21.291	22.857	24.839
No-cotitzants		2.254	18.224	34.142	48.718	50.561	53.041	56.484	56.484
TOTAL		7.394	18.313	28.756	52.416	68.311	71.852	75.898	81.323
Percentatges		1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Actius cotitzants		69.52%	41.04%	36.63%	34.86%	28.68%	29.63%	30.12%	30.54%
No-cotitzants		30.48%	58.96%	63.37%	65.14%	71.32%	70.37%	69.88%	69.46%
TOTAL		100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Fonts: CASS i elaboració pròpia

Quadre 4

Proporcions entre actius cotitzants i passius

Nombre		1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Actius cotitzants		5.140	7.516	10.532	18.274	19.593	21.291	22.857	24.839

Passius	0	0	0	1.591	2.330	2.437	2.845	2.957
Actus/passius	-	-	-	11.5	8.4	8.7	8.0	8.4

Fonts: CASS

Quadre 5
Edat mitja de la població beneficiària

	1968	1972	1975	1980	1985	1986	1987	1988
Assegurats	33.2	36.0	36.6	38.3	39.1	39.0	38.7	38.5
Drethavents	27.4	25.0	23.8	20.6	19.1	18.9	18.8	19.0
TOTAL	31.6	31.9	31.6	31.3	31.3	31.5	31.7	31.9

Fonts: CASS

Enric Bartumeu Maza
Director adjunt de la Caixa Andorrana de Seguretat Social

CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMIGRACIÓ

Josep Vila

INTRODUCCIÓ

La ciència econòmica té per finalitat estudiar la disposició, estructura i organització dels factors de producció: terra, capital i treball, destinats a la producció i distribució de bens escassos, en el temps. Si parlem de creixement econòmic, parlem d'augmentar la producció, la qual cosa passa normalment per augmentar els factors de producció. I especialment el treball. Així, el creixement econòmic i la immigració van sovint agafats de la mà. Només cal analitzar què era Andorra abans dels anys 40 i què era després als anys 60, dècada on rep una forta evolució, i quina és la situació actual.

Fins a principis del segle XX, a Andorra, la gent vivia de l'agricultura i de la ramaderia, del sector primari. Força gent emigrava cap a Espanya i sobretot cap a França perquè allà el terreny era més planenc i més qualificat per desenvolupar aquestes tasques. La gent marxava d'Andorra per anar cap als llocs on l'economia era més florent, on es podien guanyar la vida més dignament.

En la dècada que va de 1930 a 1940, s'esdevenen fets històrics —la Guerra Civil espanyola i, posteriorment, la Segona Guerra mundial— que fan canviar la situació de l'economia andorrana. Es comencen a instal·lar, a Andorra, empreses que activen l'economia com són FHASA i Sud-radio, i proliferen les empreses destinades a la fabricació de tabac. Milloren les vies de comunicació, es fa l'obertura del port d'Envalira. Tot això contribueix a canviar les decisions dels andorrans: ara ja tenen feina digna al seu propi país, i en lloc d'haver-hi emigració d'andorrans, a Andorra

comença a haver-hi immigració provinent dels països veïns, provocada per les necessitats de mà d'obra que comporta tot creixement econòmic, i en aquest cas una qüestió política, *els refugiats de guerra*. Després, cap als anys 60, algunes peculiaritats que ens diferencien dels països veïns, provoquen un creixement més accelerat. Les més importants són: ser un país de muntanya amb neu, tenir independència política, i mantenir un règim fiscal diferenciat dels països veïns. Aquestes característiques propicien el desenvolupament d'alguns sectors econòmics com són:

Industrial: a Sant Julià de Lòria, la fabricació de tabac és la primera indústria que passa de ser artesanal a manufactura, si més no de manera important.

Turístic: l'estiueig de muntanya i el termalisme és el motiu que contribueix a l'obertura dels primers hotels i restaurants. Després a l'hivern és l'esquí, l'esport que provoca el creixement més fort: pistes d'esquí, nous pobles com el Pas de la Casa, més hotels i restaurants, apartaments, etc.

Comercial: a Espanya, la necessitat de rebre productes procedents de l'estranger era evident: les estructures de producció nacional havien sofert els efectes de la guerra i l'economia espanyola es transforma en una economia tancada. Un dels llocs on els espanyols podien trobar productes no fabricats a Espanya era Andorra i això facilità l'obertura de molts comerços.

Bancari: quan es va començar a construir FHASA es va atorgar el primer permís per obrir un banc, després es van atendre algunes sol·licituds d'obertura, sense massa control, ja que no hi havia cap autoritat financera. Vers la segona meitat dels seixanta, una d'aquestes entitats bancàries va fer fallida i es va tancar d'una forma hermètica la possibilitat d'obrir nous establiments bancaris.

Construcció: el desenvolupament dels altres sectors només és possible en la realització de nous edificis. La construcció es desenvolupa, doncs, com a resultat en part de les necessitats dels altres sectors.

Aquest desenvolupament comporta un augment de demanda de mà d'obra que dona lloc a una forta immigració; l'any 1955, per cada nascut a Andorra hi havia un immigrant. L'any 1980, per cada nascut a Andorra hi ha legalment, sis immigrants.

SITUACIÓ ACTUAL

La piràmide de la població que viu a Andorra, l'any 1989, es distribueix

en una part central molt ampla i amb unes puntes petites. El sector que agafa a partir dels seixanta anys representa un 11,4% de la població i el sector de població que agafa fins als dinou anys conté un percentatge d'un 27,8% de la població. En altres països, el percentatge que contenen en els països que formen part de la CEE, la punta superior de més de seixanta anys és superior al 19%, i la punta inferior fins a dinou anys és una mica més gran que la nostra. Ens trobem amb un sector central d'edats intermèdies altíssim, que reflecteix la forta immigració que tenim ja que les persones solen emigrar quan tenen entre vint i trenta anys.

La repartició de gent per sectors d'activitat, segons fonts de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, es distribueix com reflecteix el quadre següent. On es mostra per cada sector destacat, el nombre de persones que hi treballen i el percentatge que representa del total de població per l'any que li correspongui, 1979 o 1990.

SECTOR	ANY 1979	%	ANY 1990	%
Sector privat				
comerç	2.560	20,8	7.141	24,2
construcció	3.004	24,4	5.777	19,6
turisme	2.328	18,9	5.259	17,9
indústria	827	6,7	1.578	5,4
banca	674	5,5	1.153	3,9
altres i interí	2.222	7,9	6.044	20,6
Sector públic				
sector públic	717	5,8	2.465	8,4

El quadre anterior, en un intent de descriure els sectors de producció i el pes que representen dintre de l'economia andorrana, ens mostra la importància i evolució d'un dels factors de producció, el factor treball, però el factor capital, que per alguns sectors col.labora en la producció més que el factor treball, hi és reconegut. A l'hora de descriure la producció de la nostra economia, el quadre dona una informació esbiaixada.

SECTOR COMERCIAL

Segons les estadístiques de comerç exterior publicades per la conselleria de Finances, les importacions realitzades, l'any 1988, tenen un valor de 94.009 milions de pessetes. Les exportacions del mateix any tenen un valor de 2.808 milions de pessetes.

Aquest sector és el que té el percentatge més important de la població

activa d'Andorra. Ha estat el sector que més ha fet desenvolupar l'economia andorrana. En els últims deu anys s'ha triplicat el nombre de persones que hi treballen. La incorporació d'Espanya al Mercat Comú europeu comportarà certa igualació de preus entre Espanya i la resta de països que pertanyen a la CEE ja que l'entrada comporta acords de lliure circulació dels productes dintre de la comunitat. Això pot ferir, en part, el comerç andorrà a mig o a llarg termini, però no és un fet que pugui determinar tot el que passarà al voltant del comerç; és un fet d'incidència relativa.

SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

És un sector que reflecteix el creixement econòmic: ja que si els altres sectors creixen, aquest també. En el cas d'Andorra cal afegir la demanda d'habitatges destinats a residència secundària que és externa a la nostra economia.

El sector de la construcció es caracteritza per tenir èpoques molt bones i èpoques molt dolentes. El nostre país no és una excepció i també ha sofert alts i baixos; el nombre de persones que treballaven a la construcció, l'any 1979, comparat amb el de l'any 1987, pràcticament no varia, en canvi entre els anys 1987 i 1990 el nombre de persones es duplica. A continuació tenim un quadre on es descriu l'evolució de les obres autoritzades entre els anys 1984 i 1989.

A: any
 B: unitats d'habitatge
 C: unitats de dormitori
 D: unitats d'hostaleria
 E: locals de comerç en metres quadrats
 F: xalets

	A	B	C	D	E	F
	84	195	480	3	17.005	43
	85	122	324	148	25.142	25
	86	211	461	218	11.871	48
	87	337	944	433	7.423	50

1. Les unitats d'habitatge augmenten d'una forma continuada tot i sentint l'aturada de l'any 1985. La demanda és compartida entre residència habitual i residència secundària.

2. El sector de l'hostaleria creix de forma progressiva com posen de manifest el nombre d'unitats de dormitori i d'hostaleria.

3. El nombre de metres quadrats destinats a locals comercials augmenta però de forma degressiva. Encara que l'any 1985 tingui una punta, la

demanda de 1987 és la meitat de l'any 1984. Podem afirmar, doncs, que la construcció destinada al comerç creix però cada vegada menys.

SECTOR TURÍSTIC

Hi treballen a Andorra 5.259 persones que representen un 17,9% de la població activa.

En l'enquesta publicada per la conselleria de Turisme i Esports, feta als turistes que van visitar el nostre país l'any 1988, es formulava la doble pregunta següent :

a) quin és el motiu de la seva visita a Andorra?

b) quin és el segon motiu de la seva visita a Andorra?

Les respostes donades s'han reclassificat en dos grups. El primer, format per les contestes que fan referència al comerç i el segon, format per les contestes que fan referència a altres motivacions. Les respostes exposades a continuació estan donades en percentatges sobre el total d'enquestats:

primer motiu de visita: comerç	40%
primer motiu de visita fora del comerç	60%
segon motiu de visita: comerç	35%
segon motiu de visita fora del comerç	65%

Cal especificar que en l'enquesta no s'ha diferenciat els turistes que només vénen a comprar i no pernocten cap nit a Andorra d'aquells que es queden a dormir una nit o dues. Queden, tots inclosos, en l'estrat d'estades inferiors a tres dies, que representa un 67% del total. Es pot concloure que entre un 40 i un 75% de les visites a Andorra són per motius de comerç.

El creixement del sector turístic en els últims deu anys s'ha duplicat encara que la proporció de creixement dels últims tres anys és molt inferior a la dels sectors de la construcció i el comerç.

SECTOR PRIMARI I INDUSTRIAL

El cultiu i la transformació del tabac, componen la part més important d'ambdós sectors i representen aproximadament un 6% —un 2,7 correspon a indústria i un 2,3 correspon al sector primari de l'activitat total

d'Andorra. Altres indústries representen el 2,7%.

SECTOR FINANCER I D'ASSEGURANCES

El percentatge de població activa que treballa a la banca és el 3,9%. El quadre exposat anteriorment ens indica el creixement que ha tingut en els últims anys una part del sector financer: el bancari, que ha passat de 674 treballadors que tenia l'any 1979 a 1.154, l'any 1990.

El subsector bancari és el més important. Està format per set bancs, aquests últims anys, tant el nombre d'oficines com la xifra dels seus passius han crescut considerablement molt més que la del nombre de persones que hi treballen. Té molta dependència externa, en tots els aspectes.

El subsector de les companyies d'assegurances ha crescut per dues raons: la primera, pel creixement natural que també s'ha observat als països veïns, produït per l'afany de disminuir els riscos; la segona, el desenvolupament que ha tingut el nostre país.

Existeix un subsector marginal que treballa a vegades sense permís, l'activitat principal del qual és la compra, venda i finançament de la construcció de béns immobles; compra i venda de bons i accions d'empreses andorranes i estrangeres amb dubtoses valoritzacions, sense control governamental. La manca d'una autoritat financera, que reguli el seu funcionament, pot propiciar irregularitats equilibrades —només parcialment— pel bon seny de la banca i de les principals companyies d'assegurances. Actualment no hi ha registre de la propietat, cap pla general comptable, ni opcional ni obligatori, ni reglamentacions concretes per a cadascun dels subsectors esmentats. La legislació de societats mercantils, d'altra banda, necessita probablement una actualització.

SECTOR PÚBLIC

L'any 1979, el componien 717 persones, l'any 1987 el formaven 1.414. L'any 1990, el componen 2.465 persones: el 4,8% de la població activa.

L'administració central de govern la formen els serveis propis de govern (480 persones), els serveis d'Ordre i Detenció (161 persones) i l'Escola Andorrana i els conserges d'altres escoles (320 persones), que fan un total de 961 persones. La resta de funcionaris es reparteix entre l'administració de Justícia, comuns, entitats parapúbliques i d'altres.

És el sector receptor de les conseqüències derivades del creixement econòmic del sector privat, en dos aspectes: el primer, l'augment pressupostari, on ha tingut d'incloure les despeses d'infraestructura, referents a vies de comunicació, enllumenat públic, escoles, hospitals, instal·lacions esportives, etc. S'emporta més del 50% dels pressupostos, tant de l'administració central com de les administracions locals. L'altre aspecte és conseqüència de l'augment constant de la població a administrar, que obliga a constants canvis i reforçaments de l'aparell administratiu. Actualment, l'administració central i les locals tenen pocs recursos, es troben molt endeutades i tenen problemes de finançament. D'altra banda, necessitats: han de fer front a les obres d'infraestructura, sobretot vial, i crear més béns públics com poden ser escoles i millora dels serveis hospitalaris.

PERSPECTIVES

Sector privat

La descripció sectorial feta ens permet dibuixar expectatives per cada sector. Cal remarcar que l'economia d'Andorra té un grau d'independència econòmica pràcticament nul. Si la deixessin sense relacions amb els països veïns seria difícil que pogués subsistir: és una economia totalment dependent.

Per analitzar la nostra economia, primer hem de veure què passa a les economies de les quals depenem, a continuació analitzar el que succeeix amb els nostres sectors que tenen relació directa amb l'exterior. Després convé mirar els sectors que s'han desenvolupat a nivell interior i esbrinar les relacions d'interdependència existents.

El sector comercial és el més important i té una dependència externa gairebé total. A mig i llarg termini pot tenir una lleugera tendència a la baixa; de fet, la demanda de construcció de locals comercials decreix en els últims anys, i ja s'ha dit que l'entrada d'Espanya al Mercat Comú no millora les expectatives.

El sector del turisme és el segon més important i depèn en part del sector comercial, segons es desprèn de l'enquesta abans descrita. Es podria veure afectat en part per la tendència a la baixa del sector comercial.

El sector de la construcció és el tercer en importància i depèn dels altres sectors, encara que a Andorra, aquesta dependència és més petita ja que part de la demanda és exterior i per tant independent de la pròpia economia andorrana. Per a l'any 1990, la demanda de permisos de construcció és

inferior respecte a la de l'any anterior en un 20%. És un sector que té unes oscil·lacions cícliques a tot arreu. L'expectativa, a mig termini, penso que és a la baixa.

El sector industrial és estable i no es veu afectat pels altres. Fins i tot pot tenir expectatives a l'alça.

El sector financer, si bé es troba afectat per mancances institucionals, és el que compta amb millors expectatives de desenvolupament. Podrà, fins i tot, contribuir a dinamitzar els altres sectors ja que en part és dependent de l'exterior.

La resta de sectors són interns i depenen dels esmentats esmentats. En general, s'entreveu un estancament en el creixement econòmic a mig termini si bé la incidència de les decisions que prenguin als països veïns pot fer variar substancialment les expectatives.

Sector públic

Sovint és govern qui observa el creixement econòmic d'un país per procurar després que sigui equilibrat i concordant amb els altres objectius de política econòmica: estabilitat externa, estabilitat interna, plena ocupació dels factors de producció, estabilitat de preus. I tot això tant a curt com a mig i llarg termini. Quan observa que hi ha algun desequilibri, mira de remeiar-ho per mitjà d'algun dels instruments dels que disposa, ja sigui financer, impositiu, fent o canviant reglaments, etc. Per tal de reestablir la trajectòria d'equilibri, o tapant el forat deixat per l'economia de mercat, buscant sempre l'estabilitat de l'economia.

És difícil mantenir l'estabilitat a Andorra ja que el nostre país té una economia que depèn molt dels països veïns. Si té una crisi general temporal serà difícil de remeiar ja que si els sectors més importants i dependents de l'exterior caiguessin en crisi, en un termini curt, aquesta crisi podria esdevenir estructural.

Teòricament parlant, una possibilitat, per tal de preservar l'estabilitat econòmica, seria que l'administració central tingués relacions amb economies alienes a l'andorrana, en aquest cas podria:

- a) destinar recursos públics i excedentaris de l'economia andorrana en moments àlgids de creixement econòmic provocat per al sector privat, fora de l'àmbit de l'economia andorrana, fent que no creixés tan momentàniament i d'una forma desmesurada

b) repatriar els recursos invertits en moments difícils, de crisi estructural, per reconduir-los cap a la pròpia economia del país, fent del sector públic el que impulsa l'economia quan flaqueja pel sector privat, per tal de sortir de la crisi.

La realitat és molt diferent. Si analitzem el sector públic observem que moltes de les eines que es podrien fer servir en matèria de política econòmica no són utilitzables: a vegades perquè no depenen d'un únic centre decisor, com és el cas del sistema impositiu, que està repartit en vuit punts decisoris, i no disposen de cap coordinació conjunta, ni d'instruments de base ni relació d'ingrés-despesa. No hi ha un equilibri entre les necessitats de bens públics i la recaptació per obtenir-los; de vegades no hi ha lleis que permetin el desenvolupament reglamentari posterior.

En l'actualitat crec que la capacitat financera de l'administració central i locals, comparada amb la del sector privat, és molt reduïda, i, concretament ambdues administracions es troben endeutades envers el sector privat. La funció estabilitzadora de l'economia, pròpia del govern, és molt difícil que es pugui portar a terme en aquestes circumstàncies, sense recursos propis.

CONCLUSIÓ

La configuració que l'economia andorrana ha fet ens mostra la seva dependència de l'exterior.

És, doncs, el factor exterior qui ens determina, sovint involuntàriament, el nostre creixement econòmic.

La immigració col·labora en el creixement econòmic del sector privat i genera molta demanda de bens públics. Seria bo que aquí com a altres països qui assumeixi els desequilibris econòmics dels països sigui sensible a les necessitats socials presents i a les que pugui generar la immigració, i pugui trobar una solució amb mitjans per portar-la a terme.

La meua impressió és que si es consoliden alguns aspectes negatius externs, que incideixen en l'economia andorrana, i no hi ha una major capacitat d'incidència del sector públic envers el sector privat, a mig termini, es podria estancar el creixement econòmic, la qual cosa afecta la immigració.

Josep Vila

Diplomat en Empresarials per l'Escola Superior d'Estudis Empresarials (Universitat de Barcelona). Ha estat cap de comptadoria del comú d'Escaldes-Engordany

DEBAT DEL MATÍ

Pere Pellicer

El gran problema per a la supervivència d'Andorra com a tal és la migrada quantitat de nacionals andorrans. Per ara, l'economia està prou enlairada per cobrir les despeses normals del país i les noves que es van incrementant en els últims anys. Però la supervivència d'una nacionalitat està situada bàsicament en l'aspecte cultural. Vosaltres teniu una història que ve de lluny però el gran perill és que algun dia us facin desaparèixer, per ignorància del que sou i per poca voluntat d'integració dels quaranta mil immigrants que teniu. De la mateixa manera, els gran problema dels catalans és el 30 o 40% d'immigrants que no s'acaben d'integrar.

La vostra pròpia escola no té problemes perquè realment hi feu el que voleu i us ho pagueu vosaltres. Però les escoles franceses i espanyoles fan i imposen el que volen, no ensenyen llengua i cultura catalanes en una nació que les té com a llengua i com a cultura pròpies. És el problema a resoldre perquè si es comença a l'escola, després es continua. És que el govern andorrà és conscient d'això? Quina solució té pensada?

Antoni Pol

Bé, no sé... Sobre el problema migratori, a la tarda, hi haurà una conferència que parlarà de la política d'immigració en els darrers deu anys.

Ladislau Baró

Això segurament caldria demanar-li-ho al govern andorrà i malauradament aquí no en tenim cap representant. De qualsevol manera, jo penso que teniu tota la raó. L'Estat andorrà o, si es vol, la nació andorrana, estan en certa manera amenaçats. També, en certa manera, penso que es pot arribar a frenar aquest procés creixent de pèrdua d'identitat nacional. Però, per altra banda, penso que també s'ha arribat a un punt d'una certa irreversibilitat. No només es pot considerar Andorra com a Estat o nació sinó que a partir dels anys 60-70, cal parlar també d'una Andorra-ciutat. Si les xifres semblen espectaculars des del punt de vista d'una Andorra-Estat, amb un 82% d'estrangers en front d'una minoria d'andorrans, del punt de vista d'una Andorra-ciutat llavors la peculiaritat queda més reduïda. Anem a Barcelona, Tolosa o al gran mirall del món occidental que són els Estats Units. Les metròpolis tenen una estructura social per

nacionalitats o ètnies molt desequilibrada.

Penso que el creixement demogràfic i el creixement econòmic d'Andorra són conseqüència l'un de l'altre, i al revés. Aquest desequilibri per grups nacionals és inevitable, i molt em temo que sigui irreversible. Això no vol dir que haguem de renunciar a lluitar una mica per l'identitat nacional, però penso que hem de partir de l'existència d'aquest *meelting poot*, d'aquesta barreja. Em sembla que el govern ha de ser molt conscient d'això. Cal veure que ja s'ha anat molt cap enllà. Evidentment, cal tirar endavant una política d'integració més decidida que la que s'està fent, però cal ser conscients de la dimensió del problema.

Pere Pellicer

Teniu l'avantatge que la llengua catalana és oficial a Andorra, i única llengua oficial. Per aquest aspecte cultural, jo us puc assegurar que el copríncep andorrà de la Seu d'Urgell no s'oposa a res que no sigui ajudar la cultura andorrana. Pels francesos no ho sé. Però el perill és que no podeu plantar cara a tots aquests funcionaris francesos i espanyols enviats pels governs francès i espanyol, que creen problemes i no col.laboren.

Antoni Pol

El problema que tenim és ser petits, entre dues coses molt grans, amb dues cultures que no s'han caracteritzat pas per aspectes autonòmics en aquest sentit, malgrat la història i per moments. En un caire o un altre, una de les màximes dels andorrans és la prudència i fer l'andorrà. És a dir, que una de les solucions és l'anar fent. Aquest problema de la pèrdua de la identitat nacional s'ha donat de moltes maneres a tot el llarg de la història.

Penso que hi ha un altre tret característic de la nacionalitat andorrana que és el territori. No s'ha d'oblidar. És a dir, la llengua és un fenomen, un tret important. Però hi ha també un fet i és que la raça, que es podria dir, en allò que tradicionalment és un lloc de pas i hi ha hagut molta barreja, la llengua ha estat un fenomen aglutinador, però el territori per a mi n'és un altre. Som unes valls molt característiques, que dins el procés històric segur que han tingut les mateixes condicions.

Les Valls d'Andorra donen al que hi va, que tingui un sentit que està allí i no és en cap altre lloc. És alta muntanya que condiciona l'hàbitat, que condiciona tot, des de les cordes vocals, malgrat que un parli d'una altra manera o bé una altra llengua. Per contra, el fet de l'aportació de diverses

ètnies, en un moment determinat, jo particularment penso que és positiu. És una renovació. És positiu, donat que hem canviat radicalment i llavors, això, sense que vagi acompanyat d'una renovació social no seria un canvi positiu.

Penso que el repte del país el tenim en saber adequar, en saber canalitzar, un nou model de comunitat nacional i de relacions que a vegades tens amb altres persones. Els que són de primera generació, fills nascuts de pares estrangers es molt difícil que si, realment, tenen mitjans o porten ja molts anys, almenys no parlin la llengua, doncs, aquets fills s'integren d'una manera molt ràpida, és a dir, al contrari, no es consideren del lloc d'origen dels seus pares. Malgrat les estadístiques que ens donen aquest 13-20% d'andorrans (això és un fet estadístic, de comptar passaports), si la mentalitat o la política en aquest sentit fos més oberta, malgrat que entra gent que no se sentirà mai andorrana, n'hi ha d'altres que es poden sentir andorrans i tenen un desig de canviar aquesta proporció. És qüestió d'obertura. N'espero molt d'aquesta renovació social i d'aquestes més de cinquanta ètnies que tenim en el país. Amb pocs elements aglutinadors, que sapiguem i que la classe política sàpiga donar una sèrie de punts en comú amb els quals tothom pugui identificar-se, tindriem una comunitat nacional per set-cents anys més.

Agustí Font

Coincideixo amb el que heu dit i amb el perill de la pèrdua aquesta d'identitat, però jo voldria fer remarcar una cosa. A Andorra hi sóc des de fa uns vint-i-set o vint-i-vuit anys, i recordo que els nanos que sortien de l'escola, quan jo vaig arribar a aquell país, només sabien el francès o el castellà, depèn de l'escola on havien anat. En canvi, d'andorrans, n'eren, i se'n senten, avui. Ho he pogut constatar. Alguna cosa més ha degut passar per aquí al mig. Les circumstàncies han anat canviant. No nego tota la importància del fet culturitzant de l'escola i, evidentment, que es tracta tradicionalment de cultura francesa o espanyola i pot tenir importància, però per la meva experiència, us puc dir que no és tan important.

Joan Becat

El període amb cens a Andorra és massa breu per fer una història de població; és molt breu i en una fase de canvi brutal. Segons les dades publicades en les estadístiques de B. Adellach Baró o en el primer fascicle de l'*Atlas d'Andorra*, que recopilen diferents autors del segle passat, Andorra tenia aleshores cinc mil, potser fins a sis mil habitants (no hi ha cap dada fiable però es pot suposar). Voldria lligar aquesta constatació al

que diu Lidia Armengol, que cal matisar. L'economia tradicional implicava migracions que són sovint enumerades però no descrites; per exemple, no sabem totes les motivacions ni les reaccions dels afectats.

També cal subratllar un altre fenomen del segle passat i dels inicis de l'actual: la societat andorrana no s'adaptava massa a l'evolució econòmica, i entrava en crisi. La més bona prova és que hi ha una disminució de la població, si es té en compte una mitjana entre els diferents autors. Dins una situació econòmica estable, la població augmenta i, per tant, amb el sistema pairal, cal *expulsar* gent: els cabalers. Quan la població disminueix és que una crisi ja ha començat abans; pot ser econòmica (de producció) o per altres coses, com social. He constatat que aleshores moltes cases andorranes desapareixien, que no se'n creaven gairebé més, que emigraven també els hereus. La societat andorrana coneix aquest inici d'èxode un segle més tard que qualsevol altre lloc pirinenc, però és absolutament semblant. Va reaccionar en el passat com fins ara (i per altres motius) amb duresa pel tancament. És una autoprotecció (aleshores del sistema social, avui de l'andorranitat), dificultant l'accés a la nacionalitat, fins i tot per als andorrans de pare i mare emigrats que no podien accedir a la nacionalitat en certs casos.

Quan va créixer la població de manera impressionant per immigració, dins una economia oberta que no es dominava massa, la mateixa reacció de proteccionisme i de limitacions s'observa, de cara als estrangers (compres de cases i terres, negocis, accés a la nacionalitat andorrana per als fills...). Era reservar privilegis econòmics als nacionals, però es pot interpretar també com la voluntat de protegir les coses que es creien més essencials. Dues de les quals eren, des de sempre, la qualitat d'andorrà i el domini del territori.

Això ha fet que es vagi acumulant un retard enorme dins la integració dels nous habitants. El problema és més gros i això mateix bloqueja les reformes. No es va integrar dins la nacionalitat, al moment volgut, la gent que se sentia andorrana i que es podia integrar fàcilment. La flexibilitat, per als andorrans de la diàspora, data només dels anys 70.

Avui, a més de l'augment de la massa dels immigrants, hi ha un canvi d'actituds: no s'integren tant perquè no tenen perspectives i perquè no ho necessiten, degut al seu nombre. Un cambrer o un empleat que despatxa en un comerç no té més necessitat que fer com si entenia el català, i molts planten cara als turistes si pregunten en català. La capacitat integradora d' Andorra ha funcionat durant temps, quan hi havia poca immigració, pels contactes quotidians amb la població andorrana. Paral·lelament, fins avui dia, es nota una incapacitat integradora a nivell jurídic. Des de fa vint-i-cinc anys, el fenomen migratori ha canviat de mida i de caràcters,

però s'ha de tractar igualment.

Subratllaré una curiositat —gairebé una especificitat— dels recents censos andorrans: els nats a Andorra. En les estadístiques publicades no es pot saber qui són; Andorra és potser l'únic país del món que té tanta gent sense situació clara. O són andorrans o no ho són i en aquest cas ¿a quina nacionalitat pertanyen? No es menciona. Què vol dir? Si es pren un exemple d'un Estat veí veiem que als censos de França hi ha els ciutadans francesos i els estrangers: alemanys, italians, espanyols, etc., incloent-hi els seus fills nascuts a França mentre no tenen la nacionalitat adquirida: és a dir, són menors de divuit anys. Se'ls reconeix un dret a la nacionalitat francesa i ells optaran si volen integrar-se (i no altres persones o institucions), però mentrestant són censats com a estrangers residents.

Els nats a Andorra són a part com si no fossin estrangers quan realment ho són jurídicament i, potser, per sempre. Fer una categoria vol dir implícitament que es reconeix que no són estrangers, amb uns drets a la nacionalitat andorrana que no s'acaben de concretar. És com dir: *ni els guardem ni els tirem, ja veurem què en farem*. Per tant, la capacitat d'integració dels nats a Andorra és molt forta. Per què? D'una banda, bona part dels immigrants amb fills està bastant estabilitzada (malgrat el que es diu habitualment), perquè ha fet un esforç d'adaptació que no li estalvien ni la societat ni les institucions. Molts dels nats a Andorra no tenen cap altre país; tenen la nacionalitat dels pares, però els nens de vuit o deu anys, que van néixer a Andorra i hi viuen, no tenen cap altra pàtria. Ja no poden triar: són d'Andorra i no són andorrans. Un adult pot triar entre lloc d'origen i lloc de residència; ells no tant: si havien de tornar al país dels pares tindrien allà problemes d'integració més grans que l'assimilació a Andorra. És un cos social quatre de quatre o cinc mil persones fàcilment integrable, que no planteja cap problema insoluble ni jurídic ni de mentalitats. A més a més, serien un exemple i un estímul per als altres. Avui dia, quan se sap que la porta és tancada, ¿es pot retreure als estrangers de no tenir cap interès per adaptar-se? Amb la massificació dels últims deu anys, la jove generació serà més difícil d'assimilar si no es dominen l'escola i els mitjans de comunicació ja que Andorra es castellanitza.

Paraula demanada

Cal obrir la nacionalitat per a la gent que porta molt temps a Andorra. I les escoles són un problema greu; s'han d'adaptar.

Antoni Pol

Sí, jo volia dir que per a mi la llengua no és l'únic element aglutinador; però hi ha altres aspectes que són i poden caracteritzar la identitat

nacional. Per exemple, l'anècdota que les generacions anteriors a les nostre han estudiat en francès o espanyol i ara són dirigents. Vol dir que hi ha altres elements aglutinadors d'aquesta identitat nacional, la llengua, una... Estic d'acord amb el Becat: ara, el nombre s'ha disparat de tal manera que és indispensable la cultura i la llengua a les noves generacions andorranes. No podem mirar el que ha passat. Abans es parlava de quatre persones, ara es tracta de milers. Sense excloure la llengua, el territori és molt important.

Joana Novau

Em ve de nou, tot això. Fa tres mesos que sóc andorrana perquè ho vaig reclamar; al final ho vam aconseguir. Venia aquí a escoltar, a veure què passa. Quan sento parlar d'aquest tema, puc ser una de les beneficiades. Aleshores, quan sento parlar de la voluntat d'integració penso que pel que m'han explicat i he sentit, a més a més, de la voluntat d'integració dels que hi ha allà, hi ha d'haver una voluntat integradora dels que fins ara s'han beneficiat d'una sèrie de coses i que eren pocs a compartir el pastís. Si aquesta integració s'arriba a fer, esglaonadament o com sigui, seran molt més a repartir-se el pastís. No sé fins a quin punt això interessa els andorrans, que fins ara han tingut avantatges, o si continuen pensant ser un gueto.

Antoni Pol

Diria que econòmicament sempre hi ha estat la integració; la prova ha estat l'equilibri econòmic del país. Hi ha algunes persones del país, però al ser andorrans aquests 12 o 13% no són precisament tots ells qui dominen econòmicament o controlen el país.

Joana Novau

En mans de qui està tot això? Qui té el poder?

Antoni Pol

Els més espavilats, com a Espanya o França. Com a tot arreu.

Joan Becat

Crec que és un estudi per fer. Individualment, molts andorrans no es tancarien i uns quants repartirien amb limitacions. L'he anomenat: conèixer l'actitud de la gent del país de cara a la immigració: xenofòbia o

no? acceptació o no de l'altre? La política d'integració s'ha adaptat a les actituds de la gent i no a les xifres. Precisament, els nats a Andorra i els de nacionalitat adquirida són un bon instrument, car han fet el pas per motivacions personals. Trenquen el cercle.

Joana Novau

En el meu cas era perquè el meu fill no faci la *mili*.

Joana Viusà

Si ser andorrà era fins ara un privilegi, potser s'està acabant. L'escola andorrana està fent una estratègia per ensenyar a tots aquests nanos que han nascut a Andorra, i integrar-los. Crec que s'està fent un esforç intens. Hi ha un projecte de creació de ràdio i televisió. Per fi serà el moment de tenir aquests mecanismes integradors.

Voldria fer una pregunta al Sr. Becat sobre el cens d'Andorra d'aquest estiu. Com ho veieu? Pot ser útil?

Joan Becat

L'escola andorrana és un sistema d'integració molt bo, que precisament sembla pensat per integrar aquells que necessitaran adquirir la nacionalitat andorrana. Ara bé, són sis-cents alumnes sobre nou mil, el 6%. Però, a les altres escoles, ¿quan es farà programació andorrana, és a dir pensada per a Andorra? Per exemple, a l'ensenyament congregacional, i es pujaria del 6 al 30% dels alumnes. Quan es canviï la programació de l'escola espanyola i de l'escola francesa s'arribarà al 100%.

¿Què pot significar l'escola andorrana per al copríncep francès, o el Ministère de l'Education Nationale francès que gestiona l'escola francesa en nom del copríncep, o per al Ministerio de Educación y Ciencia espanyol? Si jo fos al seu lloc diria: *fan la seva escola, doncs admetem que no hem de canviar, que podem continuar igual, nosaltres. Per tant, dins aquest mercat escolar on nosaltres tenim el 35 o 40% dels alumnes hem d'aguantar.* L'escola andorrana d'avui no sembla ser una substitució progressiva sinó una tercera via, una ampliació de l'oferta dins un mercat obert. L'escola andorrana és un progrés, car crea una dinàmica i fa una oferta realment bona. Amb els professors de català de Catalunya Nord vàrem veure, durant una visita, que era ben feta, ben pensada, modèlica. Però no deixa de ser un retrocés de cara a la recuperació total del sistema educatiu.

Si s'arribava a contaminar l'escola congregacional, pagada al 100% pel govern d'Andorra, on els cursos són en català i on molts professors són andorrans, ja s'arribaria sense cap despesa a la massa crítica del terç dels alumnes: només cal canviar els plans d'estudi i els enfocaments. Amb un terç per a cadascuna, les escoles francesa i espanyola no tindrien la dinàmica per elles.

Sobre el cens em quedaré amb una resposta andorrana. Dins un escrit de l'any 1978, en el primer fascicle de l'*Atlas d'Andorra* (i últim ja que no es va poder continuar) criticava l'absència de cens. Cal un cens complet de tant en tant i no un cens permanent. Dins un primer cens pot fallar una cosa, però crec que està ben fet. Un cens normal té un marge d'error que pot ser del 3%. Per aquest ja es veurà. Si el cens precisa els resultats, encara que imperfectes com en tots, serà utilitzable. A França es fa el cens a la primavera car és un moment de menys mobilitat de la població. A Andorra es fa el cens a l'estiu que és un moment bastant difícil, on la gent se'n va. D'altra banda més residents secundaris ocupen realment la seva residència. Suposo que s'ha ben definit la mobilitat habitual i les altres, l'immigrant i els altres residents. Passi el que passi, el resultat serà positiu. Jo el valoro molt.

Ladislau Baró (es dirigeix a Joana Viusà)

Per al polític tens força part de raó. Més o menys, el poder està en mans del poble andorrà, matisant també, perquè molts qui tenen decisió i sobirania són fora del país, sigui a Perpinyà, a París o a la Seu d'Urgell. Efectivament, el dret de sufragi l'exerceixen els andorrans i escullen representants. Però a l'hora de decidir, tampoc no tenen tot el poder.

Pel que fa al poder econòmic, al principi de segle o als anys 30, quan el pastís era pa moreno ningú no el volia. A partir dels anys 60-70, el pastís s'ha anat fent una mica més bo, i les abelles hi han anat, com passa sempre. Llavors, és clar, els andorrans sortien una mica en situació de privilegi, perquè hi eren, perquè tenien drets polítics i econòmics sobre la gestió del medi. D'altra banda, si mirem una mica on són els centres de decisió econòmica, molts potser són a Barcelona. A nivell bancari, el capital estranger ha entrat, per a l'immobiliari, igualment. Això no és tampoc un fet excessivament peculiar.

Paraula demanada

Hi ha països semblants a Andorra de cara als immigrants, com Suïssa; de portes tancades.

Eugeni Giral

Els immigrants, i sobretot els immigrants d'Espanya, que són els més

nombrosos, s'han de ficar al cap una cosa: no tothom, al cap de dos dies, esdevé andorrà. Per tant, cal fer com altres països, com és el cas d'Austràlia, on si et vols instal·lar, quilòmetres, els que vulguis, no fas nosa. Cal fer un termini de residència permanent; acumular els períodes no és el que acostuma passar. Si es va a Alemanya són sis anys de residència permanent. Per tant, un període de residència molt llarg —de vuit, deu o quinze anys com s'ha dit a Andorra— segurament és un mínim per poder accedir a qualsevol dret. Ara bé, hi ha unes altres situacions que són més fàcils de resoldre i que farien augmentar el nombre de nacionals: són els de tercera i de segona generació, els nats a Andorra que ja tenen els deu anys. Podria haver-hi un augment espectacular del nombre de nacionals andorrans bastant ràpid.

La segona cosa és, fet el creixement, si hi ha un augment important de residents, de nacionals, això deixa de ser un avantatge. El que no té regulació, mentre el món sigui com és, és que qui té més diners o més possibilitats viu millor que l'altre. Ara bé, els individus que queden marginats, això s'ha de sanejar.

Però la cosa que preocupa més són els grups més polititzats, pel que es veu. Acabaran decidint persones que fa deu anys que són a Andorra; però, compte, ¿els que són a Andorra, els mencionats de la Seu d'Urgell o qui més? També passa que a Barcelona les persones que decideixen són fills d'allà, amb avis de la ciutat, i no els que vénen de fora. A vegades, em sembla que hi ha més resistència de la que s'ha explicat. Si un dia hi ha més passaports andorrans tampoc no passarà res de l'altre món: els d'ara continuaran tenint més diners que els empleats. Això és evident.

Paraula demanada

Hauríem de tenir en compte un altre aspecte: l'element polític, la classe política que tenim a Andorra. Si mirem les llistes de fa vint anys, trobarem noms que hi són encara. És molt difícil que aquesta gent pugui fer evolucions; per tant, és molt possible que tinguin un cert interès en continuar tenint part prioritària d'aquest pastís. No és pas per aquests camins que hi haurà una voluntat integradora d'Andorra en general.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA I SOCIAL D'ANDORRA I MIGRACIONS A LES EPÒQUES MODERNA I CONTEMPORÀNIA

Martina Camiade

Les característiques de la societat andorrana durant l'època moderna són les que retrobem en la gairebé totalitat de la societat d'alta muntanya del conjunt dels Pirineus; es recolzen en un sistema socioeconòmic molt peculiar que defineix un tipus de societat basada en una economia agro-pastoral —és a dir, una comunitat pastoral lligada estretament al medi.

Un dels trets més genuí de la societat tradicional que trobem en els dos vessants dels Pirineus és la casa, cèl.lula bàsica d'aquesta comunitat que per les seves modalitats, —transmissió dels béns — reflecteixen un tipus de convivència almenys entre tres generacions en una mateixa casa. Així, la voluntat de conservar la integritat del patrimoni dictava unes normes rígides de successió de béns que requerien la designació d'un hereu o hereva únic, però que imposaven la inclusió de la resta dels germans —els cabalers— en un moment determinat —el casament— segons un sistema legal ben precís —els capítols matrimonials. Cal subratllar que la casa assoleix una importància tant a nivell econòmic —representa una unitat de producció (edifici, hort, terres...)— com social: esdevé l'eix de sistema parentiu.

La casa és, doncs, l'element representatiu d'un sistema social on el patrimoni, la seva continuïtat, la seva transmissió, constitueixen la preocupació essencial del nucli familiar, regula d'una manera estricta la composició i l'estabilitat del grup. Segons l'estudi d'uns testaments, sabem que la casa es componia dels padrins, pares, hereu o hereva i/o la seva

muller o espòs, els seus fills, així com dels germans solters.

Segons unes enquestes orals efectuades a prop de gent gran, la composició de les cases al final del segle XIX com en el segon terç del segle XX era la mateixa. Així, el cabaler o cabalera anaven a treballar a fora del país; l'hereu o hereva es quedaven a casa per assegurar la seva continuïtat i prosperitat.

Dins aquesta comunitat una de les estratègies matrimonials importants era escollir el consort idoni per a la preservació i continuïtat de la casa. Tanmateix, no es limitava a reservar el consort a l'interior del país sinó, també, en les comarques veïnes amb les quals existien unes relacions econòmiques estretes. Per exemple: a la parròquia d'Ordino, els consorts provinents de les altres parròquies són de Canillo i de la Massana. Les raons són la proximitat d'aquestes dues parròquies limítrofs amb Ordino i la seva interdependència socioeconòmica —els emprius—, dret de péixer a les muntanyes d'Ordino per part de la Massana.

Subratllem que el concepte de frontera no ha representat mai un obstacle, sobretot en les contrades amb les quals Andorra mantenia lligams d'interdependència agro-pastoral. Per exemple, entre el Pallars i l'Alt Urgell, per les fires, el departament de l'Arieja (Besiers, sovint anomenada capital dels andorrans) per la transhumància, i els Pirineus Orientals, Catalunya Nord més tard pels seus llocs d'oferta de treball: les mines de ferro per als treballadors andorrans temporers.

Llavors era relativament fàcil trobar el consort, sovint per l'intermediari d'un germà o amic que residia temporalment o permanentment en aquestes contrades. Calia concebre un encontre en el transcurs d'una festa familiar o d'una festa major. És evident que en aquestes estratègies hi participaven tots els membres del grup familiar car la finalitat bàsica era la continuïtat de la casa i es necessitava la col·laboració dels veïns. El concepte de veïnatge és importantíssim en els moments essencials de la vida de l'home; és a dir: el naixement, el casament, la mort. Els veïns sempre hi eren presents.

La població del segle XIX a Andorra augmenta progressivament. Diversos autors, per exemple Brutails, assenyalen que l'any 1897 va ser efectuat un cens en el qual va resultar que existien 44 pobles, 1.042 cases, 5.210 habitants¹³.

13 J.A. Brutails, *La Coutume d'Andorre*, p.11

Gaston Combarrou dóna les xifres següents:

1832	3.900 habitants
1874	5.231 habitants
1896	5.800 habitants
1897	5.210 habitants

El segle XIX és un segle de canvi institucional, amb la posada en marxa de la Nova Reforma, complementada l'any 1866 pels corrents existents en els països veïns des del punt de vista econòmic, per mitjà de l'afer de les concessions tot el llarg del segle XIX i de l'abolició dels delmes. Tot plegat donava la possibilitat de proporcionar aquest element econòmic necessari per a l'evolució del país, per cobrir les necessitats que sorgeixen en tota comunitat amb ganes de modernitzar-se. La reforma permetia la participació d'un gran nombre d'andorrans a la vida política del país, però el resultat era de 520 votants per una població de 5.800 habitants. A més, el sistema de l'*arraigo* fou una de les mesures restrictives a una representació més important ja que exclouïen les persones desproveïdes de recursos, tot i que harien pogut servir el seu país per les seves pròpies capacitats intel·lectuals, per exemple. Però, malgrat tot, aquesta reforma mostra una preocupació de racionalització de cara a l'organització dels diversos òrgans de govern i per a les atribucions de les autoritats. També és fruit de les aspiracions d'un grup anomenat reformista, l'acceptació pels coprínceps i la seva aplicació són una victòria per a ell que provava d'adaptar Andorra a l'evolució del món modern.

Tanmateix, com a la resta de les altres valls pirinenques a causa de l'escassetat dels recursos, a Andorra ha existit un contínua emigració. Part d'ella es fixava a Espanya, més aviat a Catalunya, i a França. Era de tipus estacional lligada a la cria de bestiar i a l'economia pastoral. Cal remarcar, però, que les primeres immigracions d'importància es donen a partir de la construcció de la carretera de la Seu, l'any 1916, i de la resta de les Valls, clàusula de la concessió atorgada per l'explotació de l'energia hidroelèctrica a partir de l'any 1929. És una etapa clau per a l'evolució del país. L'allau d'obres —un miler¹⁴ per a la construcció de les carreteres—, va provocar problemes socials, l'any 1931, amb una sèrie de vagues i l'arribada dels gendarmes per solucionar aquest nou problema.

La instauració, l'any 1931, de la República Espanyola va tenir repercussions a Andorra:

1. L'any 33 (el 17 de juliol), els delegats permanents decreten sota la forta pressió dels joves andorrans emigrants la proclamació del sufragi universal masculí. Així es donava el vot a tots els ciutadans andorrans

14 Molts d'ells pertanyen a la confederació regional del treball.

majors d'edat (*de més de vint-i-cinc anys*). El nombre d'electors passava de 535, l'any 32, a 918, l'any 37.

2. L'any 34, un aventurer, sota el nom de Borís I va proclamar-se rei d'Andorra, elaborant fins i tot el text d'una constitució.

Durant la Guerra Civil espanyola, Andorra va conèixer una immigració important. Arribaren en un primer temps els republicans espanyols que s'escapaven de l'Espanya franquista, i després (anys 1940-44) van ser els resistents i al final de la guerra el col·laboradors buscant un refugi. Les conseqüències són que, realment en aquest període, la immigració de tipus polític esdevé un nou fenomen per a Andorra. Es crea la necessitat de regular la societat i per tant el decret de l'any 1939 sobre la nacionalitat, aprovat pels coprínceps, preveu en un nou article que per adquirir la nacionalitat el criteri fonamental és el de *ius sanguinius* acompanyat de la residència a les Valls. Poden ser andorrans la dona estrangera casada amb un andorrà i l'home estranger casat amb una pubilla. L'any 1941 i 1942, d'altres acords completen aquest decret relacionat als andorrans de primera generació i als estrangers casats amb pubilla. Així, s'ha de remarcar que aquest nou fenomen va provocar una reacció de defensa i no d'integració per controlar millor el país. La creació del Servei d'Ordre n'és la prova.

Al mateix temps, aquesta allau d'immigrants i la situació de guerra en els països veïns afavorien el comerç que es desenvoluparà gràcies a la xarxa de comunicacions establertes. Alhora comença per a Andorra una evolució i un canvi d'economia lligada cap al comerç així com l'augment progressiu i ràpid de la seva població. En vint-i-vuit anys, de l'any 32 als anys 60¹⁵, la població pràcticament es dobla: passa de 4.039 a 8.792 habitants. L'any 1960, el trencament ja està consumit. S'acaba l'època de transició, el marc en el qual va evolucionar el país ja està posat en plaça.

15 Vegeu quadre adjunt. L'onada més gran que envaeix Andorra es produeix a la meitat dels anys 50.

L'any 54 arriben 814 persones.

de 1955 a 1957 748 habitants

de 1958 a 1960 1.666 habitants

de 1961 a 1963 2.759 habitants

de 1964 a 1966 2.406 habitants

de 1967 a 1969 3.133 habitants

de 1970 a 1972 2.559 habitants

ANYS	CANILLO	ENCAMP	ORDINO	LA		SANT	POBLACIÓ
				MASSANA	ANDORRA	JULIÀ	TOTAL
1932	767	424	454	613	1.034	747	4.039
1944	702	640	550	649	1.980	770	5.291
1950	600	650	490	620	2.866	950	6.176
1955	448	630	431	516	3.142	1.012	6.179
1960	404	806	532	581	4.777	1.392	8.792

Martina Camiade

Licenciada en història, doctorat en estudis catalans (Història moderna d'Andorra). Assessor pedagògic del departament d'Ensenyament del govern d'Andorra (i abans del Consell General) de 1978 a 1986. Membre del CREC i del Comitè de Ciències Històriques d'Andorra

BIBLIOGRAFIA

ARMENGOL, A., *La Nova Reforma de 1866*, (fotocopiat)

ARMENGOL, L., «Els testaments eclesiàstics del segle XIX a la parròquia d'Andorra la Vella» dins el «Butlletí del CACH», núm. 2, 1988

BAULARD, R., *La gendarmerie française dans les Vallées d'Andorre*, Perpinyà, 1943

BRUTAILS, J.A., *La Coutume d'Andorre*, Andorra, editorial Casal i Vall

CAMBERNOUS, G., «Voyage aux Etats Lilliputiens: les Vallées d'Andorre 1933», Ed. Les Chêus verts

CAMIADÉ, M., «La parròquia d'Ordino al segle XVIII. Població i mentalitats» dins «Quaderns d'història» IEA Centre de Perpinyà, núm. 1, Perpinyà, 1987

GARCIA, A., *El poble d'Andorra durant la Segona Guerra Mundial, 1939-1944*, Tolosa, 1987, tesina

LÓPEZ E., PERRUGA, S., TUDEL C., «La problemàtica dels delmes a la segona meitat del segle XIX» dins «Butlletí del Comitè Andorrà de Ciències Històriques», núm. 1, 1986

LLUELLES, M. J., «Acords comercials hispano-andorrans de la segona meitat del segle XIX» dins el «Butlletí del CACH», núm. 2, 1988

MAS, D., *Les Valls d'Andorra i el maquis antifranquista*, Andorra, Editorial Andorra, 1985

MAS, D., «La repressió del cultiu i entrades del tabac al segle XVIII» dins el «Butlletí del CACH», núm. 1 1986

MAS, D., «Auge i decadència de la siderúrgia del ferro a les Valls d'Andorra" (1750-1891)» dins el «Butlletí del CACH», núm. 2, 1988

MORELL, A., «Una revolució andorrana:1933» dins «Quaderns d'estudis andorrans», núm. 2, 1977

PALQUÉS, M.A., *L'Andorre face a l'exode républicain espagnol de 1939*, IEA Centre de Perpinyà, 1979

VIÑAS, R., *La nacionalitat andorrana*, IEA, 1980

DOCUMENTS

Ideari d'Unió Andorrana (extractes)

- Reconeixement de l'autoritat dels coprínceps, però determinant les seves competències i atribucions així com les dels altres organismes públics de les Valls
- Igualtat de tots els ciutadans davant la llei, amb sufragi universal per a tot andorrà major d'edat resident a les Valls
- Regulació del dret de nacionalitat de l'estranger que porti diversos anys de residència a les Valls, renunciant sempre a la seva nacionalitat d'origen
- Reorganització de la funció judicial
- Creació d'una economia nacional
- Garantir el respecte a tota classe d'interessos legalment creats tant nacionals com estrangers
- Declarar públics i de propietat de les Valls els protocols notariais
- Publicitat de les sessions del Consell General
- Organització de la instrucció pública

Decret dels veguers del 17 de juliol de 1933

•Nos els Delegats Permanents dels Excms. Srs. Co-prínceps de les Valls d'Andorra:

[...] DECRETEM:

Article 1er. El règim electoral serà modificat i establert amb més àmplia base que ho era fins avui. Així que hauran sigut acordats els extrems d'aquesta reforma, en afer tant delicat i de tanta importància, es faran les eleccions el dia fixat per ambdues Delegacions Permanents a l'objecte de substituir definitivament els Consellers Generals destituïts per la sentència donada el 10 de Juny darrer pel M.I. Tribunal de Corts de les Valls.

Article 2ón. Funcionarà mentrestant un Consell Provisional constituït per dos representants de cada Parròquia, nomenat per ambdues Delegacions Permanents. Els membres d'aquest Consell procediran a la elecció de Síndics Provisionals.

Article tercer: A partir de la publicació del present DECRET:

1) Les sessions que celebrarà el Consell General o el Consell Provisional a la "Casa de la Vall" seran públiques.

2) Tot andorrà, de més de 25 anys d'edat podrà assistir a dites sessions, en tant que no permeti la capacitat de la sala on aquelles es celebrin, la qual tindrà almenys dotze places reservades a aquest efecte.

3) Dos dies abans de l'obertura de cada sessió es fixarà a la porta exterior de la Casa de la Vall la corresponent ordre del dia en la qual constaran els assumptes sotmesos a la deliberació.

4) L'oportú "Llibre d'Actes del Consell de la Vall" serà portat en la deguda forma i deurà ésser presentat als Veguers sempre que ho demanin [...]

Article 4: La no observança de qualsevulla de les prescripcions implicarà el ple dret de nul.litat dels acords presos.

[...]

La Seu d'Urgell, 17 de juliol de 1933. »

[El decret original és bilingüe: català - francès]

Avis de sindicatura de les Valls. 25 de juliol de 1933

•Per acord d'una Junta de la majoria del M.I. Consell General s'ha acordat no respectar la sentència de destitució dels Il·lustres. Srs. Síndics i Consell General.

Ordenant que tota persona que conspiri o faci coacció en contra serà castigada rigorosament. Totes les autoritats de les Valls reconegudes per l'Il·ltre. Consell General des de aquest moment queden obligades a mantenir l'ordre, a detenir a qualsevol persona que contravingui les citades disposicions, com també a no obeir altra autoritat que no emani de l'Il·ltre. Consell General.

Donat a Andorra, 25 de juliol de 1.933.

El Síndic General, Roc Pallarés. •

Acords presos per l'Assemblea del 29 de juliol de 1933

•En la Vila d'Andorra i a Casa de la Vall el 29 de juliol de 1.933.

Reunit el poble andorrà en Assemblea convocada pel Molt Il·lustre Consell General amb l'assistència de totes les autoritats andorranes ha acordat el següent:

Primer: No acceptar la Sentència del M.I. Tribunal de Corts i la pretesa constitució del nou Consell nomenat pels M.I. Srs. Delegats, per ésser això únicament competència i atribucions de les autoritats i poble andorrà.

Segón: Ordenar als Hbils. Cónsols i Comuns de fixar les llistes electorals al públic per tot el dia 10 d'Agost pròxim vinent, incluint-hi tots els andorrans majors d'edat.

Tercer: Expirat aquest terme es reunirà el Consell per examinar i resoldre les peticions que es facin sobre les llistes electorals i fixarà a la brevetat possible el dia que es deuran celebrar eleccions per a la renovació de tots els membres del Consell General.

Ultim: Qualsevol andorrà que s'oposi a aquestes llegendades aspiracions del poble andorrà se'l considerarà traïdor a la Pàtria.

Per acord de les autoritats i el poble. EDUARD BONELL, secretari. •

Manifest del veguer francès. 19 d'agost de 1933 (extractes)

•ANDORRANS: Per ordre dels Srs. Co-Prínceps i en virtut dels poders extraordinaris que m'han conferit, poso en coneixement dels habitants de les Valls:

Per sentència del Tribunal de Corts del deu de Juny darrer, el Consell General fou destituït encara que alguns dels seus membres no haguessin tingut responsabilitat en els actes que realitzà el Consell [...]

Els Síndics i el Consell impediren l'execució de la sentència prodigant l'amenaça [...] Les Il·lmes. Delegacions Permanents han tingut especial curar en evitar tot el que pogués evitat violències i el malestar del poble andorrà [...] El Decret del 17 de Juliol ha expressat la conformitat dels Co-Prínceps a l'adopció de reformes democràtiques desitjades pel país, sens alterar profundament la constitució andorrana [...] Ha arribat ja el moment de posar terme, en interès d'Andorra, a una situació política absolutament irregular. En conseqüència DECRETO:

I.- Les eleccions per el Consell General tindran lloc el 31 d'Agost actual. Podran votar tots els andorrans majors de 25 anys [...] i podran ésser elegits al Consell General de les Valls tots els andorrans majors de 30 anys

residents habitualment dins les Valls [...] Una reforma més completa i estudiada de la llei electoral serà decretada ulteriorment després de consultar els representants legals del poble andorrà.

II.- Els Molt Il·lustres Srs. Veguers Francès i Episcopal, nomenats Comissaris Extraordinaris per a l'administració provisional de les Valls desempenyen aquestes funcions fins a la designació de nous Síndics pel Consell General electe. Quedarà també en Andorra, fins aquest moment, la força de policia que ha vingut a les Valls per a mantenir el lliure vot de tots a les properes eleccions i en auxili de la legítima autoritat dels Co-Prínceps. El govern francès espera poder retirar-les tot desseguida després de fetes [...]

Solament busquem el bé d'Andorra, la seva bona fama, el seu prestigi davant el món civilitzat. Visca Andorra!

El Veguer de França, Comissari Extraordinari, H. Samalens.»

Acord de l'Assemblea Magna del 22 d'agost de 1933

«BASES APROVADES PER LA MAJORIA DEL POBLE (Excepte Andorra la Vella):

Reunits els Hbles. Cònsols i contribuents de les Valls en sessió extraordinària s'acordà:

- 1.- Els Hbles. Cònsols es fan càrrec de la renúncia de la Sindicatura i els Itres. Srs. Síndics faran entrega de les claus, sellos de la Vall als Hbles. Cònsols els quals en faran entrega a l'Hble Sr. Cònsol major de Canillo.
 - 2.- Els Itres. Srs. Consellers majors entregaran als Hbles. Cònsols majors de cada Parròquia de la clau de l'arxiu i documents corresponents a la Vall, els quals en faran entrega als nous Consellers majors elegits pel poble.
 - 3.- Els Srs. Cònsols acorden fixar les eleccions per tot el dia 7 de Setembre per elegir un nou Consell General [...]
 - 4.- Els Hbles. Cònsols i contribuents protesten de l'entrada de la gendarmeria francesa dins les Valls, ja que consideren aquest fet una violació als drets d'Andorra i demanen la retirada de dites forces i que tornin les coses al seu primitiu estat.
 - 5.- Som contraris a tota expulsió sense els requisits que marca la llei, i volem que en el terme de 24 hores es permeti la tornada al país andorrà a l'expulsat Ventura Riera.
- Andorra, 22 d'agost 1.933.»

[Hi ha els segells i signatures de tots els Cònsols.]

Manifest electoral de la joventut andorrana (extractes)

«ANDORRANS: EL JOVENT ANDORRÀ, en la seva major part, capint la importància dels moments actuals en tot quant atany a l'encarrilament encertat a que es deu sotmetre la política andorrana... baix la palpitació ardent d'un noble cor andorrà passa tot seguit a manifestar les seves justes, democràtiques i lliberals aspiracions:

- I.- La primera tasca a realitzar és la revisió total de l'obra dels anteriors Consells i també la d'aquells homes que amb llurs assessories han contribuït a portar la nostra Pàtria el malestar polític que tots lamentem.
- II.- Estructuració d'una Constitució ben democràtica on quedin ben delimitats els drets dels Itres. Co-Prínceps i el Poble Andorrà.
- III.- Volem llibertat de Consciència, pensament i paraula.
- IV.- Garantia dels drets individuals i col·lectius.
- V.- Registre civil i registre hipotecari.
- VI.- Incautació, pel Consell, dels Protocols Notarials.

VII.- Reglamentació de tots els individus nascuts a les Valls d'Andorra, puix creiem que cal acabar amb aquesta vergonya fent-los andorrans amb tots els drets i deures.

VIII.- Aplicació de la llei electoral amb dret a ésser elector als 23 anys i elegit als 25, amb la salvetat que si la Nova Reforma diu, que per aixó cal tenir "arraigo i responsabilitat material" nosaltres diem que serà suficient amb que hi hagi "dignitat, moralitat i vergonya". A França, són electors als 21 anys i elegits diputats als 25. A Espanya electors i elegits als 23.

IX.- Proclamació dels candidats 15 dies abans de les eleccions. Ho diem per acabar amb aquest caciquisme vergonyós que ens ofega.

[...]

XIII.- Gestionar participació a Correus.

XIV.- Protecció i desenrotllament del Turisme. Per aixó cal:

a) Apoiar al Sindicat d'Iniciativa.

b) Neteja dels carrers i places.

c) Posar en bona disposició i al abast del turisme les fonts i aigües termals.

[...]

XV.- L'ensenyança ha d'ésser en llengua catalana, sense posar cap vet per aprendre qualsevol altra llengua.

XVI.- Desenrotllament cultural i benèfic.

XVII.- Ensenyament de la noia.

XVIII.- Reglamentació del treball i fent possible que l'obrer guanyi un sou adequat a les necessitats de la vida.

[...]

Si cal, la "Joventut andorrana" amb mires als interesos patris realitzarà pel seu compte aquesta obra no reparant esforços ni sacrificis i no parará fins haver implantat tot alló que ella creu indispensable pel progrés i benestar de la nostra Pàtria.

Visca Andorra!!!

MIGRACIÓ I PROBLEMÀTICA SOCIAL

Agustí Font

Al bell començament de la meva comunicació vull agrair a la Societat Andorrana de Ciències l'oportunitat que m'ha ofert de fer alguna aportació, per migrada que sia, al tema ample i complex de la immigració a Andorra, en el marc d'aquesta Universitat d'Estiu de Prada de Conflent, prestigiada any rere any per la presència i aportació de les personalitats més notables del saber dels nostres països.

Podria sembla una gosadia temerària haver acceptat de fer la meva comunicació si la meva condició de servidor de la societat andorrana com a president de Càritas no m'hagués convençut a bastament que el tema i la problemàtica de la migració tenen tanta importància i transcendència que no permeten a ningú el luxe o la comoditat d'escapolir-se a l'hora de dir el propi parer, per pobre que pugui ser o semblar. Amb tot, crec que és un deure advertir que la meva comunicació no vol ni pot tenir rigor acadèmic ni en el fons ni en la forma; tampoc és la resultant d'una anàlisi sociològica feta a partir d'estudis i enquestes que s'han fet a casa nostra i en altres indrets a cura de personalitats de competència científica prou reconeguda com per haver-nos cregut obligats a llegir-los i estudiar-los amb l'interès i voluntat que mereixen. No puc parlar amb altra autoritat que la que em pugui haver donat la meva experiència de servei en l'afer concret de Càritas Andorrana, els contactes amb altres Càritas europees i mundials que malden preocupades pel mateix problema i l'observació atenta i quotidiana d'un país com el nostre que estimem i que sabem que s'hi juga molt o tot a l'hora de conduir o reconduir l'afer de la immigració.

PERSPECTIVA

És ben natural que cadascú miri un problema humà o social de manera diferent i no necessàriament coincidint amb el punt de mira dels altres.

Aquí rau la riquesa del col.loqui sincer, del saber escoltar els altres des d'un gran respecte. A ningú li pot estranyar que la meva preocupació per la migració tingui en les seves arrels un component religiós i cristià. Si no tingués raons més fondes, seria, crec, prouta raó el fet que ens tinguin avesats a aquesta prespectiva, els documents venerables, que, fins al moment present, han estat la base quasi-constitucional de la nostra convivència i de la vertebració juridico-política del nostre país.

La *paraula* és contundent a l'hora de fixar la nostra atenció en els valors de l'home per damunt d'altres *elements rendibles per a l'ordre social i econòmic* dels països rics. Són dures les paraules profètiques: «Maleït el qui edifica la seva casa sense justícia i els seus pisos sense dret. Maleït el qui serveix de franc del seu proïsme...»¹⁶.

El Senyor clama contra aquells que oprimeixen els altres per raó de la seva pobresa. L'argument *ad hominem*, emprat pel profeta, és ben aplicable a Andorra per afavorir una mirada més humana al problema de la immigració: «Tracta bé l'emigrant que ve a casa teva; recorda, Israel, que tu també fores immigrant a Egipte.» Les vinyes que tenim al nord i algunes ciutats que tenim al sud poden estimular la memòria i l'humanisme de molts andorrans. Però no tothom està disposat a fer memòria i menys a treure'n conseqüències. Tampoc podem dir que sia cosa fàcil ni còmoda. Amb aquest teló de fons podem fer aquestes afirmacions bàsiques.

AFIRMACIONS BÀSIQUES

Emigrar: un dret

La construcció de la pau està íntimament lligada amb la lliure circulació de les persones i amb el respecte eficaç dels drets a la immigració i a l'emigració¹⁷ Afirmem el dret natural de l'home a usar dels béns materials i espirituals amb els quals «obté més plenament i amb més facilitat la perfecció pròpia»¹⁸. Però, quan un Estat té escassetat de béns i superpoblació, i no pot proporcionar als habitants els béns necessaris o els somet a condicions que atempten contra la dignitat humana, tothom té el dret d'emigrar, d'escollir un nou domicili a l'estranger i de crear unes condicions de vida dignes de l'home. Aquest dret no sols pertany plenament als individus sinó també a les famílies. Per això, «que en

16 Jer. 22, 13-17

17 Pau IV, Dia mundial de la pau, 1969

18 Motu Proprio i Instrucció de Congregació dels bisbes sobre la pastoral dels emigrants. 22 d'agost de 1969, n.º 7

l'ordenament de les migracions resti ben assegurada la convivència de la llar»¹⁹, tenint en compte les necessitats de les famílies, sobretot pel que fa a l'allotjament, educació dels fills, condicions de treball, seguretat social i règim tributari²⁰.

Les autoritats públiques conculcarien injustament un dret de la persona humana si impediessin l'emigració o la immigració o hi posaven traves, llevat que ho reclamessin unes raons de bé comú greus i fundades²¹. Les nacions estan subjectes a de drets i deures mutus i, per tant, les seves relacions han de regular-se per les normes de la veritat, la justícia, l'activa solidaritat i la llibertat²².

Cal recordar, una i altra vegada, els drets suprems i fonamentals de la persona humana perquè els governants de les nacions els reconeixin i els defensin, o bé perquè tots els emigrants se sentin integrats en les responsabilitats dels ciutadans i de la comunitat i tinguin ben presents els deures que han de complir²³.

Pel que fa als treballadors que provenen d'altres països s'ha de defugir tota mena de discriminació en matèria de remuneració o de condicions de treball. Endemés, la societat, tota sencera, particularment els poders públics, han d'acollir-los com a persones i no solament com a simple mà d'obra útil a la producció²⁴.

També deures a respectar

«Tot aquell que ha d'entrar en contacte amb un altre poble ha d'apreciar molt el seu patrimoni, les seves llengües, els seus costums»²⁵, d'aquí que els immigrants s'han d'acomodar de grat a la comunitat que els acull i han de procurar d'aprendre'n l'idioma, a fi que si s'allarga l'estada o arriba a ser definitiva puguin integrar-se més fàcilment en la nova societat²⁶.

El papa Joan XXIII reblava el clau d'aquest deure en recordar als migrants en un dels seus discursos que han de fer un esforç per tal de superar la temptació d'aïllament que els privaria de reconèixer els valors existencials

19 Vaticà II. Apos. Act. III. núm. 2

20 Instrucció de la Congregació dels bisbes sobre la pastoral dels emigrants, núm. 7

21 Joan XXIII, *Pacem in terris*, núm. 25

22 Joan XXIII, *Pacem in terris*, núm. 80

23 Instrucció de la Congregació dels bisbes... núm. 5

24 Concili Vaticà II, *Gaudium et Spes*, núm. 29

25 Concili Vaticà II, *Ad Gentes*, núm. 26

26 Instrucció de la Congregació, núm. 7

del lloc que els acull. Han d'acceptar del nou país les seves característiques particulars, fent bon esforç endemés per contribuir amb les conviccions pròpies i el propi estil de vida en el desenvolupament de la vida de tots²⁷.

ASPECTES POSITIVS DE LA MIGRACIÓ

Sempre, i no solament ara i ací, quan parlem i parlarem encara de la problemàtica de la migració, caldrà que fem l'esforç de lucidesa per tal de no caure en la negativitat estèril i mentidera de pensar que en el fet de la migració només hi ha aspectes negatius i penosos, sense altres de positius, que no són només l'enriquiment dels més rics. Les migracions, en efecte, fomenten i promouen el coneixement i la col.laboració recíprocs i universals, testifiquen i cultiven la unitat de la família humana i consoliden clarament les relacions fraternals entre els pobles, «en les quals cada una de les parts dóna i rep al mateix temps»²⁸. Negar-se a reconèixer això voldria dir no voler reconèixer tossudament i interessadament una realitat que ha ajudat a fer els moments millors del nostre poble.

NOTES SOCIALS TÍPIQUES I UNIVERSALS

Per tal de poder ser més precisos en l'enumeració i anàlisi de les conseqüències socials de l'emigració, caldria, potser, fer-ho a partir d'una enquesta que ens digués les peculiaritats del fet migratori en cada persona i circumstància. Les conseqüències són, evidentment, ben diferents, segons les raons fonamentals de l'emigració siguin una anada o una fugida, una urgència econòmica o política o una pretesa fugida endavant d'una determinada situació familiar, etc. Quan parlaré ací de les conseqüències o de la problemàtica social que genera normalment tota migració em referiré, principalment, a aquella migració que s'ha fet per millorar el propi estatus econòmic i social. Darrerament he tingut ocasió de parlar amb gent d'alguns països d'Europa molt preocupats també pel fet de la immigració feta per refugiats polítics; unes altres problemàtiques, uns altres raonaments, unes altres preses de posició morals i administratives. No és, avui, el nostre cas.

A LA RECERCA DE TREBALL

L'immigrant ve a la recerca de treball. Sovint el troba encara que no sia sempre, potser, el que havia somniat ni en les condicions que li havien promès. Per a ell serà una millora però una millora que haurà de pagar sempre a un preu altíssim encara que les coses li surtin millor del que havia esperat. Com

27 *Acta Apostolicae Sedis*, LIII, 1961, 20 Ost.

28 Concili Vaticà II, *Apostolicam Actuositatem*, III, núm. 14

diu Jaume Botey en el seu comentari a uns relats d'immigració, haurà de refer les dimensions més importants de la seva vida: relacions, amistats, habitatge, tipus de treball..., el canvi de *paisatge* interior. Necessàriament passarà per una crisi de personalitat i d'adaptació. Arrelat en un món diferent, sovint rural, en uns costums i en un poble, passarà per fases diferents: desarrelament, desorientació davant d'un món que li és o li sembla hostil, nous costums, nous horaris. La durada del que podríem anomenar trauma, perquè ho és, dependrà, segons ens diu l'experiència de cada dia, de la capacitat d'acolliment que tingui l'entorn o la societat que l'acull, de les solidaritats trobades i també d'altres factors fortuïts (amistat, ambient de treball,...).

INESTABILITAT LABORAL

La gran massa migratòria serà constituïda per una força de treball no-qualificada que de manera automàtica serà la mà d'obra barata de peonatge que necessita tota societat en creixement. Bona matèria prima per a les arbitrarietats i els abusos, més, si hi arriba a haver una sobreoferta il.legal de mà d'obra. Aquesta inseguretat marca negativament una bona part de la migració treballadora amb moltes conseqüències psicològiques i socials.

DESARRELAMENT CULTURAL

Sota el nom de la socialització entenem el procés del naixement de la personalitat en dependència del medi ambient social. Aquest procés no està limitat a una edat determinada sinó que es realitza durant tota la vida. La socialització es refereix a la personalitat completa i no solament a uns criteris encunyats. Tot influeix: la família, l'escola, el lloc de treball, les instal.lacions de temps lliure,... Es parla de la socialització de l'escola, la socialització de la indústria, de socialització dels mitjans, de socialització fora de l'escola... El procés de socialització emmarca allò que anomenem identitat cultural²⁹.

Entenem la cultura en el sentit més ample. Deixant-ho tot, els emigrants han deixat tot el seu àmbit cultural amb tots els arrelaments interns i externs, tots els recolzaments, fins i tot inconscients, que necessita com a persona i com a membre d'una comunitat. Els emigrants tant de primera com de segona generació sofreixen, en general, problemes d'identitat. L'explicació i —segons sembla també— la mateixa psicologia social aboca l'immigrant no pas a cercar contactes amb la nova cultura que troba sinó a reafirmar-se en l'autodefensa encara que sols sigui amb maners tan pobres com lligar-se a una botiga o a un bar que representa el seu cordó

29 Joan Tosta Àlvarez a la «Setmana d'estudis sobre l'Emigració», Madrid, 1985

umbilical perquè el lliga amb la cultura deixada. Això es diu fàcilment, però no passa, en concret, sense una gran sofrença de les persones. Una sofrença que moltes vegades no sabran definir ni explicar i que en altres pot manifestar-se amb un rebuig instintiu a la nova cultura que troben, que no entenen i que potser consideren hostil.

La societat que acull farà bé de facilitar el contacte de l'immigrant amb la cultura del país, encara que mai amb la voluntat ni amb la injusta i ingènua esperança que amb una cultura se'n desplaça una altra. Cal apropar l'immigrant tant com sigui possible a la cultura autòctona, sempre amb un gran respecte per les cultures que han deixat, sempre com una oferta i mai com una imposició. La tasca que, a nivell escolar i a altres nivells, està fent d'uns anys ençà la conselleria d'Educació és meritòria i lloable i ha assolit els seus fruits o, al menys, alguns fruits ben positius. No falta algun entès que diu que no creu en el biculturalisme ni tan sols tractant-se de la segona generació. Hi deurà haver de tot...

Molts observadors europeus, a la vista de l'obertura de fronteres a mà d'obra d'altres continents i d'altres àmbits culturals ben diferents dels nostres i del nostre món occidental, es fan la pregunta de si anem a si som ja en una Europa pluricultural... És clar que aquesta nova realitat obliga a les societats, també a la nostra, a prendre actituds molt positives i serenes des d'un gran amor a la pròpia cultura i, a la vegada, un gran respecte a la cultura d'altri. Si no es vigila hi pot haver un bon toc de xovinisme en determinades manifestacions de dubtós patriotisme que veu només en la immigració un perill per a la pròpia identitat mentre accepten embadocuits «altres influències exògenes i estrangeritzants: els costums, els models de vida americanitzants i uniformadors, les multinacionals..., més perilloses per a la destrucció d'un poble, per la subtilitat amb què es presenten, el seu poder econòmic i polític, perquè els seus centres de decisió són més allunyats i són impersonals»³⁰.

LA LLENGUA

Tots sabem que la llengua és un element essencial de la cultura de cadascú, instrument bàsic de comunicació, aglutinant fort i integrador de molt altres valors personals i socials. Si sabem què representa la nostra llengua per a nosaltres i hem sofert alguna vegada pel que fa a la llengua, alguna mena de repressió, estarem prou preparats per comprendre quina gran pèrdua representa el fet que una persona o família aterri, de sobte, forçada per qualsevulla circumstància, en un ambient, la llengua del qual li és totalment forastera. De sobte, la llengua que s'ha mamat, aquella en què

30 Jaume Botey, «Comentari a 50 relats d'immigració» dins «Perspectiva social», núm.15, p.87

s'han començat i continuat expressant els sentiments més profunds i les idees més pròpies esdevé un vehicle estrany en els camins de la normalitat. Un trauma que ho és menys a Andorra on quasi tothom els comprèn, si es tracta del castellà i el francès. Un trauma necessari, però un trauma que, com altres, ho serà menys, segons l'edat, el grau de cultura previ, les relacions que freqüenti o pugui freqüentar i també la bona voluntat d'integració i respecte a la llengua i cultura que s'ha trobat. També ací cal reconèixer que cada dia té més suport aquesta voluntat d'integració per part de la conselleria corresponent i els seus serveis, però no podem oblidar, com hem dit abans, que es tracta d'un compromís social de tots i que tots hi podem col·laborar a l'hora de fer, als nouvinguts, el servei d'apropar-los a la nostra cultura i, per tant, a la nostra llengua. Altra vegada hem de dir que mesures en alguna manera coercitives no serviren de res i, a la vegada, serien injustes.

LA FAMÍLIA

Sovint, el sol fet de l'emigració ja pressuposa un trencament amb la família. Suposa un allunyament de la major part de la família, de part d'ella o, al menys —que no és poc—, del lloc del seu assentament històric i natural. Família vol dir moltes coses per a nosaltres i per als altres. Emigrar vol dir una mena de trencament en el món de les relacions més íntimes i personals. Per això tota reglamentació haurà de tenir en les perspectives més propera o més llunyana la possibilitat d'un reagrupament familiar, si és volgut pels interessats. Per altra part cal reconèixer que les conseqüències del desarrelament on més aviat es manifesten és en la vida familiar quan queda sense la protecció natural del marc social i a l'hora que la família emigrant, com tantes famílies, pateix l'enfrontament generacional, la crisi de valors i altres fets que trasbalsen la nostra vida d'avui més que la dels nostres avantpassats.

EL SEU POBLE

Quin és el seu poble? Tenen, els emigrants, *el seu poble*? Ells parlen de *su pueblo* i és normal que així sia. No hi han trencat pas ni, normalment, hi trencarà mai del tot. Però, de fet, quin és el seu poble? ¿El poble on treballen, ploren, riuen, es diverteixen, somnien, els fills hi estudien i juguen? *Tothom té dret a tenir una pàtria*, un país que sia *el seu país*, una història que sia la seva història i, cal pensar-hi, que sia la història dels seus fills. Uns fills sense pàtria, sense país, sense història? Si la immigració es fa permanent ¿de què serveix un poble en què no comptarà jamai el seu parer a l'hora de fer o desfer allò que afectarà directament la seva vida i la dels seus fills? Un problema que no pot solucionar-se si no és amb molta voluntat i amb molta lucidesa per part de tots. Un problema, lligat a molts altres, com és ben natural i comprensible.

CASA SEVA

El seny popular té moltes dites que fan referència a la importància que té la casa a l'hora de fer la persona i la societat. Un país com el nostre, que s'ha regit durant segles per una normativa articulada totalment pel seny popular, val la pena que el tingui també ara.

Costa d'estimar i servir de cor el país en què no hi estàs arrelat. Costa de posar arrels quan no tens ni el test on posar-les. És el problema de la migració arreu i també, per tant, a casa nostra. Que l'habitatge sia un problema a Andorra és una realitat que costa de ser entesa per aquells que visiten el nostre país de passada i només s'adonen del ritme endimoniat amb que es construeix... Ells no saben ni poden saber que la crisi de l'habitatge és una crisi forta al nostre país. És clar que parlem d'un pis social que vol dir una casa assequible i possible, encara que sia amb massa esforç, en la majoria dels immigrants. Viure en càmpings, fet que algunes vegades hem denunciat, l'amuntegament de famílies en un sol pis, evidentment insuficient per a una vida elementalment humana, uns preus de lloguer que s'emporten la major part del sou, la impossibilitat, per tant, de pensar que un dia, amb molt d'esforç es podrà dir *casa meva*... És difícil parlar d'integració, d'assimilació en aquestes circumstàncies. Les batllies deuen saber de les picaresques d'alguns però també de les tragèdies de molts d'altres en tot allò que fa referència als endarreriments en el pagament de lloguers. Tots en sabem massa de coses en aquesta línia. ¿Amb quina ètica o moral es pot justificar que el lloguer normal a Andorra sigui superior al 60% del sou base?

És impossible a Andorra un habitatge social? Així ho hem hagut d'escoltar moltes vegades; alguns ens han parlat de costos de la construcció i ens han colgat amb uns comptes que et menen a la tesi de la impossibilitat; altres et donen com a raó la manca de voluntat política a compte dels interessos econòmics que prevalen sobre el bé comú i la justícia social. Costa de creure aquesta raó i no es pot demostrar amb matemàtiques, com l'altra. El que creiem fermament és que l'administració pot i ha de fer possible l'habitatge social amb la mena de protecció oficial que calgui. Altres despeses semblen impossibles i menys necessàries i es fan. L'administració, que condiciona l'admissió del temporer a la seguretat d'un habitatge i un sou —se suposen dignes—, ha de fer que aquesta urgència sia possible. O és que esperem una immigració amb la casa portàtil a l'esquena?

Suposo que ja ningú fa passar la sortida d'aquest greu problema d'Andorra per una solució que pressuposaria la creació d'alguna mena de ciutat-dormitori més enllà de les nostres fronteres. L'anàlisi d'aquesta proposta de solució ens menaria molt lluny i seria prou dura com per estalviar-la, en l'esperança que haurà estat una sortida a un problema

greu que s'ha proposat, com de passada, sense massa filosofies al darrere. Fa pocs dies, l'alcalde de la Seu d'Urgell feia a aquesta suposada proposta, un comentari ple de bon seny i de dignitat i, a la vegada, amb un gran respecte per al nostre país i els nostres problemes.

SOLUCIÓ: ELS TEMPORERS?

No tenim dret de pensar que els temporers puguin ser la solució del problema laboral i social del país. No som gens originals quan fem la proposta i, menys, si de l'experiència en fem la *solució*. Europa sencera ha fet ja aquests plantejaments de moltes i diverses maneres i han fet encendre els semàfors vermells o taronja en les torres de vigilància i salvaguarda dels drets humans més elementals³¹. Perquè en el temporer s'agreugen tots els problemes que ja ha de sofrir l'immigrant pel fet de ser-ho i, més encara, si la legislació que en faci l'ordenament no té en compte aquesta gravíssima dificultat.

PROBLEMA DE TOTS? PROBLEMA PETIT?

El fet que el problema de la migració preocupi greument tota Europa i el món sencer i en molts llocs amb notes reals d'autèntica tragèdia no fa pas més petit el nostre problema. Tampoc podem prendre com a solució mimètica del que han fet altres països perquè les circumstàncies del fet són massa diferents arreu. Ni tan sols podem quedar satisfets, apropant-nos a les solucions engegades pels més alts organismes de la nostra Europa³² que podrien conduir el rol social, polític i cultural dels immigrants sota el signe de la por i la intolerència.

ANDORRA AMB ELS SEU PROBLEMA I LES SEVES SOLUCIONS

Durant els darrers temps s'estan fent estudis, informes i enquestes que suposen un interès manifest de les nostres autoritats per trobar solució al nostre problema. En moltes coses ens veiem coincidents amb la resta d'Europa pel que fa als problemes i a les solucions i no ens ha de doldre, malgrat el que hem dit abans, però el nostre problema té una fesomia peculiar. Ens cal fer atenció a les nostres peculiaritats.

LA PERVIVÈNCIA DEL PAÍS I EL MANTENIMENT DE LA PAU SOCIAL

L'informe de G. Tapinos, en el seu conjunt i en les seves recomanacions finals de la síntesi, convida el país a prendre determinis garantidors de la

31 Claudio Calvaruso, *Sottoproletariato in Svizzera*

32 Antonio Perotti a la «II Trobada europea de responsables de pastoral d'emigrants», Blankengerçe, Bèlgica, març de 1984

pròpia pervivència i de la pau social, afegiria jo. Si el país és generós a l'hora d'ampliar la via d'accés a la nacionalitat aquest fet serà generador de més sensibilitat social en tot el nostre país i quedarà força barrat el pas a molts elements distorsionadors de la convivència, generadors de tensions i destructors de la pau social que encara és un bé possible si no ens cega l'egoisme i l'afany de mantenir i augmentar privilegis tarats d'injustícia i mancats d'humanitat.

Crec que el sostre humà i social del país, garantia de la pau i de la convivència més ordenada, l'hauriem de posar el més amunt possible per al bé de tots, en dir de tots ho dic amb plena consciència i convenciment. Això, però, crec fermament que no serà possible si el país no pren el determini, en les instàncies que correspongui, de fixar seriosament i responsablement el sostre de creixement econòmic. No és que no vegem tots que no es tracta d'un determini fàcil. Altres països l'han hagut de fer i l'han fet i no costa gaire de veure que a Andorra li ha arribat el moment. És certament inajornable.

PODEM!

Permeteu-me d'acabar amb les mateixes paraules amb què G. Tapinos acaba el seu informe.

«El pas d'una economia muntanyenca tradicional a una economia complexa desenvolupada, ha constituït una veritable revolució en la història de les Valls. Testimonia la capacitat d'adaptació dels andorrans als canvis de l'entorn econòmic, bo i conservant l'originalitat del seu estatut nacional. Amb la nova transformació que comença, el Principat d'Andorra prendrà el lloc que li correspon al rengle de les nacions modernes».

Una afirmació optimista i encoratjadora i un greu repte per a nosaltres, els andorrans.

Agustí Font

Membre del consell d'administració i vice-president de la Caixa Andorrana de Seguretat Social de 1975 a 1980 i, dins aquest període, president del consell d'administració del Centre Hospitalari Andorrà. Nomenat president de Càritas Andorrana, l'any 1984, càrrec que ocupa d'aleshores ençà

LA POLÍTICA D'IMMIGRACIÓ A ANDORRA (1980-1989)

Ladislau Baró Solà

QÜESTIONS PRELIMINARS

Ens cal, d'entrada, advertir que situem la present reflexió dins el marc de la discussió interdisciplinària sobre la problemàtica de la immigració a Andorra (un dels temes clau, tant pel que fa al present com al futur més immediat del nostre país) que se'ns ha proposat en aquesta edició de la Universitat Catalana d'Estiu. Reflexió que volem encarar sota el punt de vista de la *ciència política* per tal de tractar d'esbrinar com s'ha articulat la presa de decisions en matèria d'immigració. (No entrarem, però, en la consideració dels referents teòrics i metodològics que aquest enfocament comporta ja que tenim el temps limitat a l'hora de dur a terme la present exposició.) Sí que ens cal, en canvi, dibuixar l'estratègia bàsica d'aproximació al tema: no ens acontentarem a fer únicament un estudi de la legislació que ha regulat i regula el tema de la immigració, tot i que aquest és un aspecte molt important per a les nostres reflexions; així tractarem de superar un enfocament eminentment jurídic i assajarem d'esbrinar com s'articula realment la *presa de decisions* en el tema que ens ocupa. Per tant, farem referència a l'*organització formal* de la política d'immigració i, a la vegada, a la seva *execució real*, i tractarem de captar la distància existent entre aquests dos àmbits diferenciats. Una breu advertència: cal escoltar amb precaució i reserva moltes de les conclusions que aquí exposarem ja que les nostres investigacions es troben encara en una fase embrionària.

Un cop feta la consideració sobre l'estratègia bàsica d'aproximació al tema, ens cal definir la dimensió temporal del període estudiat. El títol inicial de

la present xerrada ens proposa una reflexió a l'entorn dels *darrers anys*, deixant-nos un marge de maniobra força ampli que cal tractar de concretar. Ens interessa centrar-nos en els anys 80, durant els quals es pot parlar pròpiament de l'execució d'una determinada política d'immigració a Andorra. Aquells requisits que normalment es considera que ha de tenir una *política pública* concreta (*policy*, segons la terminologia anglosaxona) s'acompleixen en aquest període de forma força clara: identificació d'un problema; formulació de solucions; presa de decisions; disseny d'un programa d'acció i avaluació.

De qualsevol forma, volem fer un breu esment del període que ve delimitat pels anys 70. El reconeixement del tema de la immigració en termes de problema és notori, com a mínim, durant tota la dècada dels 70; no obstant això, fins el 1980 la política que es porta a terme consisteix a *deixar fer*, sense emprendre cap programa d'acció. Així, podríem dir, fent una anàlisi retrospectiva, que queda dibuixada una primera fase (1970-80) en la qual s'identifica el problema i es decideix *no fer res*; durant aquest període es considera la immigració com a qüestió conflictiva —les estadístiques canten—, però aquesta qüestió no s'aconsegueix plantejar en els seus justos termes. En aquest sentit, completant la clàssica sentència que ens diu que *qui defineix, decideix* podríem dir que *qui identifica un problema però no el defineix, decideix no fer res*. Aquesta darrera frase explícita clarament la política d'immigració dels anys 70.

En canvi, a partir de 1980 s'articula una política d'immigració definida: s'opta per tractar de regular el creixement demogràfic basat en la immigració. El decret de Bases sobre Immigració del 26 de juny de 1980 és el principal instrument legal d'aquesta política. La immigració és considerada a partir d'aquest moment com un tema d'agenda pública i es decideix dur a terme un programa d'actuació per tal de regular l'entrada de treballadors estrangers.

Així, ens trobem amb un tema identificat durant els anys 70, contra el qual s'actua a partir de 1980; per tant, un primer element caracteritzador de la política que ens ocupa és la *manca d'anticipació* a l'hora d'encarar el problema (i aquesta absència d'anticipació ha de ser considerada a la vegada com a causa i com a conseqüència de la complexitat del tema). En altres paraules, el principal problema consisteix a definir els termes d'aquesta qüestió: per un costat, els poders públics són conscients de la no-anticipació, les fortes implicacions polítiques del tema i la rellevància que aquest té en la vida econòmica d'Andorra; d'altra banda, són evidents les dificultats detectades a l'hora de definir les alternatives i concretar el nombre de variables vinculades al problema.

ANÀLISI DE LA POLÍTICA D'IMMIGRACIÓ DELS ANYS 80

Aquest és l'objectiu central de la nostra ponència. Per tal d'estudiar la política d'immigració dels 80 —coneguda també com la *via administrativa* (Tapinos) o com la política de quotes— desenvoluparem l'anàlisi en dues instàncies diferenciades, ja explicitades anteriorment; la formal i la real.

El dibuix formal

Els aspectes formals queden definits pel decret de Bases sobre Immigració del 26 de juny de 1980 i corregits per les Disposicions Complementàries del 25 d'abril de 1984 que incorporen les modificacions incloses pel decret de Reforma de 1981.

Segons els textos legals, els objectius perseguits pel poders públics són: fixar competències entre els diferents òrgans i frenar el creixement econòmic i demogràfic del país. (Noteu que en certa forma es pretén dibuixar una mena d'instrument de política econòmica.)

A la vegada, l'òrgan clau per a la consecució d'aquests objectius és la comissió mixta, abans de les Disposicions Complementàries, per dos representants dels veguers i dos del Consell General i, després de les esmentades Disposicions, per dos representants dels veguers i dos del Consell Executiu. La comissió mixta d'alt nivell —formada pel propis veguers, el cap de govern i el conseller de Treball—, per la seva banda, només es reunirà *en casos d'especial transcendència*.

Segons la legislació, les pautes a seguir a l'hora d'elaborar la política d'immigració són les següents:

- a) el Consell General, a proposta de govern, fixa les quotes semestrals o anuals d'immigració
- b) la comissió mixta pot formular observacions que poden conduir el Consell General a reconsiderar les quotes.

Una primera conclusió sembla obligada: la primera disposició ens diu que el Consell General fixa les quotes i la segona disposició treu força a la primera. Per tant, el primer objectiu —delimitar competències— no sembla gaire ben assolit. A més, el decret de Bases deixa en realitat obert un semi-interrogant: qui fixa les quotes? La resposta podria ser la següent: el Consell General, però amb la possibilitat d'haver-les de refixar si la comissió mixta d'alt nivell ho considera oportú. És a dir, aquesta darrera institució manté una mena de dret de vet sobre les decisions del Consell

General.

S'imposa una doble valoració:

- a) la consideració de la posició jurídica de la comissió mixta dins el decret ens fa veure el seu caràcter ambivalent. Tant la composició com el criteri de decisió deixen entreveure una certa vocació paritària, d'equilibrar la rellevància dels veguers i la del Consell General. En certa forma, es configura un *equilibri descentrat*, recolzat en darrera instància a favor dels veguers, que poden incidir de forma determinant en el control dels fluxos d'immigració
- b) l'estudi del decret de Bases i de les atribucions i les competències de la comissió mixta ens porta a considerar que aquest equilibri descentrat es tradueix en una tendència al bloqueig de les decisions. Així, la tensió entre la vocació paritària i l'exigència d'unanimitat decisòria no ha estat ben resolta en la present llei. En aquest sentit —i no cal ser un experimentat jurista per adonar-se'n— ens podem preguntar com una comissió, que ha de decidir per unanimitat, composta per membres del Consell o del govern i pels veguers, pot vetar un acord pres amb anterioritat pel Consell a proposta del govern. Per tant, una segona gran conclusió que podem extreure de l'estudi d'aquests textos legislatius és la que ve definida per una *propensió al bloqueig decisor*, induïda per la pròpia redacció dels decrets.

En síntesi, ens queda configurada una política que implica el govern, el Consell General i els veguers, que atorga gran importància als serveis tècnics de govern, que són els encarregats de confrontar les demandes de les empreses amb la conjuntura econòmica i les orientacions polítiques del país per tal de dissenyar la quota d'immigració.

Per cloure les consideracions sobre els aspectes formals, podríem dir que les lleis dibuixen —en els seus trets essencials— una política d'immigració que podríem qualificar de *racionalitat limitada*: per un costat, hi ha uns objectius i uns mitjans per assolir-los; però, a la vegada, la tendència al bloqueig de decisió introdueix un límit a un plantejament que pretén ser racional.

El funcionament real

El polític, però, no es pot acontentar únicament amb l'anàlisi dels aspectes purament normatius d'una determinada política. Li cal estudiar l'articulació real d'aquesta política, fent una aproximació empírica al seu funcionament.

Sense entrar en la consideració de mètodes i de tècniques de treball concrets, cal assenyalar el necessari recurs a l'observació directa, a l'ús de diferents documents comptables i administratius i, sobretot, a l'entrevista en profunditat amb els principals actors implicats en el procés estudiat. Els *actors* que determinen el funcionament real d'aquesta política són força nombrosos a causa de la complexitat del tema en qüestió. De forma esquemàtica els podem classificar de la següent manera:

Poders públics i òrgans administratius. Tenen capacitat de regulació directa del procés estudiat. Podriem fer la diferenciació entre els actors legisladors-reguladors, com ara els veguers, el Consell General i el govern, i els actors implementadors com són determinats polítics, funcionaris, gestors, alts càrrecs de policia, etc.

Grups polítics. Cal remarcar que, malgrat que a Andorra els partits no tinguin reconeixement legal, la presència de grups polítics és força rellevant. En general es tracta de grups units per vincles de tipus *clientelar* que concentren la seva activitat, de forma estacional, quan s'apropen els períodes electorals. De qualsevol manera, a les parròquies més poblades, hom hi localitza agrupacions de caire més modern i permanent. Els membres d'aquests grups, que, a la vegada, ocupen càrrecs institucionals, fan funcions d'enllaç entre el sistema polític i el social i tenen una important capacitat per exercir pressió.

Grups d'interès. És un conjunt molt ampli i heterogeni (grups d'influència, grups afectats, etc.). La societat andorrana, en determinats aspectes, està poc vertebrada però en altres presenta nivells d'organització i de corporativisme força elevats. Determinades associacions professionals i d'empresaris són els grups amb major capacitat d'influència —hotelers, advocats, constructors— i a diferència dels grups polítics no tenen una activitat estacional sinó una bona infraestructura operativa, reconeixement legal i permanència temporal, i alhora mantenen relacions més que fluides amb els càrrecs polítics.

Un grup d'interès important ve definit per les associacions de residents i de treballadors que es troben en una situació de relativa marginació, tant real com legal, però que indirectament constitueixen un important factor de canvi en la vida política andorrana.

Actors exògens. Un país com Andorra, de petites dimensions, d'economia dependent de l'exterior, definit per un sistema polític que té nombrosos centres de decisió situats fora del seu territori, i que a la vegada es troba en ple procés de diàleg i negociació amb Europa, té forçosament

nombrosos grups i actors exògens implicats en els processos polítics andorrans —i més si parlem d'un tema amb tantes ramificacions com el de la immigració. Ara, però, volem deixar únicament constància de la seva presència perquè el seu estudi ultrapassa l'àmbit de la present exposició.

Aquests quatre grups d'actors ens dibuixen un primer mapa on hi queda reflectida la xarxa d'interessos que es poden aglutinar al voltant del tema de la immigració. (No pretenem, però, especificar quins han estat els actors entrevistats ni els criteris de selecció ni altres qüestions de caire més tècnic.) Ens interessa anar directament a la conclusió bàsica determinada per les entrevistes: el dibuix formal de la política d'immigració queda en bona part subvertit a través de la seva execució.

Així, es configura un nou esquema de funcionament pel que fa a la fixació de quotes. D'entrada, cal assenyalar que els grups d'interès pressionent en tres instàncies diferenciades: veguers, Consell general i govern. De forma especial, cal esmentar les pressions rebudes pels serveis tècnics de govern, centrades en la persona del responsable del Servei d'Immigració; en aquest sentit, cal dir que quan aquest darrer proposa una quota al govern i al Consell General (primer pas descrit pel decret de Bases), els mecanismes de decisió real ja han actuat prèviament i han definit les xifres de la quota (això explica el fet que gairebé mai cap autoritat no hagi modificat, dins les pautes previstes per la llei, alguna quota d'immigració). Per tant, el responsable de servei d'immigració queda definit com a l'element catalitzador de les diferents pressions efectuades pels actors implicats en el procés, a la vegada que fa les funcions de *personatge-nexe* de la política d'immigració. En aquest sentit, queda encarregat de rebre pressions, de direcció oposada, fer compatibles els interessos de les empreses amb la política general de govern, i dibuixar la quota. En definitiva, és l'encarregat de *gestionar les contradiccions* que ha patit la política d'immigració dels anys 80. La dimissió del responsable del servei d'Immigració (desembre de 1988) posa en evidència el bloqueig decisor i la complexitat de les contradiccions que envolten la política de quotes.

Recapitulant, hem de remarcar que ens queda configurat un mapa de decisió força complicat. El problema s'inscriu en un marc legal contradictori en matèria d'immigració, vinculat a una trama institucional de caràcter encara més contradictori. A més, l'articulació real de la decisió —en la qual els veguers tenen una forta incidència— no només subverteix l'esquema formal sinó que a partir de 1987 es vehicula al marge d'aquest esquema. (A partir de 1987 la comissió mixta d'alt nivell no es reuneix més.)

La situació actual (1988-89) sembla apuntar cap a un esgotament del model de la política de quotes. El nivell d'incertesa és bastant elevat.

Aquest estancament de la via administrativa es caracteritza per: pressions creixents del mercat de treball; contradiccions de la reglamentació; manca d'acord polític.

En qualsevol cas, el problema no està resolt, ni de bon tros. Les quotes continuen sent fixades gairebé per inèrcia i no donen satisfacció a ningú. Pel moment, el mercat del treball es nodreix en bona part de la immigració clandestina, tolerada pels poders públics.

Els models de decisió

D'altra banda, si el que volem és conceptualitzar el model de decisió que defineix la política d'immigració del període 1980-88 ens cal assenyalar que, enfront del model de *racionalitat limitada* que dibuixava la legislació, queda ara definit un model *incrementalista*, de l'*anar tirant*, que troba una clara expressió si analitzem l'execució real de la política d'immigració. Les característiques d'aquest model són les següents: s'identifiquen molts *decisors* vinculats en una relació d'interdependència; les dificultats per fixar els objectius i perfilar els mitjans són importants; la informació sobre el tema no és ni suficient ni clara; el món dels fets i el dels valors i les opinions es troben sovint en col·lisió i les variables a considerar són nombrosíssimes.

En aquest context, el *decisor* no pot tractar d'arribar a l'*òptim racional*, únicament pot cercar un *compromís* entre tots o alguns dels interessos afectats.

Els darrers anys, però, —sobretot a partir de la dimissió del gerent de la política de quotes— semblen conduir-nos, cada cop més, cap a allò que els politòlegs americans anomenen el *model de la paperera*. Aquest model es descriu com segueix:

- a) els objectius no surten de l'ambigüitat: aquest aspecte és especialment clar per tal com no se sap quin tipus de creixement econòmic i demogràfic es vol
- b) els nombrosos actors implicats participen en diferents moments del procés i les interferències són constants. Els més agosarats podrien dir que la decisió ara és un fet atzarós.

Aquesta situació només es pot entendre si es considera el context d'incertesa que el procés de reforma institucional i, sobretot, la negociació amb la CEE han introduït dins la vida política andorrana. D'altra banda, cal dir que aquesta propensió al bloqueig de decisió que hem detectat en la política d'immigració no és l'excepció de les polítiques públiques

andorrans sinó la regla, començant per la pròpia política de reforma de les institucions, paradigma de tots els bloquejos.

Pel que fa a la problemàtica socioeconòmica, és evident que als andorrans se'ns planteja un dilema poc còmode —com aquells que els economistes defineixen entre l'opció dels cànons o bé la de la mantega. Hem de triar entre estabilitat, cohesió social i identitat nacional o creixement econòmic, més o menys ininterromput. Es tracta de decidir-se, com es veu, per *béns públics* que presenten un grau molt elevat d'*incompatibilitat*.

A TALL DE VALORACIÓ FINAL

Per cloure aquesta esquemàtica exposició —la veritat és que no *gosem concloure res*— voldríem proposar als amables oïdors dos possibles *estils per arrodonir* la xerrada. Així, cadascú pot triar aquell que més s'ajusti a les seves preferències.

Es pot afirmar, fent una avaluació de la política d'immigració des de l'òptica dels *resultats*, que, malgrat el bloqueig de decisió i les irracionalitats que es detecten, la situació no és massa insatisfactòria: el benestar econòmic és prou important i, tot i que el desequilibri demogràfic és elevat, les tensions socials no són pas més extremes que les que pateixen els Estats veïns. En aquest sentit, cal entendre la política d'immigració (i la de reforma i totes les altres) dins la peculiar *racionalitat interna* del sistema polític andorrà; una nacionalitat que fa que, malgrat el bloqueig legislatiu i de decisió, les coses funcionin com si els diferents actors polítics es neutralitzessin i l'Estat fos reduït a la mínima expressió per a major benestar dels ciutadans andorrans que viurien en l'harmonia suggerida per les lleis del mercat. La *mà invisible* queda constituïda com a gran agent de resolució dels problemes.

L'altre final possible d'aquesta xerrada segurament no complaurà tant a tots aquells que han estat temptats per la darrera onada de liberalisme. En tot cas, defineix una opció tan explicitable i plausible com l'anterior. Aquesta segona proposta considera que únicament es poden solucionar els problemes definint-los prèviament. En aquest sentit, seria urgent desbloquejar el procés de reforma institucional i avançar cap a una demarcació de competències que permetés atacar de forma racional els diversos temes.

Així, als polítics se'ls hauria d'exigir la dissolució de l'actual context d'incertesa que pot conduir a un agreujament de les contradiccions que pateix l'Andorra dels nostres dies. Aquesta exigència es concretaria en un doble imperatiu:

- a) capacitat de generar consens entre els diferents grups polítics i d'interès
- b) capacitat tècnica per encarar els problemes.

A partir d'aquestes consideracions es podria superar el dilema que es planteja entre l'estabilitat social i el desenvolupament econòmic. Això és tant com demanar als nostres polítics que superin la miopia del curt termini i es posin, sense dilacions, les ulleres del mig i llarg termini.

Ladislau Baró Solà

Llicenciat en Història Contemporània i Geografia Humana per la Universitat de Barcelona; en Ciències Polítiques i Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment (1991) és ministre d'Educació, Cultura i Joventut

DEBAT DE LA TARDA

Eugeni Giral

Una observació sobre la política d'immigració a Andorra. L'emigració segurament és de tot el segle XIX, però hi ha un moment on s'estanca i reprèn precisament a conseqüència de la Primera Guerra europea. Un seguit de gent i d'andorrans troben feina a Catalunya i, per tant, s'accentua l'emigració cap a Barcelona. Però, la iniciativa política no la porten aquests emigrants a Barcelona que, més tard, al començament dels anys 30, seran nombrosos. Curiosament, no és un grup autònom sinó que, quan llegeixes els seus papers i les seves revistes, veus que estan molt pendents d'un petit grup d'andorrans emigrats a Besiers. L'Agrupació Andorrana de Residents a Barcelona diu: *Ens atenim al manifest de Besiers*. Per tant, tot surt de Besiers. ¿Com és que els historiadors no ho han anat a veure, per mirar el que feien? Semblen pocs, però deuen ser més il·lustrats o avançats que els que són a Barcelona.

A Barcelona, hi ha personalitats concretes, el Bonell, per exemple, que al moment de la crisi de 1933 acabarà sent el secretari del Consell General, per tant, amb un bon lloc, molt essencial. La crisi ve provocada, en gran part, per la nefasta actuació del Picart, que és el secretari perpetu de tot Andorra, amb una confusió de poders absoluta: és secretari del Consell General però també és secretari particular del veguer francès. Aleshores, ¿com pot ser que a l'hora de veritat no li expliqués el que discutien els consellers de la Vall o a l'inversa? A Andorra, solament hi ha dos notaris: a més a més és un dels dos notaris. Ho és tot: és el secretari del Tribunal de Corts. ¿Com pot ser que aquest senyor fes tots els papers de l'època? És clar que té una actuació molt essencial, és un personatge centralíssim. ¿Com és que ningú no ha explicat ben bé què feia i què volia fer?

Comença aquí, i aquells grups d'andorrans de Barcelona i Besiers demanen una certa política d'immigració. Cal tenir un permís de treball a Espanya: els andorrans de l'Agrupació Andorrana de Residents a Barcelona demanen al Consell General i als coprínceps que els recolzin per tal que el govern espanyol els doni facilitats per instal·lar-se. Passen un mesos, comença la Guerra Civil espanyola i això s'estrionca. Però, allà, en el nucli més actiu dels exiliats andorrans per motius econòmics, dels emigrants, hi ha consciència que és una qüestió a resoldre. Al mateix temps, en uns mesos aterren a Andorra mil persones per una població de cinc mil habitants: això ho trastorna tot. Són els obrers de les empreses FHASA i Firmes.

En teoria, FHASA diu: *amb preferència es col·locaran treballadors d'Andorra; en el cas que s'hagin de col·locar forans es mirarà que hi hagi una certa igualtat entre treballadors espanyols i francesos, amb un acord que precisa que serà sempre i quan les circumstàncies econòmiques ho permetin*. Era evident que no ho permetien car ja aleshores els sous francesos eren molt més alts que els sous espanyols. Es podia suposar que no es trobaria treballadors francesos disposats a treballar a Andorra. Per tant, des de la primera vegada que en la política andorrana hi ha una regulació de la immigració ja es fan uns supòsits inviables, diríem irrealistes. No és, com a vegades s'ha dit, una immigració que vingui de lluny. Això passa l'any 1929, moment de les onades migratòries a Barcelona, amb l'Exposició Universal, la construcció de les grans obres públiques, el metro, etc. A Andorra, la immigració és fonamental del primer cercle. ¿Com es pot saber, ja que no s'han conservat els llibres de registres de treballadors ni dels pagaments? Al llarg de la construcció de les obres de FHASA hi ha diversos accidents, quan es mira qui mor o qui queda ferit, es veu que són gent sobretot del Pirineu: veïns de Vallferrera, de Tírvia... Els obrers havien de ser bastant del primer cercle que envolta Andorra.

No hi ha una sola vaga sinó diverses al llarg dels dos o tres anys. Són reprimides amb una duresa brutal. L'empresa liquida, paga fins al dia i expulsa d'Andorra tots els treballadors. Al cap de pocs dies aquests tornen a acceptar i la immensa majoria tornar a treballar. Això vol dir que van anar a un poble relativament a prop. No va ser el treballador que diu: *Ara me'n vaig una altra vegada a Cadis*. Car no hagués tornat. Si tornava al cap de tres dies havia de ser d'Osca, de l'Urgell, màxim de Saragossa. No podia ser de lluny.

Tot això s'acaba bastant en sec. FHASA s'havia compromès a fer carreteres i les fa en un parell d'anys. Fa el que anomenem el tercer salt, que serà l'únic, el d'Engolasters-Escalades, i no faran mai els altres dos salts. Per tant, els pobres obrers veuen que s'està acabant el primer salt i pensen que començarà el de Sispony i la presa de Sant Antoni, i que després vindrà l'altre. Estan dubtant un cert temps: han de marxar definitivament? L'empresa no els diu gran cosa.

El Consell General trenca la concessió perquè és evident que no faran el segon i tercer salt. Es crea una població flotant, i és el moment en què comença la Guerra Civil. ¿Què fan els obrers que eren a la CNT, com és demostrat? A l'última vaga, FHASA comet una equivocació esgarrifosa però molt típica dels capitalistes colonials. Com que té interessos a la metròpoli s'entén amb el comitè d'allà: fa pujar el comitè de la CNT de Barcelona per resoldre la vaga a Andorra, la qual cosa provoca que els propis treballadors d'Andorra diguin que ja són prou grandets, que si en

Mateu té interessos a Barcelona que se'ls defensi però que ells es cuidaran d'Andorra. Aleshores es troba una solució, i el Consell General fa una primera regulació de condicions de treball. Per tant, no és veritat que el Consell ho nega: aquestes llegendes que s'expliquen, on es diu que el Consell General i la legislació andorrana s'han desentès tota la vida de les regulacions socials no són veritat. L'acta que es va fer a l'època és bastant acceptable: fa unes condicions de treball per a tota la construcció i s'estén a tot el territori. No és cap meravella, però Andorra no estava endarrerida respecte a la regulació d'altres països.

Després, les coses s'han endarrerit molt perquè hi ha hagut un retrocés molt espectacular. Els anys 40 no han estat aclarits; tot és confús. És el mateix tipus de retrocés que arreu: tothom va considerar que es podia tornar enrere, o sigui: *aquí no ha passat res*. El curiós és que des dels anys 1942-1943 tot queda en suspens i així arribem als anys 1975-1978 on torna a haver-hi unes bases de salari mínim. Aquests trenta o quaranta anys són molt confusos; estan a la base de la situació d'ara.

Dirigint-se a Josep Vila

Sobre el que s'ha explicat del sector bancari, jo crec que és absolutament inviable. Una de les dificultats que no s'ha explicat amb claredat és la reglamentació, el sistema de bancs. El govern espanyol, de qualsevol color, no pot acceptar que s'especuli amb el seu diner des d'un altre país, el Principat. Hi ha la impossibilitat de fer d'Andorra una illa de Man. El govern anglès està d'acord que l'illa de Man funcioni així i el govern espanyol, no. Per tant, no és ni la Mitra ni ningú en aquest cas concret: no hi pot haver possibilitats per raons tècniques. El mateix passaria si funcionés amb una altra moneda.

Josep Vila

Crec que la força que tenen els bancs els pot fer capaços de mantenir-se tancats. Si mirem la història recent veurem que hi ha la caiguda d'un govern. Si se l'estudia és probable que un dels sectors importants d'això fos els bancs.

Eugeni Giral

Això és una altra cosa, que és probable. Els set bancs estan d'acord de ser els set i que no en vingui cap més. Parlava del que tu has dit. És, potser, més clar però crec que no hi ha cap voluntat de fer-ho. Quan, a vegades, es llegeix que sempre hi hauria la possibilitat de fer a Andorra una plaça

financera de proporcions internacionals, és impossible, no passarà.

Josep Vila

No únicament els bancs. Tot hauria de ser més ampli, més multiplicat. Amb un reglament de societats, que és un pla general comptable, ens desenvoluparíem més. Cal una reglamentació interna.

Eugeni Giral

A la meua manera de veure la dificultat ve de la moneda. Amb quina moneda es funciona bàsicament a Andorra? Amb la pesseta. Doncs, qui té el control de la pesseta ¿acceptarà ara, que, el substitueixis?

Josep Vila

Les pessetes que hi ha a Andorra són pessetes exteriors. No té res a veure amb la pesseta, moneda a Espanya, però, és al mercat. Estats Units, en un moment donat, tenia més dòlars a fora que a dintre. No té cap relació directa.

Eugeni Giral

Jo crec que sí, i ara entrariem en un debat més tècnic i avorrit. Però és un obstacle que explica moltes coses. És molt difícil que realment Andorra pugui establir-se com a plaça lliure i solvent perquè està molt condicionada.

Dirigint-se a Ladislau Baró

Has explicat molt bé el procediment intern d'Andorra i crec que la contradicció és palesa. Dels dos finals crec que el més lògic és creure que si la reforma no avança substancialment no hi ha gaires solucions a tot —immigració, urbanisme, sanitat...— car en molts terrenys la pràctica queda invalidada. Ara bé, s'ha d'entendre que mentre els coprínceps siguin poderosos... Com es demostra la soberania? Matant! El paper essencial del sobirà és poder dir: *que es faci o que no es faci*. Aleshores, aquests personatges, quan diuen que no, emprenen molt, però ho poden fer: és una funció bàsica d'ells. El que fan malament, segur, és compartir la comissió paritària amb el govern. *El seu paper seria de dir: Això és el que nosaltres volem, s'autoritza o no s'autoritza*. El que és bastant ridícul és seure a la taula, els quatre, pensant que tots són iguals. O bé el govern fa

les coses i els coprínceps diuen sí o no, o bé fan com altres sobirans que consideren que la immigració és funció del govern i no s'hi posen.

També l'enrenou d'aquests darrers anys, del Consell d'Europa i de la CEE, que s'acabi amb una recomanació dient que s'hauria de fer una constitució escrita i que es votés per referèndum, és un altre punt. Diré que Anglaterra no té constitució escrita i no s'ha votat per referèndum, i tants exemples com vulgueu. Aquesta recomanació no resol el problema que els papers de cadascú estiguin solts. L'acció del Consell d'Europa i dels parlamentaris té un final ridícul perquè no fa avançar res. Les situacions queden com tu deies.

Ladislau Baró

Al principi, la reforma va ser una depuració, una reforma de caire bàsicament administratiu. Però de seguida un corrent polític va voler que fos un moviment constitucionalista. Aleshores, la reforma es va orientar cap a aquesta direcció i precisament el que havia d'enfocar la reforma és allò que la frena. Quan la reforma va voler incidir en el problema clau, que és la titularitat i l'exercici de la sobirania, volent començar per aquí, en aquell mateix moment, va quedar frenada. Penso que és aquest el tarannà de la reforma i, a la vegada, aquest és el seu problema.

Eugeni Giral

Crec que, respecte al govern de Madrid, és esfereïdor el desconeixement i els desinterès brutal per tot el que passa a Andorra.

Joan Becat

A Madrid i a París, també. Me'n vaig assabentar, anant a negociar a París, l'any 1982, la llicenciatura de català de la Universitat de Perpinyà. Com que hi havia dues assignatures sobre Andorra, m'ha tocat anar a veure qui es cuida dels afers d'Andorra en nom del copríncep. No és cap secretari particular sinó, aleshores, el senyor Godechot, i ara el seu successor al ministeri francès dels Afers Estrangers, que era director per a l'Europa meridional. A més de la política del govern francès d'aquesta àrea, es cuidava d'Andorra. Em sembla que eren dues persones i que ell i el seu secretari ho feien tot. Coneixien bé Andorra, però també hi havia moltes coses que desconeixien. El tema universitari o el contingut de les assignatures que proposàvem no l'interessava. Em va dir gairebé textualment: *Je suppose que vous défendrez les intérêts de la France*. Em vaig quedar parat i no li vaig contestar. Les assignatures de la llicenciatura de català

eren adaptades a les necessitats d'una andorranització que descobria: no he insistit sobre aquest aspecte perquè fins i tot podia ser contraproduent, car teòricament ho tractava ell. Hi havia, doncs, un desconeixement sobre certs aspectes i unes quantes claus que eren purament polítiques.

Eugeni Giral

El desconeixement profund fa que, per exemple, la societat o els sindicats no avancin. Els han explicat el rotllo d'alguna manera, però no acaben d'entendre l'embolic on estan ficats. Per això el sindicat tampoc no té un recolzament decisiu del sud. Com que no es té la sensació que sigui una força seriosa, doncs, els primers que s'ho toregen són els dos veguers, a continuació el govern d'Andorra i, després, tothom.

Dirigint-se a Ladislau Baró

Seguirà, l'emigració o no? Si es tracta de mantenir el nivell de prosperitat, de mercat i d'activitat, o si creix l'activitat i hi ha més riquesa, aleshores es necessiten emigrants. Si es conforma amb els nivells actuals o es fa un altre tipus d'activitat amb menys treballadors es pot anar creixent amb poca emigració.

Ladislau Baró

Potser s'haurà de deixar de fer l'andorrà i decidir-se. Penso que, sincerament, s'ha arribat a una situació bastant límit. Si es parla amb els empresaris, els constructors i els hotelers, sobretot, que són els que per les seves estructures tenen més necessitat de mà d'obra, no estan disposats a pagar per aquest tractament una quantitat numèricament important. Evidentment, el que s'ha dit aquí és l'ideal: reconvertim el país cap a activitats que no necessiten tanta mà d'obra o que necessitin una altra mà d'obra més cara o més qualificada. Però és molt difícil perquè el país està completament recolzat en el comerç i la construcció, i no es pot treure aquest bastó.

Joan Becat

Si es promociona el turisme també demana mà d'obra.

Josep Vila

El turisme depèn fortament del comerç. Penseu que els turistes vénen primer a comprar. Hi ha productes que difícilment cauran, com la llet,

perquè hi ha excedents. Al mercat comú, els perfums tindran sempre un fort impost sobre el luxe, com també els tabacs o l'alcohol. Hi haurà sempre un diferencial de preu. Però s'enduran una part dels productes, que a Andorra són molts. Ara bé hi ha una petita part de decisions que les prendrà el govern. Veurem quines.

Joan Becat

Potser que les decisions les prendran els Estats veïns, mitjançant els coprínceps, encara que en un cas sigui el bisbe d'Urgell d'acord amb el seu govern de Madrid. Però, firmat el tractat amb la CEE, les decisions econòmiques fonamentals d'Andorra seran desvinculades dels coprínceps o, més ben dit, dels Estats dels coprínceps. Que els dos Estats veïns puguin tenir incidència sobre la base pactada? Clar que sí. Al cap i a la fi, Europa adoptarà un esquema pròxim al que proposaran aquests Estats. El problema podia venir de tenir opcions o filosofies diferents; però volien el mateix resultat: controlar l'economia andorrana, que l'embut tingui un forat petit.

Però, una vegada això decidit, per primera vegada en la seva història, Andorra no dependrà directament dels Estats on es mouen els coprínceps, sinó d'un altre nivell, amb un sistema bastant regulat, que es pot revisar, però estable. Sembla evident que aquest marc, al cap d'uns quants anys de resposta de l'economia, actuarà sobre tot i, indirectament, sobre la societat i la política. És a dir, una vegada tot clarificat i estabilitzat amb Europa, no es trigarà a admetre's els sindicats i altres grups de pressió. Ells es mouran. La democràcia és un joc amb poders i contrapoders. Per ara només hi ha els interessos econòmics. La integració d'antics immigrants o dels seus fills pot modificar bastant aquest joc; per exemple, si s'admet que la major part dels nats a Andorra adquireixen la nacionalitat d'aquí cinc o deu anys poden ser majoritaris a Andorra. És evident també que no canviaran tots els caps, tot els punts de vista, però cal pensar que un polític xucla molt del que li ve. Per tant, una cosa o una altra canviarà, amb repercussions sobre l'estil polític, la vida social i sobre la mateixa legislació. Però serà un procés de bastants anys.

Eugeni Giral

Fonamentalment, la dificultat d'un petit país, i a més a més, tant depenent, és que no es pot fer gran cosa. Però, en anys de crisi de neu, ha baixat la immigració, no? Seria una cosa bastant exòtica.

Ladislau Baró

Aquests darrers anys no hi hagut crisi a Andorra. Hi ha hagut creixement.

Antoni Pol

Aquests darrers anys hi ha hagut un creixement menor, però un creixement.

Eugeni Giral

Molta immigració és quasi nacional. Estem parlant d'individus que són a Andorra pràcticament de tota la vida. És molt difícil que tornin al seu lloc d'origen. Ara bé, poden arribar les tensions i les baralles socials.

Agustí Font

El debat s'està portant al nivell de la rendabilitat, dels números, i s'aparta de les persones que avui, en nombre important, estant vivint en condicions que cap de nosaltres voldria. Estem manejant aquí una sèrie de teories i em fa la impressió que no baixeu a la realitat. S'ha de donar la mà a qualsevol i veure els pisos on viuen deu persones, i tot això. No es pot admetre que hi hagi un creixement com el d'ara, amb unes rendibilitats que no s'han perdut, i que es continua pagant-ho amb aquest preu. La vergonya és aquí.

Martina Camiade

El problema és que el nivell econòmic de les classes més baixes a Andorra ha baixat.

Paraula demanada

Un obrer actualment està guanyant, ara per ara, cinc-centes mil pessetes.

Martina Camiade

Això és nou, amb la inflació en la construcció. Jo també ho he sentit a dir. Però un any enrere, quan vaig fer una emissió de televisió sobre la immigració, vaig anar a Encamp, en concret a unes cases de pisos on vivien immigrants, al telecabina. Cal anar a veure el que és la classe social més pobre d'Andorra i com viuen.

Joana Novau

Això es veu a tot arreu. Només cal anar a Barcelona, al barri antic.

Martina Camiade

La qüestió que em sembla més greu és que d'aquesta gent que viuen al telecabina, de la classe social més baixa, molts dels seus fills són andorrans de nacionalitat. Penso que en el futur hi pot haver problemes socials importants perquè aquesta gent té claríssim que són andorrans i que tenen uns drets. Aquests joves, que són molt joves encara, són andorrans que volen lluitar per tenir uns drets com tots els altres. Seran uns elements de tensió social important, i segurament, diguéssim d'aquí a dos mandats electorals, vuit o deu anys màxim, socialment hi haurà uns problemes greus.

Josep Vila

El problema és greu. Hi estic d'acord. Crec que en general es guanyen bé la vida. Podria ser que si hi ha una recessió econòmica es guanyin malament la vida. Aleshores sí que hi haurà un greu problema perquè Andorra no té independència, no té uns recursos per a un canvi de sector.

Eugeni Giral

Segons l'explicació d'aquest matí, la CASS ja pràcticament no pot mantenir el règim de pensions ni pot fer un sistema per als desocupats. No pot fer absolutament res. O sigui que les dificultats d'actuació hi són.

Paraula demanada

S'està admetent que hi ha gent d'Andorra que avui poden menjar i que no se sap si demà ho podran fer. És greu. Crea inestabilitat, inseguretat, crisi social.

Agustí Font

Voldria incidir en el tema de les cinc-centes mil pessetes. Clar que hi deu haver gent que les guanya, però la majoria dels que conec jo, de la massa treballadora que hi ha als hotels i segons quins llocs dels comerços, són els de cinquanta mil pessetes. I els descompten, encara, una part per a la pensió. Hem de ser realistes. Són aquests que tenen nanos (*intervenció sobreposada de Martina Camiade*: «que resideixen permanentment a Andorra»). A més, l'enfrontament de dues comunitats és a la cantonada si no se solventa. També sapiguem el que és guanyar molt: clar que és important guanyar cent seixanta mil pessetes, però ¿quant costa un pis a Andorra? Setanta o setanta-cinc mil pessetes.

Martina Camiade

Com a president, Agustí, m'interessaria que em diguessis com és la gent que ve a Càritas.

Agustí Font

La majoria de la gent vénen d'urgència, fins ara. Estan cansats de ser a l'atur. Aquest any ha canviat perquè no en vénen tants, que venien d'Espanya, de l'atur. Ara, la massa important són portuguesos; no tenen res, com a única solució vénen a treballar. A partir d'aquest any ens estem informatitzant per saber les dades més precisament. Són gent que estan movent-se en els salaris que estava dient. Per informació, hi ha hagut, en dos anys, molta gent empleada per a un nombre determinat de magatzems, que no vull dir, en què els feien treballar set dies per setmana, dotze hores per dia, sense dies de festa, per cinquanta mil pessetes al mes. En aquell moment ho vaig demanar al cap de govern: prenem els inspectors i anem a buscar-ho? Vull dir: no fem demagògies perquè la realitat existeix i s'ha de mirar.

Cloenda

Nosaltres no som aquí per solucionar cap problema sinó per reflexionar-hi i ajudar a ser un element de sensibilització. Som una societat en moviment i totes aquestes manifestacions tindran repercussió tant a nivell polític com a nivell social. Les manifestacions, totes, van lligades amb la immigració. Si aquest moviment migratori no s'hagués manifestat no tindríem ni problemes institucionals, de reforma institucional, ni problemes de tensió social, com són els que s'estan presentant.

Només voldria, en nom de la Societat Andorrana de Ciències, agrair l'assistència a totes les persones presents, especialment a la premsa —«Poble Andorrà», «Informacions», «Diari de Barcelona», «Andorra 7»— que, directament o indirecta, han estat presents. I convidar-vos per a l'any vinent, que si tot va bé, pensem continuar amb una diada més, d'un altre caire, encara per definir. Però mirarem que sigui també una aportació necessària a la reflexió per al país, des del punt de vista científic que és el que pretenem.

Antoni Pol

ANNEX I

Convocatòria i temes proposats a debat

Segona diada andorrana a la UCE de Prada

Tema: *Els moviments migratoris a Andorra*

Coordinadors: Antoni Pol i Joan Becat

Dissabte 19 d'agost de 1989

Liceu Renouvier de Prada (Catalunya Nord) de les 10.00 a les 12.00 del matí i de les 15.00 a les 17.00 de la tarda

Conjunt de comunicacions, seguides de debats, sobre els temes següents:

Introducció als moviments migratoris

Població i migracions a Andorra

La nacionalitat i les migracions

La llengua i la cultura davant la immigració

Migracions i territori

Interaccions entre immigració i economia

Els serveis i les infraestructures davant la immigració

Fenòmens socials i immigració

Amb la participació d'investigadors i professionals andorrans. S'accepten comunicacions lliures

ANNEX II

Programa definitiu

Segona diada a la UCE de Prada

Els moviments migratoris a Andorra

Dissabte 19 d'agost de 1989

Joan Becat : *Introducció als moviments migratoris i evolució de la població andorrana*

Lídia Armengol: *Els moviments migratoris al segle XIX*

Francesca Ros: *Població i migracions actuals*

Enric Bartumeu: *Immigració i protecció social a Andorra*

Josep Vila: *Interrelacions entre economia i immigració*

Debat

Martina Camiade: *Evolució econòmica i social d'Andorra i migracions a les èpoques moderna i contemporània*

Agustí Font: *Fenòmens socials i immigració*

Ladislau Baró: *La política d'immigració dels darrers deu anys*

Debat

ANNEX III

Els participants a la 2a diada andorrana a la UCE de Prada varen ser:

Anna Arana	Andorra la Vella	Estudiant d'Història
Juli Ausàs Coll	Barcelona	Llicenciat en Dret
Ladislau Baró Solà	Sant Julià de Lòria	
Joan Becat	Perpinyà	
Martina Camiade	Escaldes-Engordany	
Pere Caveró Muñoz	Escaldes-Engordany	Professor d'andorranització
Antoni Duran Clavera	Canovelles	Pintor
Pere Figareda Cairol	Anglès	Estudiant de Dret
Agustí Font	Escaldes-Engordany	
Eugeni Giral Quintana	Barcelona	Professor
Manuel Ibàñez	Escaldes-Engordany	
Àngels Mach Buch	Canillo	Farmacèutica
Antoni Malapeira	Barcelona	
Jordi Masats Naval	Barcelona	
Lluís Morera	Andorra la Vella	Periodista
Joana Novau	Barcelona	Filòloga
Mie Ogawa	Perpinyà	Empleada d'un canal de televisió
Manuel Pascual Ribes	Andorra la Vella	
Pere Pellicer Canal	Coll de Nargó	Llicenciat en Filologia Catalana
Antoni Pol Solé	Canillo	Arquitecte
Francesca Ros Pascuet	Escaldes-Engordany	
Josep M. Vila	Andorra	
Joana Viusà	Andorra la Vella	Periodista

ANNEX IV

REPRODUCCIÓ D'ARTICLES DE REVISTES

- Poble Andorrà
- La Guia de l'Oci
- Andorra 7

La Segona Diada Andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu

L.M.

Tema: La integració de la població immigrada.

En el marc inigualable de la XXI Universitat Catalana d'Estiu, a Prada de Conflent (Catalunya del Nord), s'ha celebrat en el dia 19 d'agost del 1989, la Segona Diada Andorrana.

Tant al matí com a la tarda s'hi van desenvolupar els debats i les conferències al Liceu Renouvier. Heus-lo aquí:

1.- Introducció als Moviments Migratoris i Evolució de la Població Andorrana. A Cura del geògraf nord-català, Joan Becat.

2.- Evolució Econòmica i Social d'Andorra i Migracions a les Èpoques Moderna i Contemporània. A cura de la historiadora, Martina Camiade.

3.- Població i Migracions Actuals. A cura de la geògrafa Francesca Ros.

4.- Intèrrelacions entre Economia i Immigració. A cura de Josep Vila, expert en ciències empresarials.

5.- Els Moviments Migratoris al

Segle XIX, Text redactat per Lídia Armengol, però com no s'hi presentà, hi fou llegit.

6.- Fenòmens Socials i Immigració. A cura d'Agustí Font, president de Càritas Andorranas.

7.- La Política d'Immigració en els Darrers Deu anys. A cura de Ladislau Baró, versat en ciències polítiques.

8.- El Futur Demogràfic i la Immigració. Era el tema que havia de desenvolupar el demògraf Georges Tapinos, però no s'hi presentà i no fou llegit.

9.- Protecció Social i Immigració. A cura d'Enric Bartumeu, cononista. No cal dir que fou un dia dens en temes. Com que els treballs presents són extensos, els reproduïrem en diverses edicions de Poble Andorrà. Ara comencem pel presentat Per Joan Becat, el primer.

Introducció als moviments migratoris i evolució de la població andorrana

A Andorra, l'idioma vehicular dels

infants, a l'hora de jugar, de relacionar-se al carrer, moltes vegades ja no és la llengua del país. A nivell de manera de pensar, d'actuar i d'acord social ja hi ha un funcionament dicotòmic, com a mínim doble. Un altre exemple, és molt difícil ara d'imaginar sales d'espectacles plenes amb recitals de Maria del Mar Bonet, Lluís Llach, Raimon, Pi de la Serra, Marina Rosell, etc. Quan una operació perfectament preparada, com la vinguda de Julio Iglesias, o Bibi Anderson, omplen les sales amb milers d'assistents. Són unes indicacions indirectes que revelen que el cos social es belluga i que hi ha unes dominants una mica diferents. Això és molt clàssic a qualsevol estat que té emigracions molt fortes, no ens ha d'estranyar, doncs.

Un dels problemes, no tan greu com l'esmentat, és que el passa a l'aglomeració metropolitana de Barcelona. La integració dels immigrants és el problema cabdal que té la Generalitat de Catalunya, a hores d'ara.

A l'estat francès, tot i que només hi ha un 12 o 15% de població im-



migrada, localment hi ha problemes de xenofòbia i d'integració dels estrangers com a Perpinyà mateix. Sovint es localitza en un barri, a una ciutat, però no és el problema de tot l'estat. Caldria fer uns estudis per tractar bé el problema i cercar-ne les solucions. Un factor important és la rapidesa que reclama la solució en el cas andorrà. El món social està canviant a causa d'aquesta migració massiva. Un altre aspecte que fa el cas andorrà ben diferent; és que l'Estat d'Andorra no domina ara com ara, les eines habituals d'integració dels estrangers; esperem que ben aviat hi tinguí accés. La meua conclusió, ja us la puc avançar ara, és que Andorra es troba davant d'un dilema, d'una banda ha d'ampliar la seva base poblacional autòctona (facilitar l'accés a la ciutadania andorrana als nats a les Valls i als qui fa anys que hi viuen i treballen), després cal tenir a les mans els mitjans de comunicació socials, premsa, ràdio i televisió, una societat oberta i integradora. Ho pot fer localment, puntualment, però no en la quantitat que caldria. No hem de desvincular el cas d'Andorra del dels altres estats en situacions semblants, podem seguir la mateixa trama. El meu paper no és descriure la població andorrana, ni les migracions. Una cosa preguntada diuen que ja està mig resolta.

Què és una migració? Segons les Nacions Unides, és el desplaçament d'una persona, des del seu lloc d'origen a un altre lloc d'acolliment... Això implica dues coses: Primera, que qualsevol mobilitat no és migració, permet de fer la diferència entre mobilitat habitual i migració. Diferència entre un turista, per feina temporal, per lleure, per estudis... o bé un emigrant. Un altre aspecte és el canvi de domicili. Un que se'n va un mes de vacances o té una residència secundària, no és pas un emigrant. Aquest criteri és internacional amb alguns matis que hi fa cada estat. Faig constar que no hi ha hagut mai una reflexió, ja no dic política, sinó universitària o d'estudis, a Andorra, sobre què és mobilitat, què és un migrant, etc. Les Valls tenen molts emigrants però també molts treballadors temporers, gent de fora que s'hi ha comprat un pis, andorrans que quasi sempre viuen a fora d'Andorra. Aquesta clarificació és el primer problema que un es troba quan arreu del món es volen estudiar les migracions. A les Valls això té implicacions polítiques, perquè aquesta

definició porta cua. Cal trobar un remei tant científic com polític i pràctic. Fins i tot es poden adoptar regles una mica diferents. Cada estat ha de definir l'estatut de cada persona en el seu territori.

A França, en temps de la verema, hi van a treballar molts treballadors espanyols i catalans; això és una mobilitat habitual, no pas migracions. Ho dic perquè no s'hi instal·len, aquests treballadors, simplement hi sojomen unes setmanes, cobren i se'n tornen a la seva terra i fins a l'any que ve. El temporer no necessita integrar-se, ni que sigui mentalment, ja no diguem de llengua ni de costums i usos. L'estat que rep temporers els ha de facilitar habitatge i altres coses, però no li ha d'oferir una plataforma integradora, cap pla d'assimilació; ja que és com un ocell de pas, migratori. Només planteja problemes socials: de feina, sanitaris, d'habitatge, però no d'integració a una nova nació.

A nivell d'estudis de poblacions, és molt complexa l'anàlisi de les migracions. Fa uns vint anys que s'ha desenvolupat, però als començaments dels anys setanta era difícil de trobar bibliografia sobre el tema de les migracions, sobre població sí, sobre migracions no. Ha estat en aquests darrers anys que s'ha desenvolupat el tema i han començat a aparèixer llibres i estudis. S'ha fet una espècie de jurisprudència. El llibre més recent és del 1974, de Pierre Georges; un altre sobre la geografia de les poblacions que esmenta la feblesa de la documentació, de l'any 1979; un altre del mateix Georges Tapinos aparegut el 1986 i un llibre francès però que recull exemples d'arreu del món «Peuples en mouvement» aparegut el 1986. No hi ha fonts informatives per estudiar les migracions en profunditat, vet aquí el problema bàsic. Els censos de població, fins i tot els més ben fets, no contempen el fet migratori; ni a l'estat francès ni a l'espanyol. Només trobem balanços globals i prou. Hi ha algun registre de migracions, però no és fiable, car el clandestí no és controlat; a les escoles hi van els fills de les parelles que en tenen. Hi ha molt emigrant sol, sense descendència. Els sondejos serveixen per substituir les fonts informatives, quan no hi són i també per verificar les fonts, quan hi són: per saber si són fiables. Es el problema que tindrà Andorra el dia que s'afrontarà amb l'estudi de les migracions; ara per ara està per fer. Subratlle el coratge de la Societat

Andorrana de Ciències per haver plantejat aquest tema per primer cop. Faré una enumeració dels temes i de problemàtiques, en relació amb les migracions.

Faré una relació de llibres existents sobre el tema de les migracions i que s'han de tractar obligatòriament, a més de tenir implicació amb Andorra. Es tracta de deu a dotze temes que s'estudien. La primera és de fer la diferència entre la mobilitat habitual de l'emigració, vol dir que cal conèixer la societat, el país, saber els hàbits dels andorrans, dels turistes, de residents i temporers. Tot plegat per poder diferenciar qui emigra, d'on ve, si arriba per una feina temporal o bé amb la intenció de quedar-s'hi a viure. Això és un estudi previ que cal fer sempre: definir els migrants.

Si hi ha una definició jurídica del país, és aquesta. Si no hi és, com és ara el cas d'Andorra, cal fabricar el concepte de migrant. Es a dir, prenent el concepte general, bo i adaptant-lo a la realitat específica de les Valls d'Andorra, sobretot pel que fa al lleure, a la residència secundària i de la feina temporal. Es a dir, esbrinar on comença el migrant i on acaba el temporer. Un altre tema són les fonts informatives, amb quines se'n disposen i eventualment, crear-ne de noves; servei d'immigració, servei de treball o de seguretat social, verificar la fiabilitat d'aquestes fonts informatives, el cens (en cas que ho contempli). El marge d'error dels censos radica en la qüestió dels migrants, aquí falla sempre; enquestes per sondeig, malgrat que siguin empíriques. Un altre vessant és distingir les migracions estacionals de les de llarga durada i fer-ne un estudi qualitatiu. I això per què? Doncs perquè una persona que emigra i sap que s'hi estarà força temps, mentalment té una altra adaptació al país perquè sap que hi està de pas, un any, posem per cas.

Les migracions interiors

Aquest sector de la població, és estable, o ella mateixa es troba en moviment, a causa del procés econòmic, territorial, etc. Els habitants de Canillo o d'Ordino que antany emigraven cap a Andorra la Vella, podien tenir problemes amb llurs nous veïns. És molt important conèixer l'economia i la demanda de mà d'obra, pel que fa a la clandestinitat. No hi ha cap política que hagi aturat la clandestinitat, és un problema que no té

que era un tema cantellut, que portava cua. Més que un estudi de quantitat, el límit no importa, se sap que a partir del 10 o 15% hi ha dificultat d'integrar uns estrangers. Allò fonamental és conèixer la composició sociològica de

la població d'Andorra i la realitat socio-lingüística, els comportaments en les relacions entre els idiomes, així com els hàbits de cultura antropològica en el sentit modern del mot. Se sap que les migracions tenen una doble influència i que a més a més aporten unes quantes migracions secundàries, modifiquen força el país d'acolliment i aporten sempre modificacions o pertorbacions culturals o de comportament, provoquen actituds de xenofòbia i per tant cal estudiar si la població andorrana és xenòfoba o no. Sí, ho és. Tota població ho és. El problema és saber en quin grau. Hem de saber quina és l'actitud des migrants anteriors, ja instal·lats i integrats de fa generacions; de cara a l'immigració nova, diferent. Es a dir, els antics emigrants espanyols ja integrats, tenen actituds xenòfobes contra els nous vinguts portuguesos o àrabs? Si els andorrans les tenen contra tots. O sigui, hi ha tota la cadena. Andorra també té un altre problema molt greu a remeiar, el de la segona generació; França el té, amb la segona generació d'àrabs. Aquesta, a qualsevol país democràtic té drets sindicals, sovint drets polítics i sovint se'ls demana d'escollir. De fet ja està integrat, però formen uns grups, amb tot, cal dir que el procés d'integració és força avançat per als seus pares i els fills, ja són del país, no en concixen d'altre, ja no són més del país dels seus pares.

Vaig més lluny, una persona que ha hagut d'emigrar durant 10 o 15 anys, quan torna a casa seva, és un inadaptat. Ha canviat de pensament, té dificultats d'inscripció. Vol dir que ja no és més de casa seva, en té una altra. Els de segona, tenen la ciutadania dels pares fins que tenen uns 18 anys, llavors tenen accés a l'altra. Això s'esdevé a estats on tenen regulada la inscripció, l'escola, la societat, ja ha fet el motlle. El problema és de caire jurídic, de tria personal de l'implicat; finalment se'l deixa escollir.

El problema d'Andorra és que haurà d'integrar d'una forma o d'una altra. No té resolts els pressupòsits de la integració. Com que la societat no ho pot fer per osmosi, resta l'escola (que a Andorra no és andorrana, sinó que és feta justament pels dos grups majoritaris), els permet una reinserció



facil però no dins d'Andorra. Ni els mitjans de comunicació que darrerament estan controlats pels andorrans, ja que no hi ha més concessions exteriors, no funcionen com a cina integradora.

De la mateixa manera que TV3 és feta servir per la Generalitat de Catalunya a fi d'integrar els immigrants. Molta gent de Lleida o Girona es queixa que TV3 «no és de Catalunya», perquè no veuen que és un esforç d'integració de dos milions d'immigrants, sobre sis que té la Catalunya Central; juga aquest paper. Andorra se n'hauria d'inspirar, d'aquest esforç, d'aquesta voluntat integradora. Fins i tot una televisió que podria emetre cançons de Julio Iglesias,

podria ser integradora, o l'estatge del Barça a Andorra... hi ha molts camins. Ni les institucions i no faig cap declaració de guerra perquè en part és culpa meua, he fet estudis de muntanya des de l'any 1972, a Perpinyà, faig un ensenyament de població. No he proposat mai a l'Institut d'Estudis Andorrans un estudi demogràfic. Ho reconec, he fet com tothom. A finals dels anys 70 es van proposar estudis d'inscripció social, o sigui, estudis de població i es van rebutjar. Per tant hi ha aquest buit. No hi ha estudis privats ni d'associacions. L'Institut d'Estudis Andorrans, he de dir que va descarcar les propostes sobre aquests temes.



Immobil·l·ria

**FINQUES
CABRÉ**

AGRUPACIÓ DE GESTORS
IMMOBILIARIS D'ANDORRA

Pisos en venda centre d'Andorra
Apartaments una habitació
Pisos de tres habitacions: Andorra - Encamp
Xalets: Sant Julià - La Massana
Terrenys: Anyós - La Cortinada

C/. Dr. Nequi, 8 1er 4ª Edifici l'Hortal
Telèfon: 26 3 13

ANDORRA LA VELLA

cap remei. En el món s'han aplicat diverses polítiques per bloquejar l'entrada de clandestins, posem per cas, a França mentre Chirac era primer ministre. Els Estats Units d'Amèrica tenen una política molt dràstica per evitar l'entrada d'immigrants, ha fracassat a tots dos estats. I és que quan hi ha una demanda interna de mà d'obra i alhora una limitació dràstica d'entrada, llavors augmenta la clandestinitat, sovint tolerada, més o menys coneguda. Ara bé, quan hi ha una política de fronteres obertes, o de normalització de la situació dels clandestins, crea un efecte de crida, aleshores s'esdevé una entrada massiva. El problema dels clandestins o de (quan és autoritat) de l'excés d'immigració que es dispara, està lligat sempre a un problema interior. Hi ha migracions més fortes de les que autoritza el govern, perquè hi ha molts més candidats que el contingent que fixa el govern. Si venen els immigrants no és perquè saben que existeix un contingent determinat pel govern, ans perquè a grans trets saben que el món del treball de la societat receptora busca mà d'obra, sense establir-ne límits. No hi ha cap política, voluntarista o no, quan es desadapta de la demanda social i de la demanda de feina, llavors no es controla la immigració. I quan s'adapta, el control és més fàcil i eficient. Cal conèixer els fluxos d'emigració. Existeixen xarxes d'emigració, hi ha etapes, no és a l'atzar. Qualsevol àrab que arriba a

França, sovint ho ha fet mitjançant unes xarxes i sistemes.

En els deu últims anys s'ha descobert els possibles migrants. Es pot fer un retrat robot, un perfil general del futur migrant, què farà quan arribi, on s'establirà. Els migrants, si no es relacionen amb la societat que els acull, tenen un camp de relació. Si no s'integren, aquesta relació és amb la terra que han deixat enrera. Aleshores crea moltes dificultats a la integració.

Tipologia dels migrants

Ara se sap que es pot fer una tipologia dels migrants, abans que emigrin. Per exemple, a la Catalunya del Nord, a Andalusia... països amb una forta tradició migratòria, se sap quin són els possibles migrants, de qui en té la predisposició. Es pot saber qui té propensió a emigrar a Andorra o a un altre estat. Quina és la tipologia? Són els fonaments culturals, tot migrant en té; siguin de paleta o d'alguna altra activitat professional. És bàsic saber si l'emigrant té una mobilitat anterior: Es mou qui abans s'ha mogut. Antany els andorrans, cada família tenia un cabaler que se'n anava. Per tant, doncs, cada andorrà és un emigrant potencial, a dins o a fora del Principat, hi ha una predisposició a emigrar. Si un no s'hi troba bé allà on viu, té més tendència a emigrar que un que s'hi troba bé. Un altre aspecte interessant és saber si l'emigrant ha pogut escollir entre

diverses opcions migratòries. Això vol dir que si una opció no li funciona, tornarà a emigrar fins que trobi el país ideal. Estudi de la inserció, vet aquí la importància que té si el migrant s'integra bé o malament al país que l'acull i quin impacte hi té. Vol dir quin capteniment té el migrant i quin el país receptor, d'aquesta dialèctica en sortirà la integració, la sortida del migrant o situacions intermitges.

Les fonts informatives de migracions a Andorra, són força deficients. A la Catalunya del Nord també hi ha la mateixa situació. El problema de les Valls és que no hi ha l'aprofundiment històric, no hi ha sèries, no hi ha recompte de població, abans del 1947, no parlo de cens. Abans del 1975 no hi ha padró, allò que se'n diu cens permanent o del registre, no és cap cens sinó un padró. No hi ha padró sistemàtic abans del 1975. No hi ha cens abans del 1979 i per tant, fins i tot quan hi ha l'eina, manca l'aprofundiment, la perspectiva, la sèrie, és un problema quasi insuperable, de fons.

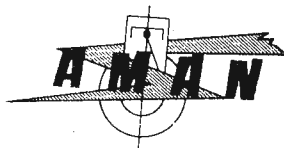
La problemàtica a Andorra i l'evolució

Fins i tot quan es tenen fitxes i estadístiques, el coneixement de les migracions a les Valls, és insuficient. Ja tinguin el caire internacionals o d'interiors. Jo diria que hi ha hagut un recel, una autocensura de la societat a plantejar el tema, ja que tothom sabia

Elèctrica **LOAN** Carrer de Lòria, 12 - Tel. 41034 / 41185 - FAX 42213 - SANT JULIA DE LORIA



ALCATEL



RCA NON FROST
NEVERES americanes

Elèctrica **LOAN**

- Electrodomèstics - Mobiliari de Cuina - Telefonia Privada - Grups electrògens

ACTUALITAT

IMMIGRACIO A ANDORRA : II DIADES D'ANDORRA A PRADA

PER SEGON ANY CONSECUTIU ANDORRA TINGUE UNA REPRESENTACIO A LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU DINS DE LA PROGRAMACIO DE REUNIONS CIENTÍFIQUES I PROFESSIONALS : LA II DIADA D'ANDORRA A LA UNIVERSITAT D'ESTIU VA TRACTAR SOBRE ELS MOVIMENTS MIGRATORIS A ANDORRA I FOU ORGANITZAT PER LA SOCIETAT ANDORRANA DE CIENCIES AMB LA COLLABORACIÓ DEL CREC.

amb un debat amb general.

Entre els conferenciants estaven Joan Becat, Martina Camiade, Francesca Ros, Josep Vila, Enric Bartomeu, Agustí Font, Ladislau Baró i Pere Caveró.

Els moviments migratoris estudi dels fenòmens en si, de la relació amb Andorra, l'estudi de la població andorrana en relació a aquests emigrants, el seu estatus jurídic, foren els temes de les conferències.

Entre els temes més remar-



Els temes es movien en diferents estudis que ampliaven el tema central i varis ponents feren xarrades matí i tarda concluint

cables caldria constatar la necessitat urgent amb la que coincidien tots els ponents sobre la necessitat de tenir un recull que serveixi

ACTUALITAT



de base per a obtenir unes referències estadístiques en que basar-se.

El problema de la regulació legal dels emigrants fou quasi el tema central. Tots coincidien en la necessitat d'estudiar aquest fenomen migratori i en la necessitat d'integrar la població.

El Sr. Agustí Font, President de Caritas, des de una visió cristiana, va analitzar la problemàtica de la immigració a Andorra. Va constatar problemes tant importants com la necessitat de controlar els habitatges massius, les arbitrietats amb els lloguers que segons

xifres seves, els lloguers consten d'una mitja del 60% del sou mínim i les repercussions d'aquesta.

Van destacar en relació a la Seguretat Social els diferents convenis que existeixen amb França, Espanya i Portugal i van constatar el poc creixement que pot dur a una situació que els que han cotitzat a la Seguretat Social dins uns anys no puguin cobrar perquè podrien mancar medis a causa del poc creixement que implicaria una poca cotització.

Manel IBAÑEZ

Moviments migratoris a Andorra

II DIADA ANDORRANA A LA UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU A PRADA

En el marc de la XXI UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU A PRADA, fou organitzada la II DIADA ANDORRANA dins de les reunions Científiques i Professionals de la Universitat d'Estiu per la Societat Andorrana de Ciències amb la col·laboració del CREC. i DE LA UNIVERSITAT D'ESTIU.

El tema d'aquestes Segones Diades eren "ELS MOVIMENTS MIGRATORIS A ANDORRA" que estaven coordinats pel senyor Antoni Pol, de la Societat Andorrana de Ciències, i Joan Becat, del Patronat de la Universitat Catalana d'Estiu.

Un conjunt de comunicacions seguides de debats que comptaven amb la participació d'investigadors i professionals andorrans.

Els temes foren els següents:

1. INTRODUCCIÓ ALS MOVIMENTS MIGRATORIS I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ANDORRANA - Joan BECAT, Geògraf.
2. EVOLUCIÓ ECONÒMICA I SOCIAL D'ANDORRA I MIGRACIONS A LES EPOQUES MODERNA I CONTEMPORÀNIA - Martina CAMIADE, Historiadora.
3. POBLACIÓ I MIGRACIONS ACTUALS - Francesca ROS, Geògrafa.
4. INTERRELACIONS ENTRE ECONOMIA I IMMIGRACIÓ - Josep VILA, Ciències Empresarials.
5. PROTECCIÓ SOCIAL I MIGRACIÓ - Eric BARTUMEU.



6. FENÒMENS SOCIALS I IMMIGRACIÓ - Agustí FONT, President de CARITAS

7. LA POLÍTICA D'IMMIGRACIÓ ELS DARRERS 10 ANYS - Ladislau BARO, Ciències Polítiques.

8. FUTUR DEMOGRÀFIC I IMMIGRACIÓ - Pere CAVERO

9. DEBAT GENERAL

La primera conferència es va titular, "INTRODUCCIÓ ALS MOVIMENTS MIGRATORIS I EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ANDORRANA" i va ser presentada pel senyor Joan Becat.

El conferenciant va parlar de la necessitat que Andorra té d'una base de dades per estudiar els fenòmens migratoris, el nombre d'emigrants, el temps que aquests passen al Principat, l'origen i algunes dades més. Va constatar el conferenciant que eren incògnites que amb un cens estadístic es resolrien, i serviria de base per a l'estudi de la població.

J. Becat va constatar la manca d'anàlisis polítiques de la situació d'Andorra, que ve reflectiva en una manca d'estatus jurídic dels emigrants que arriben



al país.

En la seva opinió, el buit jurídic ha provocat una manca de normativa o escassa normativa que ha estat superada molts cops per la realitat.

El ponent va exposar que, mentre que li hagi una demanda de mà d'obra, la política i la immigració en relació a la demografia, estaran desconectats.

LES CONCLUSIONS:

En les seves conclusions, el geògraf, senyor Joan Becat va parlar sobre la necessitat d'estudiar la composició de la població. Els canvis en les lleis de nacionalitat en les diferents legislatures, estudiar per què s'han donat aquests canvis.

També va destacar la importància de l'estudi de la tipologia de les migracions, els fluxos i els conflictes lingüístics.

Una conclusió força interessant és l'exposició del tema de la XENOFOBIA al Principat. Segons el ponent, aquest no és gaire alt, però el problema hi és: primer, l'existència d'aquest i segon la impossibilitat de quantificar-lo.

Sobre la integració dels emigrants, el ponent va explicar la dificultat que existeix a integrar al Principat el 80o/o de la seva població. El ponent va constatar que integrar un 10o/o era una tasca molt difícil en qualsevol país.

El segon conferenciant, Martina Camiade, historiadora, va parlar sobre "EVOLUCIÓ ECONÒMICA I SOCIAL D'ANDORRA I MIGRACIONS A LES ÈPOQUES MODERNES I CONTEMPORÀNIES". I la ponència sobre PROTECCIÓ SOCIAL I MIGRACIÓ per Enric Bartomeu va coincidir a fer una anàlisi de la població actual. Van contrastar la necessitat de facilitar mecanismes de regulació més àmplia dels sectors de l'immigració en la població.



Tots dos coincidien en la necessitat de regularitzar la situació perquè aquesta no desbordi les necessitats.

Una conclusió important fou la necessitat de conèixer la població i els graus d'aquesta per integrar-la a la societat andorrana.

Agustí Font, president de Càritas, va centrar la seva conversa en els "FENÒMENS SOCIALS I IMMIGRACIÓ". Partint d'una visió cristiana, va definir quina en seria la situació ideal.



Va fer una anàlisi sobre els problemes que tenen els immigrants al Principat. Entre les possibilitats, va apuntar la constitució de la ciutat de la Seu com a ciutat dormitori, que acollís els treballadors d'Andorra. Possibilitat per altra banda que, segons el seu criteri, únicament portaria problemes a l'hora d'integrar la població.

Va destacar els problemes dels lloguers d'immobles al país. Va dir que els lloguers estan per sobre del 60o/o del sou mínim i que això implicava la concentració de famílies als mateixos habitatges, els problemes d'espai i que aquests repercutien d'una manera molt seriosa en les dificultats d'integració dels immigrants i en l'educació que aquests reben en la seva formació pels mitjans de vida a què estan sotmesos.

Ladislau Baró, llicenciat en ciències polítiques, va fer una conferència sobre "LA POLÍTICA D'IMMIGRACIÓ ELS DARRERS 10 ANYS".

El conferenciant va fer una anàlisi sobre la llei d'immigració, i la identificació del problema. Al 1970, s'identifica per primer cop el problema, i es preveu que aquest portarà a una situació conflictiva. El 1980 es fa una llei de bases sobre la immigra-

ció i segons l'anàlisi del ponent, aquesta és superada per la realitat que Andorra viu.

Va fer referència, a tall d'exemple, a la situació de més de 5.000 il·legals que les lleis andorranes no contemplen.

Com a solucions, el ponent va parlar sobre el possible intent de regular el creixement econòmic i la població amb una política que controli aquest mateix creixement o bé deixar que aquest s'autoreguli sol.

Les conclusions que el ponent va exposar foren que els andorranos controlen únicament la política del país; l'economia, va destacar, es regula ella mateixa; la política del país està mediatitzada per la política exterior. Andorra, va assenyalar, no pot controlar el nivell de la seva economia.

La darrera intervenció va tractar sobre el "FUTUR DEMOGRÀFIC I IMMIGRACIÓ", per Pere Cavero.

En aquesta intervenció, el ponent va parlar sobre els estudis dels pactes de la CASS d'Andorra amb França, Espanya i Portugal, el qual es va haver d'afegir després pel gran augment de treballadors d'aquesta nacionalitat.

Actualment, no existeixen problemes en la Seguretat Social perquè ara hi ha molta gent que cotitza.

L'esquema és el següent:

Poca gent pensionistes que no cotitzen i cobren.

La gent treballadora és molt elevada i tots estan cotitzant, i que després cobran.

Poca natalitat a Andorra, la qual cosa vol dir que aquesta població no treballa ni cotitza, però que ho farà. Dins un temps no n'hi haurà prou per pagar l'alta proporció de treballadors que actualment cotitzen. Serà, doncs, difícil pagar perquè no hi haurà recursos per a tots.

Manel IBANEZ

FILEM PRIM



Precisions sobre la llengua catalana

Per Candi Reñe

Gairebé m'has fet riure, Julieta, quan m'has preguntat què vol dir el mot "catanyol". Ho has llegit no sé on, has buscat al diccionari i res.

"Catanyol" és un neologisme, format per les dues primeres síl·labes de "CATALÀ" i per la darrera de "espaNYOL". Amb aquest mot es vol designar el català "fàcil", "que l'entengui tothom", encara que s'hagi de sacrificar, rebutjar — i per tant, renegar-ne — formes genuïnes, autòctones, tant lexicals com gramaticals, sintàctiques de la nostra llengua. Així que sentim, com la cosa més normal, amb la complaença, consell i fins i tot imposició de gent responsable de mitjans de comunicació catalans, mots com: "gamberro, barco, papilla, tabic (nasal), solventar, reanudar, despedir, etc., etc."

Julieta, aviat no sabrem si mengem carn o peix. Això no obstant, hem de mirar de no deixar-nos influenciar per aqueixos "innovadors". Hem de lluitar per tots els mitjans possibles perquè la nostra llengua, la catalana, no esdevingui tan servil com pretenen.

PRESENTACIÓ



15 d'AGOST DE 1989
PLACA DE L'ESGLÉSIA
22h (Maxima Puntualitat)



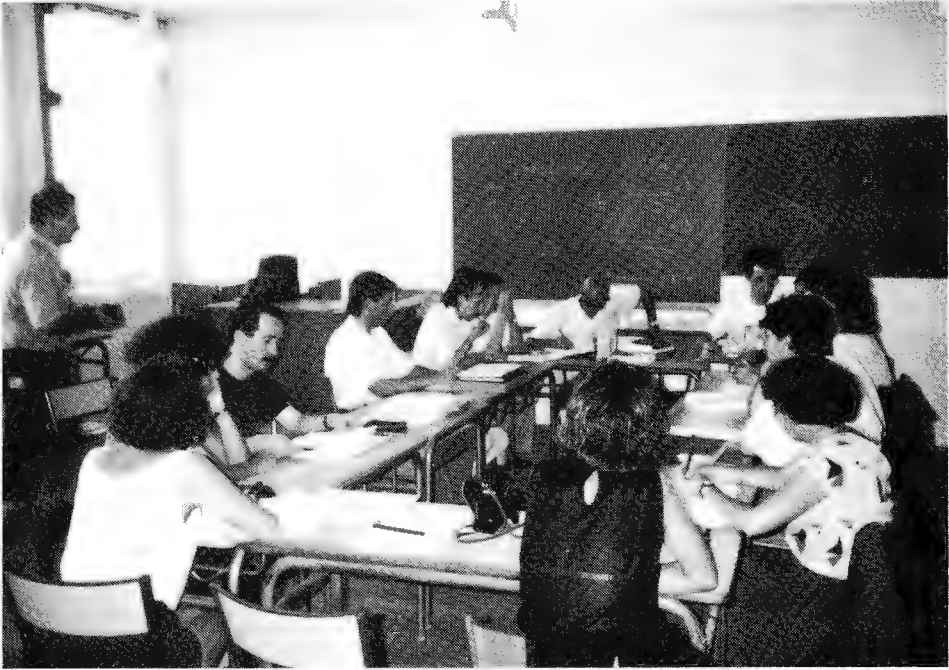
L'ART DE VIATJAR!

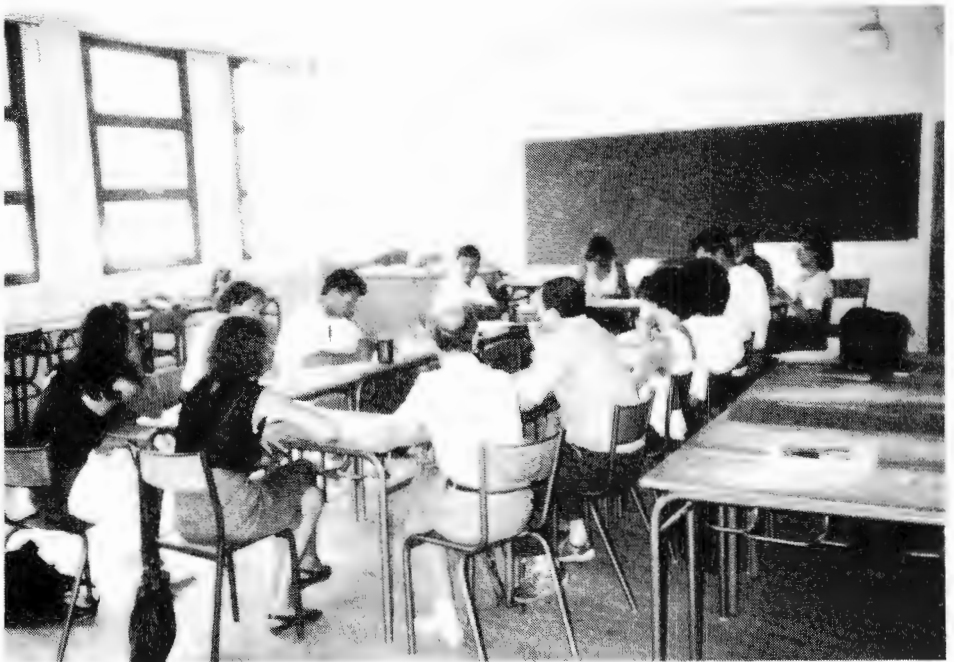
INFORMACIÓ I RESERVES

SERVEIS TURÍSTICS, S.A.
Edifici Thàis - c/Dr. Vilanova, 9
Telèfon: 29 303
Andorra la Vella

o

baseva-Agència de Viatges






ÍNDEX

Pròleg.....	I-III
Introducció als moviments migratoris i evolució de la població andorrana.....	1-20
Les migracions andorranes al segle XIX.....	21-24
Població i migracions actuals.....	25-39
Immigració i protecció social a Andorra.....	41-60
Creixement econòmic i immigració.....	61-69
Debat del matí.....	71-79
Evolució econòmica i social d'Andorra i migracions a les epòques moderna i contemporània.....	81-90
Migració i problemàtica social.....	91-100
La política d'immigració a Andorra (1980-1989).....	101-109
Debat de la tarda.....	111-120
Cloenda.....	121
Annex I.....	122
Annex II.....	123
Annex III.....	124
Annex IV.....	125-134
Fotos.....	135-136

Per motius tècnics les notes a peu de pàgina apareixen de forma correlativa al llarg de tot el llibre.



La 2a diada andorrana, dins la XXI edició de la Universitat Catalana d'Estiu, constitueix a més de la voluntat, per part de la Societat Andorrana de Ciències, de reafirmar la necessitat constant de tipus d'activitats similars per fomentar la reflexió i la millora del coneixement de la multiplicitat d'aspectes que afecten la complexa microrealitat andorrana, la normalització simbòlica de la relació d'Andorra amb l'entorn cultural català, adés i avui més pròxim, i lingüísticament comú.

Aprofundir sobre el tema escollit enguany, els moviments migratoris a Andorra, i la seva important repercussió en la transformació social andorrana, comunitat que ha passat de ser productora d'emigrants a receptora, en una proporció excepcional —el 75% de la població és de nacionalitat no-andorrana— només en un període de cinquanta anys, és essencial per capir la nova realitat del Principat d'Andorra.

Societat Andorrana de Ciències

EM
Editorial Maià